



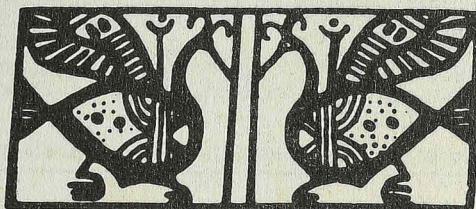
# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ, ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΦΡ. ΚΟΛΩΤΑΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ, Κ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ, ΙΩΑΝΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΧΑΝΤΖΟΥ, Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΝΟΣ, ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ, ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΗΣ, ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΣ, ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ, ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ, Κ. ΝΙΚΑΣ, ΣΟΛΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

## 364

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

ISSN 0554 - 3363



# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

## ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Ταχ. Θυρ. 7355, Λευκωσία

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:

Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530

στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης

αίτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» Έτος...

και να μας στέλλεται ή απόδειξη για τα βιβλία μας.

Έτήσια συνδρομή	Κ€4.00
Έτήσια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κ€5.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	\$20 (δολάρια)
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	\$20 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ€1.00

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Κλισε και φωτογραφίες επιστρέφονται.

Άνατυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.

### ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κρανιδιώτης Νίκος του Ίωάννου	104
Νίκος Κρανιδιώτης: Στιγμιότυπα, Μέρα της Λαμπρής, Το καλοκαίρι, Φορτία όνειρων	108
Μιχ. Στασινόπουλος: Το ιστορικό έργο του Ν. Κρανιδιώτη	111
Φρ. Κολώτας: Ό.Ν. Κρανιδιώτης στην ποιητική πορεία του	112
Πέτρος Χάρης: Ν. Κρανιδιώτης ένας και αδιαίρετος: Κύπρος και Ελλάδα	113
Κ. Μητσάκης: Καβαφικές επιδράσεις στην ποίηση του Ν. Κρανιδιώτη	114
Ίωάννα Κωνσταντοπούλου - Χάντζου: Αίσθηση και εικόνα στην ποίηση του Ν. Κρανιδιώτη	122
Φ. Δημητρακόπουλος: Τα υπόλοιπα της αγάτης από στίχους του Ν. Κρανιδιώτη	131
Κώστας Μόντης: Μελαγχολία στην Κερύνια	134
Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Άμμοχωστος, Άντικατοχικές πορείες Έλληνιδων της Κύπρου	135
Γιώργος Φάνος: Πύργος του πάθους γκρεμισμένος	136
Φρ. Π. Βράχας: Ό.Ν. Κρανιδιώτης κι η Κερύνεια	137
Άνδρέας Καραντώνης: Νίκος Κρανιδιώτης	139
Άλέξης Ζήρας: Η «Μεγάλη Άνοιξη» του Ν. Κρανιδιώτη	153
Κύπρος Χρυσάνθης: Φωτεινές συνομιλίες	155
Μαργαρίτα Δαλμάτη: Η Κερύνια στην ποίηση του Ν. Κρανιδιώτη	158
Γιώργος Γεωργής: Ν. Κρανιδιώτης: Μικρή σπουδή στην ποιητική του πορεία	164
Δημ. Γιάνκος: Η Μεγάλη Άνοιξη της «Γλυκείας Χώρας Κύπρου»	174
Χρ. Πασιαρδής: Ό.Ν. Κρανιδιώτης και η ποιητική συλλογή του «Πορεία στο χρόνο»	176
Φρ. Π. Βράχας: Κερύνεια απόηχοι	182

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ — Άνδρέας Χατζηθωμά: «Η διαχρονική αξία των λογοτεχνικών αφιερωμάτων - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Α. Χατζηθωμά: Άρ. Κουδουνάρη «Βιογραφικόν Λεξικόν Κύπρου» - Στέργιου Δημούλη: Γ. Ξ. Ματζουράνη «Τα παιδιά του Νότου» - Κ. Νίκα: Michele Iannelli «Η πικρή Ιστορία ενός εγκλωβισμένου και άλλα διηγήματα» - Γ. Γεωργή: Ν. Κρανιδιώτη «Η μεγάλη άνοιξη» - ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ: Σολ. Μιχαηλίδη: «Τα μάτια μου» (Ν. Κρανιδιώτη), «Κερύνεια μου» (Κ. Χρυσάνθη).

Τύποις: Τυπογραφεία-Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» Λτδ., Τηλ. 444940-448883, Λευκωσία

# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

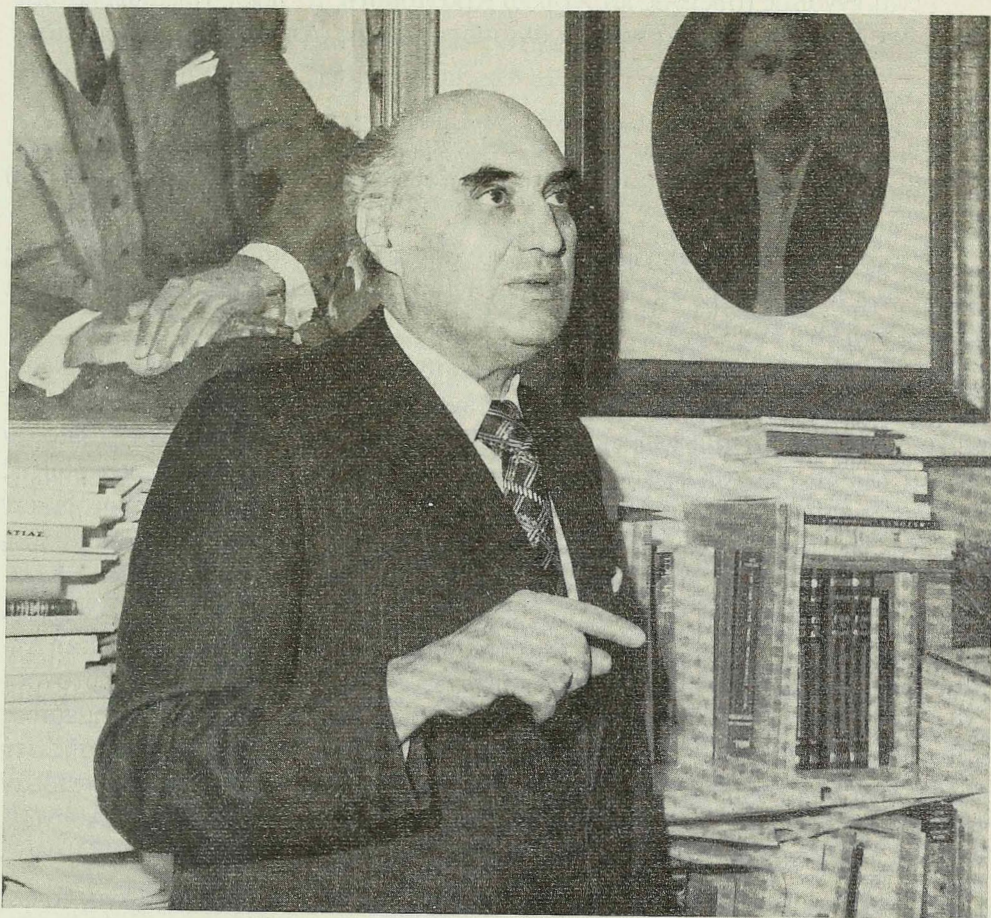
ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΛΑ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1991

ΑΡ. 364



**Νίκος Κρανιδιώτης**  
(στο κάδρο ο πατέρας του)

## ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Πρεσβευτής τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στήν Ἀθήνα ἀπό τὸ 1960-1979. Σήμερα εἶναι πρέσβυς ἐπὶ τιμῇ, καὶ εἰδικὸς σύμβουλος τῆς Πρεσβείας Κύπρου.

Γεννήθηκε στήν Κερύνεια τῆς Κύπρου στίς 25.11.1911. Πατέρας του ὁ Ἰωάννης – Γιαννακὸς – Νικ. Κρανιδιώτης, ἔμπορος ἀπὸ τὴ Λευκωσία (τῆς οἰκογένειας Βουρλέτσι, καταγωγῆς ἀπὸ τὸ Κρανίδι τῆς Πελοποννήσου), μητέρα του ἡ Πολυξένη Ι. Κρανιδιώτου, τὸ γένος Χαραλαμπίδη ἀπὸ τὴν Κερύνεια.

Εἶναι ἔγγαμος (σύζυγος κα Χρῦσω Κρανιδιώτη, τὸ γένος Βυζάκα) καὶ πατέρας δύο παιδιῶν τοῦ Γιάννου Κρανιδιώτη καὶ τῆς Λήδας Δημ. Καραϊτίδη.

### ΣΠΟΥΔΕΣ:

Γυμνάσιο Κερύνιας, Παγκύπριο Γυμνάσιο, Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Κέντρο Διεθνῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ.

Ὑπηρέτησε σὰν Καθηγητῆς καὶ Γυμνασιάρχης σὲ διάφορα Γυμνάσια τῆς Κύπρου, καὶ ἀναμίχθηκε ζωηρὰ στήν ἐθνικὴ, πολιτικὴ, δημοσιογραφικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Νησιοῦ.

Συνεργάστηκε στίς Κυπριακὲς ἐφημερίδες «Πρωϊνὴ», «Ἡμερήσια Νέα», «Πρωϊα», «Νέος Κυπριακὸς Φύλαξ» καὶ ἐχρημάτισε ἀπὸ τὸ 1945, τακτικὸς συνεργάτης τῆς ἡμερήσιας ἐφημερίδας τῆς Λευκωσίας «Ἐλευθερία», στήν ὁποίαν δημοσίευε ἄρθρα, σχόλια, φιλολογικὴ καὶ ἄλλη συνεργασία. Ὁ κ. Κρανιδιώτης ὑπῆρξεν ἐπίσης τακτικὸς συνεργάτης τῶν Κυπριακῶν περιοδικῶν «Ἀγωνιστής», «Κυπριακὴ Ἐπιθεώρησης», «Τάϊμς ὅφ Σάϊπρους», «Πνευματικὴ Κύπρος», «Σάϊπρους Τουνταίη» κλπ. Ἄρθρα καὶ ἄλλη συνεργασία τοῦ κ. Κρανιδιώτη δημοσιεύθηκαν ἐπίσης στίς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες «Ἐλευθερία», «Βῆμα», «Ἐσπερινὴ», «Αὐγὴ» κλπ., τὰ περιοδικὰ «Νέα Ἐστία», «Ἑλληνικὴ Δημοουργία», «Νέα Δομὴ», «Πολιτικὰ Θέματα», «Ἀντί», «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά», «Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ» καὶ σὲ πολλὰς ἐπαρχιακὲς Ἑλληνικὲς ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ. Φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἄρθρα του δημοσιεύθηκαν ἐπίσης στὴ «Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν» τοῦ «Πυρσοῦ», τὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν τοῦ «Ἡλίου», τὴν «Ἐκπαιδευτικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, τὴν Ἐγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα» κλπ.

Τὸ 1934 ἴδρυσε, μὲ τὸν Κώσταν Προυσῆ καὶ τὸν Ἀντώνη Ἰντιάνο, τὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα», καὶ τὸ 1948 ἀνέλαβεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴ διεύθυνση καὶ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ. (Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» βραβεύθηκαν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν). Τὸ Μάϊο τοῦ 1949 ἀνετέθη σ' αὐτὸν ἡ ἔκδοση καὶ διεύθυνση τοῦ ἐπίσημου μαχητικοῦ ὄργανου τῆς Ἐθναρχίας Κύπρου «Ἑλληνικὴ Κύπρος», ὅπου ἔγραφε τὰ κύρια ἄρθρα, τὰ σχόλια καὶ ἄλλην ὕλην.

Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1953 διορίστηκε Γ. Γραμματέας τῆς Ἐθναρχίας.

Ἐξελέγη Γραμματέας τῶν δύο Παγκυπρίων Ἐθνοσυνελεύσεων, τοῦ 1954 καὶ 1955.

Σ' ὄλην αὐτὴ τὴν περίοδο συνόδευσε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ταξίδια του, ἐπανειλημμένα δὲ ἀνατέθηκαν σ' αὐτὸν ἀπὸ τὴν Ἐθναρχία διάφορες ἐθνικὲς ἀποστολές. Τὸ 1955 ἐστάλη σὰν παρατηρητὴς στὴν Τριμερῆ Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, τῆ σύγκλησιν τῆς ὁποίας εἶχε προηγουμένως καταγγεῖλει, σὲ μιὰ προσπάθειαν νὰ πείσει τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησιν νὰ ἀποσυρθεῖ.

Ἀργότερα μετέβη ἐπανειλημμένα στὴν Ἀθήναν, ὅπου εἶχε συνεργασίαις μὲ πολιτικοὺς παράγοντας ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος.

Πῆρε ἐνεργὸ μέρος στὶς συνομιλίαις Μακαρίου - Χάρντιγκ - Λένοξ - Μπόϊντ, (τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1955 μέχρι τὸ Φεβρουάριον 1956).

Μετὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἐθναρχοῦ ὁ κ. Κρανιδιώτης ἐξέδωσε σὰν Γραμματέας τῆς Ἐθναρχίας ὑπόμνημα, στὸ ὁποῖον ἀντέκρουε τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ἀγγλων, καὶ διεδήλωνε τὴν ἐμμονὴν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ στὸ αἶτημα τῆς αὐτοδιάθεσις. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1956 ἀνετέθη σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Ἐθναρχίας νὰ μεταβῆ στὸ Λονδίνον καὶ νὰ διαφωτίσει τὸ Βρεταννικὸ Τύπον καὶ τὴ Βρεταννικὴ κοινὴ γνώμη πάλιν στὴν κατάστασιν στὴν Κύπρον. Ἐδημοσίευσε τότε ἐπιστολὰς στοὺς «Τάϊμς», συνάντησε τὸ Λόρδον Ἀττλιν, τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Κανταβρυγίας, τοὺς διευθυντὰς πολλῶν Βρεταννικῶν ἐφημερίδων, Βρεταννοὺς Ὑπουργοὺς, βουλευτὰς καὶ ἄλλας προσωπικότητας, στοὺς ὁποίους ἀνέπτυξε τὸ Κυπριακόν.

Τὴ νύκτα τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Σεπτεμβρίου 1956 συνελήφθη ἀπὸ τὶς Βρεταννικὰς δυνάμεις μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἦταν μέλος ὀργάνωσις ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βρεταννικοῦ καθεστώτος τῆς Νήσου, καὶ ἀφοῦ φυλακίστηκε στὶς φυλακὰς τῆς Ὁμορφίτας μεταφέρθηκε ἀργότερα στὰ κρατητήρια Κοκκινотριμιθιάς.

Στὶς 4 Ἀπριλίου 1957, λίγαις μέραις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀπὸ τὶς ΣεϿχέλλαις, ἀφέθηκε ἐλευθέρως ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ ὕστερα ἀπὸ πρόσκλησιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἦρθε στὴν Ἀθήναν, στὶς 14 Ἀπριλίου 1957.

Τὸν Αὐγουστον τοῦ 1957 σὲ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ποὺ συγκροτήθηκε ἕκτακτα στὴν Ἀθήναν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ἐπελέγη ὁμόφωνα Σύμβουλος τῆς Ἐθναρχίας Κύπρου. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά του αὐτὴν συνόδευσε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1957 τὸν Ἀρχιεπίσκοπον στὴ Νέα Ὑόρκην, ὅπου συζητήθηκε τὸ Κυπριακὸν στὴ Γενικὴ Συνέλευσιν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1959 μετέσχε, σὰν ἡγέτης τῆς Κυπριακῆς Ἀντιπροσωπείας, στὸ Ἀφρικανοασιατικὸν Συνέ-

δριο στο Κάιρο, όπου ύστερα από δική του εισήγηση ἐξεδόθη ψήφισμα για τὴν αὐτοδιάθεση τῆς Κύπρου.

Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1959, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξαγγελία τῆς σύνθεσης τῆς μεταβατικῆς Κυβέρνησης Κύπρου, διορίστηκε ἀπὸ τὸν Ἐθνάρχη σὰν πρῶτος Πρεσβευτῆς τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπέδωσε τὰ διαπιστευτήριά του στὸ Βασιλέα Παῦλο στὶς 2 Νοεμβρίου 1960. Στὶς 13 Ἀπριλίου 1963 ἐπέδωσε τὰ διαπιστευτήριά του στὸν Πρόεδρο Τίτο τῆς Γιουγκοσλαβίας, στὶς 27 Ἀπριλίου 1964 στὸν Πρόεδρο Σέννι τῆς Ἰταλίας, στὶς 2 Ἀπριλίου 1970 στὸν Πρόεδρο Τράϊκωφ τῆς Βουλγαρίας καὶ στὶς 10 Ἀπριλίου 1970 στὸν Πρόεδρο Τσαουσέσκου τῆς Ρουμανίας.

Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1961 μετέσχε τῆς Κυπριακῆς Ἀντιπροσωπείας στὴ Διάσκεψη Ἀδεσμεύτων τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ 1964 καὶ 1966 ἀντιπροσώπευσε τὴν Κύπρο στὶς Διασκέψεις τῆς Οὐνέσκο στὸ Παρίσι. Μετέσχε ἐπίσης σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Κύπρου, στὴ Διάσκεψη τῶν Ἀδεσμεύτων γιὰ τὸ Βιετνάμ, ποὺ συνήλθε στὸ Βελιγράδι τὸ Μάρτη τοῦ 1965.

Ἐξέδωσε τὰ ἑξῆς βιβλία: 1) «Χρονικά» (διηγήματα), 1945, 2) «Νεοελληνικὸ Θέατρο» (μελέτη) 1950, 3) «Σπουδές» (ποιήματα), 1951, 4) «Μορφές τοῦ Μύθου», (διηγήματα), 1954, 5) «Ὁ Ποιητὴς Γ. Σεφέρης» (μελέτη), 1955, 6) «Ὁ Ἐθνικὸς Χαρακτὴρ τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας» (μελέτη), 1958, 7) «Ἡ Κύπρος εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας» (μελέτη) 1958, 8) «Εἰσαγωγή στὴν Ποίηση τοῦ Γ. Σεφέρη» (δοκίμιο), 1964, 9) «Κύπρος - Ἑλλάς» (μελέτη) 1966, 10) «Ἡ Κυπριακὴ Ποίηση» (μελέτη) 1969, 11) «Τὰ Κυπριακὰ Γράμματα» (μελέτη) 1970, 12) «Ἐπιστροφή» (ποιήματα) 1974, 13) «THE CYPRUS PROBLEM» (μελέτη) 1975, 14) «Οἱ Προτεινόμενες Λύσεις καὶ ἡ Ἔννοια τοῦ Ἀνεξάρτητου καὶ Κυρίαρχου Κυπριακοῦ Κράτους» (μελέτη), 1975, 15) «Ἀκανθώδης Πορεία — Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος» (μελέτη), 1978, 16) «Δύσκολα Χρόνια - Κύπρος 1950-1960» (Ἱστορικὴ μελέτη), 1981, 17) «Οἱ Διεθνεῖς Διαστάσεις τοῦ Κυπριακοῦ» (Ἱστορικὴ μελέτη) 1983, 18) «Ταξίδι στὸ Νησι τοῦ Νότου» (ποιήματα), 1983, 19) «Ἀνοχύρωτη Πολιτεία - Κύπρος 1960-1974» (Δύο τόμοι) Ἱστορικὴ μελέτη (1985), 20) «Ὁ Μικρὸς μας Κόσμος» (ποιήματα) 1986, 21) «Δυὸ κρίσιμες φάσεις τοῦ Κυπριακοῦ» (Ἱστορικὴ μελέτη) 1986, 22) «Οἱ Διαπραγματεύσεις Μακαρίου Χάρντιγκ» (Ἱστορικὴ Μελέτη) 1987, 23) «Ποίηση» (ποιήματα) 1988, 24) «Γενέθλια Γῆ» (ποιήματα) 1988, 25) «Ἡ Μεγάλὴ Ἀνοιξη» (ποιήματα) 1989, 26) «Πορεία στὸ χρόνο» (ποιήματα) 1991.

Ποιήματά του μεταφράστηκαν στὴν Ἀγγλική, Γαλλικὴ, Οὐγγρικὴ, Ἰταλικὴ, Ρουμανικὴ, Σλοβενικὴ, Ἑβραϊκὴ κλπ. καὶ δημοσιεύτηκαν σὲ ξένα φιλολογικὰ περιοδικά. Ἔργα του περιελήφθηκαν σὲ πολλὲς Ἑλληνικὲς καὶ ξένες Ἀνθολογίες.

Σὲ αὐτοτελεῖς τόμους μεταφράστηκαν ποιήματά του στὴν Ἰταλικὴ μὲ τὸν τίτλο «POESIE» 1974, (Δίγλωσση ἔκδοση) καὶ στὴ Ρουμανικὴ μὲ τὸν τίτλο «ANTHOLOGIE LIRICA», 1976.

Τὸ 1977 ἐξελέγη Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1989 τοῦ ἀπονεμήθηκε τὸ βραβεῖο συνολικῆς προσφοράς στὰ κυπριακὰ γράμματα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Κύπρου.

Ὑπῆρξεν ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ φιλολογικοῦ Σωματείου «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὅμιλος Κύπρου», μέλος τῆς «Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» Κύπρου, μέλος τῆς «Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» Ἀθηνῶν, μέλος τοῦ «Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» Ἀθηνῶν, ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς «Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου», Ἐταῖρος τοῦ «Κέντρου Διεθνῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ», Ἐταῖρος τῆς «Ὄμοσπονδίας Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων ἐν Γερμανία», Ἐταῖρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν κλπ.

Ὁ κ. Κρανιδιώτης τιμήθηκε μὲ τις ἐξῆς διακρίσεις καὶ βραβεῖα: 1) Βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γιὰ τὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα» (1946), 2) Βραβεῖον Ποίησης Κώστα καὶ Ἐλένης Οὐράνη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1974), 3) Μεγαλόσταυρος τοῦ Τάγματος τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α', 4) Μεγαλόσταυρος τοῦ Τάγματος τοῦ Βασιλέως τῶν Βέλγων Λεοπόλδου τοῦ Β', 5) Χρυσοῦς Σταυρὸς τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας Πάπα Παύλου Δ', 6) Χρυσοῦς Σταυρὸς τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας κλπ.

Ὁ κ. Κρανιδιώτης διετέλεσε ἀπὸ τὸ 1968 μέχρι τὸ 1979 Πρύτανης τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος Ἀθηνῶν.



## "ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Όδης Σανταρόβα 5, Λευκωσία (Κύπρου)

## ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Ιερές Δυναμείς,  
 οδηγείστε με στη χώρα των νεκρών,  
 όπου πλανώνται οι αιώνες που πέρασαν,  
 οι αχατημένες μορφές του παρελθόντος,  
 τα εφθικά όνειρα, που τένουν ανεκπλήρωτα.

## ΦΕΥΓΕΙΣ

Φεύγεις απ' τη ζωή μου,  
 σαν ένα παιδί,  
 που στη θάλασσα,  
 ούτε στη άδι αφάνει,  
 ούτε βιά.

## ΕΡΩΤΙΚΟ VI

Θέλω να γράψω ένα αδύνατο στιχο για βένια,  
 όμως έχω τον άντρο φίλα σου  
 κι έχω μιαν έρπιο στην καρδιά.

Είδα μια φουδική κραυγή στο διάστημα,  
 που δεν μπορεί κανείς να την συλλάβει.

Γρήγεις το κενό  
 με τα πιο όμορφα ρόδα της Άνοιξης,  
 κι ύστερα τα βερπιάς ένα-ένα  
 στη νυχτωμένη θάλασσα.

Θέλω να γράψω ένα αδύνατο στιχο για βένια,  
 όμως η γρηγή μου είναι πικρή, γι'αυτή θάνατο.

Νίκος Κρανιδιώτης

Σεπτέμβριος 1991

## ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Δόξα σε ξένα, π' αναστύθικες  
 μέδ' απ' το χάσμα της χειμάριας νάρκης  
 μιας αιώνια εναλλαξιμένης ζωής!  
 Δροσιά το ανοιξιάτικης βροχής  
 στο μέγχο της βιοχέτας και του γιαστριού,  
 ήλιε της θέρας της γαίης,  
 ρίγος της Άνοιξης στον τρυφερό βλαστό  
 αναστύθικου κλήματος αδανάτου απείρου.

Δόξα σε θένα, θέρα της αγάπης.

Νίκος Κραυδίτης

Απρίλιος 1992

## ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ανάθεμά μας σταθήκε το καλοκαίρι  
 γερό, γεμάτο ήλιους και χαρά,  
 αφύσοντας δύο χρυβά βλάχνα στα μαλλιά σου,  
 δύο σταγόνες θάλασσα στα μάτια σου,  
 θέρμη κι αλμύρα στο κορμί σου.

Κι έγινες ένα άγαλμα το θύμους,  
 να σε γατρεύουν όσοι σε γνώρισαν  
 και όσοι θάρσουν ύστερα από τένα.

Νίκος Κραυδίτης

Απρίλιος 1992.

## ΦΟΡΤΙΑ ΟΝΕΙΡΩΝ

Στα εγκαταλειμμένα σπίτια οι ξεχασμένοι προδευχάς  
 Ξυπνούν την κρέα θύελλα  
 Φωνάζει η νέα βελίνη από την πύλη τ' ουρανού  
 Μα ούτε η υχώ δεν είναι εκεί να την ακούσει  
 Το λιμανάκι άδειο από νοσταλγία και χαρά  
 Μαύρα πουλιά φαστύνουν τον πικρό καρπό  
 Από τα διαβημένα δέντρα του φθινόπωρου  
 Η απουσία γρήφει ερωτηματικά τον προδομένο κόσμο  
 Που σταμάτα ενδοιαστικά στο βιασμό της Ιστορίας  
 Τρελλός σφιγμένος κυνηγός τ' όνειρο της εισβολής  
 Των συχτημένων οδοιπόρων της χαμένης γης  
 Ίδκιος βαρύνει κνήκ από τον πληγωμένο Πενταδάχτυχο  
 Χωρίς ήχους και χρώματα ανατέλλει η νέα μέρα  
 Φορτία ουτίρων ναυαγούν στη στοιχηωμένη θάλασσα  
 Κι η κρέα βιωπή παρώνει την ερηίδα,  
 Νίκος Κρασιδιώτης

Σεπτέμβριος 1991

ΤΡΙΑ ΟΜΙΛΗΜΑΤΑ

## ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Ὁ Νίκος Κρανιδιώτης ἔχει καταθέσει πλούσια προσφορά στὰ νεοελληνικά γράμματα: Οἱ ἑπτὰ ποιητικές συλλογές του ἀποπνέουν ἓνα ἄρωμα ἀνάτασης καὶ ῥωμαντισμοῦ, γεμάτου ἀπὸ ἀνθρώπινα συναισθήματα. Οἱ πολυάριθμες διατριβές του τὸν ἔχουν ἀναδείξει σημαντικὸ δοκιμογράφο.

Μιά περίβλεπτη θέση στὰ γράμματά μας, τοῦ ἀξίζει μὲ τὸ παραπάνω.

Μά, παράλληλα μὲ αὐτὲς τὶς ἐπιδόσεις του, ὁ Ν. Κρανιδιώτης ἔχει ἀναδειχθεῖ σὲ ἓνα σπουδαῖο ἱστορικὸ συγγραφέα. Τὰ ἱστορικά του συγγράμματα τὰ ἀφιερωμένα στὰ δραματικά γεγονότα, πού συγκροτοῦν τὸ παλλόμενο κυπριακὸ πρόβλημα, εἶναι ἄξια μεγάλου ἐπαίνου.

Ἀπὸ τὴν ἐπίζηλη ἔπαλξη τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Κύπρου στὴν Ἀθήνα, πού τὴν ἐτίμησε ἐπὶ χρόνο ρεκόρ, εἶχε τὴν εὐκαιρία, καὶ τὴ δυνατότητα, νὰ ἐπισκοπεῖ μὲ τρόπο πρισματικὸ τὰ συμβαίνοντα στὴ μαρτυρική μεγαλόνησο καὶ νὰ τὰ ἀφηγεῖται μὲ τὴν πίστη ἑνὸς γνήσιου ἱστορικοῦ. Χαρακτηριστικὸ του δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀντικειμενικότητα, τὴν ὁποία μὲ εὐσυνειδησία ἀδιάκοπη διατηρεῖ ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρον τοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου. Ἀλλά, παράλληλα μὲ αὐτὴ τὴν εὐσυνειδησία, γνωρίζει νὰ ἀφηγεῖται μὲ γλαφυρὸ ὕφος, τὴν ἀλυσίδα τῶν δραματικῶν γεγονότων. Στὶς ἀρετὲς ἑνὸς ἱστορικοῦ ἀνήκουν ὄχι μόνον ἡ εὐσυνειδησία καὶ ἡ ἀκρίβεια, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἡ χρῆση τοῦ κατάλληλου γλωσσικοῦ ὄργάνου καὶ ἡ διατήρηση ἑνὸς ὕφους, πού δὲν πρέπει νὰ εἶναι κάτι λιγότερο ἀπὸ λογοτεχνικὸ. Λοιπόν, ὁ Ν. Κρανιδιώτης εἶναι ὀπλισμένος, ἀπὸ τὴ δοκιμασία του στὸ χῶρο τῆς λογοτεχνίας, καὶ κάτοχος τῆς ἰκανότητας νὰ περιβάλλει τὸ ἱστορικὸ κείμενό του, μὲ ὕφος λογοτεχνικὸ, γλαφυρὸ καὶ ἄνετο. Ἔτσι, τὸ ἱστορικὸ του κείμενο γίνεται περισσότερο προσιτὸ στὸν ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος δύσκολα τὸ ἀποχωρίζεται ἢ τὸ διακόπτει. Ἀπεναντίας τὸ ἀπορροφᾷ, σὰν κάτι ὄριμο λογοτεχνικά, καὶ ἔτσι ἔρχεται, διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, σὲ ἄμεση ἐπαφή μὲ τὰ ἱστορούμενα γεγονότα, καὶ τὰ κατανοεῖ βαθύτατα.

Ἡ Κύπρος, στὸ πρόσωπο τοῦ Ν. Κρανιδιώτη, ἔχει εὐτυχήσει νὰ εὔρει τὸν γνήσιο, τὸν συνελπῆ, τὸν ἀκριβῆ ἱστορικὸ της, μὲ ἄλλα λόγια τὸν γλαφυρὸ χρονογράφο της. Τὸ ἱστορικὸ του ἔργο ἀποτελεῖ ἀληθινὸ μνημεῖο γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου, καὶ ἀνεκτίμητον ὁδηγὸν γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ μέλλοντος.

ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ  
 Πρῶην Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας  
 Ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας  
 Ἀκαδημαϊκός

## Ο ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ \*

Είναι μεγάλη η τιμή που απόψε παρευρίσκομαι και χαιρετίζω αυτή τη φιλική συγκέντρωση παρουσίασης του τελευταίου ποιητικού βιβλίου του Πρέσβη επί τιμή κ. Νίκου Κρανιδιώτη. Από την πρώτη στιγμή της άφιξής μου στην Ελλάδα τον έχω πολύτιμο σύμβουλο και συνεργάτη. Η πολύχρονη πείρα του και οι φωτεινοί του ορίζοντες είναι πολύτιμη πηγή γνώσης και συμπαράστασης. Δεν είναι απλά ο προκάτοχος, ο πολύπειρος διπλωμάτης, ο πνευματικός άνθρωπος, ο ποιητής. Είναι πάνω απ' όλα ο φίλος, ο πρόθυμος και εγκάρδιος.

Ο Νίκος Κρανιδιώτης είναι ο άνθρωπος που στρατεύθηκε και ανάλωσε τη ζωή του στην υπηρεσία της Κύπρου. Από το 1953 που διορίστηκε γενικός γραμματέας της Εθναρχίας μέχρι σήμερα δεν έπαψε ποτέ να δίνει από διάφορα πόστα, ακόμη και μετά την αφυπηρέτησή του, με τη γραφίδα του, τη μάχη της Κύπρου. Υπηρέτησε ως Πρέσβης της Κύπρου από το 1959 μέχρι το 1979 στην Ελλάδα και παράλληλα στη Γιουγκοσλαβία, την Ιταλία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία. Ένας Πρέσβης — πεντάρχης του πνεύματος και της διπλωματίας στον ευρύτερο χώρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το λογοτεχνικό του έργο συμβαδίζει με την αγωνιστική του δράση. Περίπου 25 βιβλία λογοτεχνικά, ιστορικά και πολιτικά συνθέτουν τη συμβολή του στα κυπριακά γράμματα. Μια συμβολή που επάξια αναγνωρίστηκε με τη βράβευσή του από το Υπουργείο Παιδείας της Κύπρου με το Κρατικό Βραβείο Συνολικής Προσφοράς στα Κυπριακά Γράμματα.

Η καινούρια συλλογή του συνεχίζει αυτή την προσφορά και του εύχομαι υγεία και μακροημέρευση για να μας δώσει και άλλες ακόμη σελίδες ποίησης και ιστορίας.

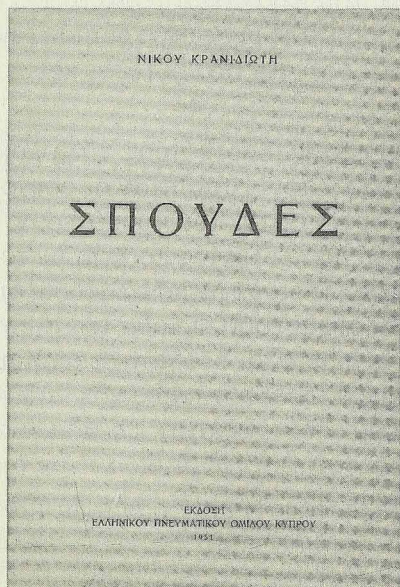
ΦΡΙΕΣ ΚΟΛΩΤΑΣ  
ΠΡΕΣΒΗΣ

\* Ομιλία στο «Σπίτι της Κύπρου», στις 18 Νοεμβρίου 1991.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ  
ΕΝΑΣ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΣ: ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Ἄς μιλήσουμε μόνο γιὰ τὸν ποιητὴ Νίκο Κρανιδιώτη, μολονότι ἡ πνευματικὴ του δραστηριότητα ἀπλώνεται, καὶ μὲ ἀναμφισβήτητη μάλιστα ἐπιτυχία, σὲ πολλοὺς πνευματικοὺς τομεῖς. Γεννήθηκε ὁ ποιητὴς Νίκος Κρανιδιώτης πρὶν ἀπὸ σαράντα ἀκριβῶς χρόνια μὲ τὴ συλλογὴ «Σπουδές», πού θυμᾶμαι πὼς τὴν ὑποδέχτηκα κ' ἐγὼ μὲ πολὺ εὐμενῆ σχόλια στὴν κριτικὴ μου στήλη ἐκείνου τοῦ καιροῦ (εφημ. «Ελευθερία», 4 Αὐγ. 1951), καὶ μένει πρῶτ' ἀπὸ ὅλα ὁ ποιητὴς, μὲ τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἐξελιγμένα, βέβαια, ὀλοκληρωμένα καὶ κατασταλαγμένα σὲ ἄρτιους στίχους. Εἶναι ὁ ποιητὴς, ὁ παραδοσιακός, πού δὲν ἐδίστασε νὰ προχωρήσει καὶ στοὺς νεώτερους ἐκφραστικούς τρόπους, εἶναι καὶ ἡ φωνὴ καὶ ἡ συγκίνηση, πού μολονότι μποροῦσε νὰ ἔχει, προπάντων αὐτὴ τὴ στιγμή, πολὺ ἔντονα τὸν καημὸ καὶ τὴν οργὴ τῆς ἀδικημένης γενέτειρας, μένει ἀπάνω ἀπὸ τὰ ἐφήμερα καὶ τὰ προσωρινὰ καὶ γίνεται τραγούδι, ὅπου κατορθώνει τοῦτο τὸ θαυμάσιο: δυὸ φωνές, Κύπρος καὶ Ἑλλάδα, γίνονται μιὰ φωνή, πού ὀρθώνεται ἐπιχείρημα ἀκαταμάχητο καὶ ἀδυσώπητο γιὰ φίλους καὶ γιὰ ἐχθρούς. Ὁ λογοτέχνης καὶ ὁ ποιητὴς Κρανιδιώτης εἶναι ἓνας καὶ ἀδιαίρετος, μαζὶ Κύπρος καὶ Ἑλλάδα.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ  
Ακαδημαϊκός



## ΚΑΒΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Ένας από τους κυριότερους εκπροσώπους της γενιάς του τριάντα στην ελληνική λογοτεχνία της Κύπρου είναι, κατά τον Κ. Προυσή, και ο Νίκος Κρανιδιώτης (1911). Ποιητής, πεζογράφος, δοκιμιογράφος, κριτικός και ιστορικός της νέας ελληνικής, και ειδικότερα της κυπριακής, λογοτεχνίας.

Ο Κρανιδιώτης έδειξε από πολύ νέος την αγάπη του για την ποίηση και δημοσίευσε τους πρώτους στίχους του στην περίοδο του μεσοπολέμου, όταν στα νέα ελληνικά γράμματα ακούονταν ακόμη πολύ ευκρινώς οι ήχοι του νεορομαντικού κινήματος. Έτσι τα πρώτα του ποιήματα, παραδοσιακά συνήθως στη φόρμα και στον στίχο, κινήθηκαν μέσα σ' ένα υποτονικό κλίμα ερωτισμού και μελαγχολίας που είχε ως πρότυπό του τον Τέλλο Άγρα:

*Θολή σκιά του δειλινού,  
κάτω απ' το θόλο τ' ουρανού  
του πεπλοφόρου,  
πλανάται η θλίψη των θεών  
στην κρύα γαλήνη των ωρών  
του φθινοπώρου...*

Εάν όμως πάρουμε ως αφετηρία τον χρόνο κατά τον οποίο εξέδωσε σε βιβλίο τα πρώτα του ποιήματα, τις «Σπουδές» (1951), τότε με αυτό το δεδομένο ο Κρανιδιώτης εντάσσεται στην πρώτη μεταπολεμική γενιά Κυπρίων ποιητών.

Η εξέλιξη της ποίησης του Κρανιδιώτη από το 1951 και μετέπειτα υπήρξε ιδιαίτερα εντυπωσιακή. Ο ποιητής σιγά-σιγά διαμόρφωσε το δικό του πρόσωπο και αναδείχτηκε σε μια από τις ισχυρότερες και καθαρότερες φωνές του κυπριακού λυρισμού.

Στην πορεία αυτή του Κρανιδιώτη προς την ολοκλήρωση θα μπορούσε κανείς να διακρίνει εύκολα το ποιοι στάθηκαν οι οδηγοί του πρόκειται δηλαδή για εκείνους τους ποιητές, οι οποίοι προσέφεραν τις αισθητικές λύσεις, στα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο νέος ποιητής με το έργο του και όχι σπάνια τον χειραγώγησαν για να περάσει με ασφάλεια τη δύσκολη ατραπό. Σ' αυτή την τελευταία και πολύ σημαντική περίοδο της ποιητικής δημιουργίας του Κρανιδιώτη ξεχωρίζουν δύο μεγάλοι ποιητές, οι οποίοι με τον τρόπο του και με τον λόγο του ο καθένας επηρέασαν ολόκληρη τη μεταπολεμική γενιά των Νεοελλήνων ποιητών στην Κύπρο και στην Ελλάδα, εννοώ τον Γ. Σεφέρη και τον Κ.Π. Καβάφη.

Η επίδραση του Σεφέρη στον Νίκο Κρανιδιώτη αποτελεί ένα ξεχωριστό κεφάλαιο της μελέτης που ετοιμάζω από καιρό για τον ποιητή, γι αυτό και δεν τη συζητώ παρά μόνο ευκαιριακά στο άρθρο αυτό.

Από όλες τις επιδράσεις που δέχτηκε και γόνιμα αφομοίωσε ο νέος Κύπριος ποιητής η πιο σημαντική και επίμονη είναι αυτή του Κ.Π.Καβάφη. Γι' αυτό και σε τούτο το τιμητικό σημείωμα για τον φίλο κ. Ν. Κρανιδιώτη περιορίζομαι σε κάποιες παρατηρήσεις για τα καβαφικά στοιχεία του έργου του.

Μολονότι η οπτική γωνία από την οποία θεάται ο Κρανιδιώτης τον κόσμο είναι διαμετρικά αντίθετη από αυτήν του Καβάφη, ωστόσο κάποιες λέξεις-κλειδιά της ποιητικής αλλά και της βιοθεωρίας του Καβάφη κυριαρχούν και στο έργο του Κρανιδιώτη: άνθη, αρώματα, ηδονή, κ.τ.λ.

*κι υπέροχη η αλήκη μας θα επιζήσει  
στο θείο αυτό καρπό της ηδονής...*

(Κρανιδιώτη «Αθανασία»)

*σαν ηδονής μηνύματα, απ' το πάροκο, σμήνη,  
ήρθαν το φως, τ' αρώματα αποτόμως  
και δώσαν κάποιο νόημα στη ζωή μου...*

(Κρανιδιώτη, «Αλλαγή»)

*...με θύμισε  
κλειστές κάμαρες αρωματισμένες  
και περασμένη ηδονή...*

(Καβάφης, «Απ' τες εννιά»)

Καμιά φορά αυτός ο καβαφικός απόηχος ακούγεται σε μεγαλύτερες ενότητες στίχων του Κρανιδιώτη, όπως λ.χ. στο ακόλουθο ποίημα:

*Και στην καρδιά μου θρηνωδώντας όρμησαν  
οι στοιχειωμένες σκέψεις και τα αισθήματα  
ανθρώπων, που πεθάνανε από χρόνια...*

(Κρανιδιώτης, «Αγρύπνια»)

*Ιδανικές φωνές κι αγαπημένες  
εκείνων που πεθάναν ή εκείνων που είναι  
για μας χαμένοι σαν τους πεθαμένους...*

(Καβάφη, «Φωνές»)

Ο ίδιος ο Καβάφης, όσο ζούσε ακόμη, είχε διαχωρίσει τα ποιήματά του σε τρεις κατηγορίες: στα ερωτικά, στα ιστορικά και στα φιλοσοφικά. Τον διαχωρισμό αυτό τον αποδέχτηκαν κατόπιν και οι διάφοροι μελετητές του έργου του, όπως ο Ε. Παπανούτσος. Αξίζει τώρα να σημειωθεί ότι υπάρχουν ολόκληρα ποιήματα του Κρανιδιώτη, τα οποία δε στηρίζονται μόνο σε κάποιες καβαφικές λέξεις-κλειδιά και τα οποία δεν απηχούν μόνο, έστω κι ελαφρά παραλλαγμένο, κάποιο καβαφικό λυρικό στοχασμό, που συχνά έχει καταντήσει νεοελληνικός παροικιακός λόγος, αλλά είναι γραμμένα με τον τρόπο του Καβάφη, δηλαδή τόσο η θεματική τους όσο και ο τρόπος με τον οποίο προσεγγί-

ζεται και αξιοποιείται δραματικά ο «μύθος» είναι χαρακτηριστικά καβαφικός, πβλ. λ. χ. τα ποιήματα: «Αλλαγή», «Αλλαγή φρουράς», «Δωμάτιο προαστίου», «Εκοσιπέντε χρόνων», «Σπήλαιον ληστών», «Στωϊκό» κ.τ.λ.

Από τη δειγματοληψία αυτή πρέπει να σημειωθεί ότι το πρώτο, το τρίτο και το τέταρτο ποίημα είναι ερωτικά, ενώ τα άλλα τρία, το δεύτερο, το πέμπτο και το έκτο, ανήκουν στα στοχαστικά και αφορμή για τη σύνθεση αυτών των τελευταίων έδωσε εκείνη η ιδιαίτερη ατμόσφαιρα της παρακμής των ελληνορωμαϊκών χρόνων, όταν ο παγανισμός και ο χριστιανισμός βρίσκονταν ακόμη σε μια θανάσιμη αντιπαράθεση.

## A. ΕΡΩΤΙΚΑ

1.

### «Αλλαγή»

*Εσυλλογίζομουν την πλήξη της ζωής μου,  
όταν απ' τ' ανοιχτό παράθυρο η σελήνη  
ήρθε κι εστάθη ερωτική αντικρύς μου.  
Είχα κάτι παράξενες εμπνεύσεις. Όμως,*

*σαν ηδονής μηνύματα, απ' το πάρκο, σμήνη,  
ήρθαν το φως, τ' αρώματα αποτόμως  
και δώσαν κάποιο νόημα στη ζωή μου.  
Ύστερα εκλείσθη το παράθυρο. Μα εμείναν*

*το φως και τα λουλούδια στην ψυχή μου,  
σαν είδωλο θεού σ' αρχαίο καθρέφτη,  
σαν πέρασμα ωραίας γυναικός,  
σαν οπτασία διάττοντος, που πέφτει.*

Σχόλιο: Το ποίημα στο γλωσσικό επίπεδο έχει δομηθεί με γνωστά καβαφικά στοιχεία, όπως είναι λ.χ. οι εκφράσεις «τ' ανοιχτό παράθυρο», «ηδονής μηνύματα», «αρώματα», «λουλούδια», «σαν είδωλο θεού σ' αρχαίο καθρέφτη» κ.τ.λ. Μολονότι η σχέση που με την αλληλουχία των συνειρμών βγαίνει στην επιφάνεια είναι ετεροφιλοφυλική, η όλη ατμόσφαιρα που δημιουργείται στο ποίημα είναι έντονα καβαφική και ο «πληροφορημένος» αναγνώστης βρίσκει εύκολα τις κοντινές και τις μακρινές συγγενείες του με τ' ακόλουθα καβαφικά ποιήματα: «Εν εσπέρα», «Ο ήλιος του απογεύματος», «Ο καθρέπτης στην είσοδο» κ.τ.λ.

2.

### «Δωμάτιο Προαστίου»

*Ήταν ένα δωμάτιο προαστίου  
με δυο παράθυρα στο δρόμο ανοιγμένα.  
Δεν είδε ως τότε άλλο από αθλιότητες  
κι από επεισόδια πολύ συνηθισμένα.*

*Μα ήρθε ο καιρός και κάποιος δείλι ωραίο  
έζησε την ιστορική στιγμή του.  
Ίσως πια να μη δοκιμάσει άλλο σπουδαίο  
συμβεβηκός η υπόλοιπη ζωή του.*

*Μα κάθε εσπέρα, όταν στα τζάμια του θ' απλώθει  
πύρινος απ' το δύσμα ο ήλιος πέρα,  
η χλιαρή του θα ενθυμείται ατμοσφαίρα  
τους δύο μεγάλους εραστές που εδεξιώθη*

**Σχόλιο:** Το ποίημα σε γλωσσικό επίπεδο κρινόμενο, είναι μάλλον ξένο προς το καβαφικό ύφος, ελάχιστα στοιχεία του παραπέμπουν στο καβαφικό γλωσσικό ιδίωμα, κι αυτά πολύ αποχρωματισμένα, όπως λ.χ. «παράθυρα στο δρόμο ανοιγμένα», «κάθε εσπέρα», «μεγάλους εραστές» κ.τ.λ. Το θέμα του ωστόσο είναι αυθεντικά καβαφικό, κι ας είναι κάπως αδύνατος ο χειρισμός του. Η τελευταία του στροφή, όπου κορυφώνεται η δραματική έντασή του, είναι η περισσότερο καβαφική. Ο αναγνώστης μπορεί να βρει κοντινές και μακρινές συγγένειες με τ' ακόλουθα ποιήματα του Καβάφη: «Μια νύχτα», «Κάτω απ' το σπίτι», «Ο ήλιος του απογεύματος» κ.τ.λ.

3.

### «Εικοσιπέντε χρόνων»

*Σαν άρωμα από γιασεμί λεπτό, που σβήνει  
και σμίγει με την αύρα της εσπέρας,  
μοιάζει η θλιμμένη μου απόψε ετούτη μνήμη:*

*Δυο χρυσά μάτια, σαν βελούδο χείλη,  
κι ωραία καστανά μαλλιά, που ψαύει ο αγέρας,  
η μακρινή μου των 'κοσπέντε χρόνων φίλη....*

*Τα χρόνια τώρα ίσως την έχουνε πια αλλάξει,  
κι ίσως τα ωραία μαλλιά νά 'γιναν γκριζα,  
και των ματιών της ίσως νά 'σβησε πια η λάμψη.*

*Όμως τις ώρες του καλοκαιριού, μες στην ευδιά  
της νύχτας, που οι σκιές τη μνήμη αναδιφούνε,  
τα εικοσεπέντε χρόνια της, εντός μου πάλι ζούνε.*

**Σχόλιο:** Ο γλωσσικός κώδικας του ποιήματος δεν είναι εντελώς ξένος προς το καβαφικό ύφος, πβλ. τις εκφράσεις «άρωμα από γιασεμί», «αύρα της εσπέρας», «θλιμμένη μου απόψε ετούτη μνήμη», «χρυσά μάτια» κ.τ.λ. Ιδιαίτερα οι δύο πρώτοι στίχοι της τρίτης στροφής, με το στοιχείο της φθοράς που επιφέρει ο χρόνος, παραπέμπουν άμεσα στους αντίστοιχους στίχους του καβαφικού ποιήματος «Γκριζα»:

Θ' ασχήμισαν - αν ξει - τα γκριζα μάτια·  
Θα χάλασε τ' ωραίο πρόσωπο».

Πάντως η γενική ατμόσφαιρα των «Εικοσιπέντε χρόνων» παρουσιάζει πολλές ομοιότητες ως προς τη θεματική, την τεχνική και τη διακριτική συναισθηματική φόρτιση με διάφορα καβαφικά ποιήματα: «Για τον Αμμώνη που πέθανε 29 ετών, στα 610», «Μέρες του 1903», «Το 25ον έτος του βίου του», «Εικών εικοσιτριετούς νέου καμωμένη από φίλον του ομήλικα, ερασιτέχνην», κ.τ.λ.

## Β ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΑ

1.

### «Σπήλαιον ληστών»

Σταθήκαμε στην έρημη λεωφόρο  
με τα σπασμένα αγάλματα στα χέρια...

Πίσ' απ' τις πλάτες μας, ακροπατώντας  
διάβηκαν οι θεοί μας χέρι-χέρι  
με τους υποκριτές και τους τελώνες.

Οι τελευταίες στροφές της προσευχής μας  
γκρεμίστηκαν απ' τους κλεισμένους θόλους  
και πέσανε, σαν ψόφια περιστέρια,  
μες το ιερό, στους πάγκους των εμπόρων.

Στα ερείπια των βωμών κτίσαν οι πόρνες  
τα σπίτια τους. Κι οι Φαρισαίοι  
πήραν την άσβεστη φωτιά, κι ανάψαν  
του μίσους πυρκαγιές στην οικουμένη.

Ποιός θα μπορέσει άραγε ν' αδράξει  
στο χέρι του και πάλι το φραγγέλιο,  
τα σπήλαια των ληστών να καθαρίσει;

Σχόλιο: Στο «Σπήλαιον ληστών» προτάσσεται ως motto το ακόλουθο χωρίο από το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο: «Ου γέγραπται, ότι ο οίκος μου οίκος προσευχής κληθήσεται πάσι τοις εθnéσι; Υμείς δε εποιήσατε αυτόν σπήλαιον ληστών» (ια. 17). Το ποίημα αυτό, καθώς και τα άλλα δύο, το «Στωικό» και η «Αλλαγή φρουράς», της κατηγορίας των στοχαστικών», κινούνται μέσα σ' ένα ιστορικό ή ψευδοϊστορικό πλαίσιο· αντιστοιχούν δηλαδή στο είδος εκείνο των καβαφικών ποιημάτων που έχουν θέμα ιστορικό ή ψευδοϊστορικό με φιλοσοφικές προεκτάσεις.

Η αρχή του ποιήματος (πβλ. τους δύο πρώτους στίχους) είναι καθαρά σφεριική· η υπόλοιπη όμως διαδρομή του πραγματοποιείται με όρους καβαφικούς. Στο «Σπήλαιον ληστών» αναπλάθεται εκείνη η ιδιαίτερη ελληνορωμαϊκή

εποχή του θρησκευτικού συγκρητισμού, όταν οι αρχαίοι θεοί δεν είχαν ακόμη πεθάνει (πβλ. ολόκληρη τη δεύτερη στροφή), ενώ η νέα θρησκεία είχε γίνει πια καθεστώς και είχε χάσει την παλιά της αγνότητα. Η δεύτερη στροφή παραπέμπει μάλιστα στους πρώτους στίχους του ποιήματος «Ιωνικόν» του Καβάφη:

*Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των,  
γιατί τους διώξαμεν απ' τους ναούς των,  
διόλου δεν πέθαναν γι' αυτό οι θεοί...*

Μόνο που στο «Ιωνικόν» οι αρχαίοι θεοί είναι ακόμη μία εράσσια παρουσία και όχι δοσίλογοι για ύποπτες συναλλαγές πίσω από την πλάτη και σε βάρος των ανθρώπων.

2.

### «Στωικό»

*Χωρίς λαμπρότητα και μάταιες πομπές,  
γαλήνια, όπως αρμόζει στους γενναίους,  
την ευτυχία να υποδεχόσουν θά 'πρεπε.  
Έδειξες με τους τρόπους σου τους νέους,*

*πως δεν την επερίμενες. Κι οι ανίδεοι  
μιας τέτοιας ευτυχίας ανάξιο εσένα  
θα εμπούρειαν να πουν. Μη δεν το ξέρεις,  
πως, με τα εγχειρίδια γυμνωμένα,  
προσμένουν να σε πλήξουνε οι βάρβαροι,  
μόλις κι ετούτη η ευτυχία σου φύγει;  
Γαλήνια αν την υποδεχόσουν, θά 'νιωθες  
και την απόγνωσή σου τότε ίσως πιο λίγη...*

Σχόλιο: Τα καθαφικά στοιχεία στο λεκτικό επίπεδο είναι στην προκειμένη περίπτωση χειροπιαστά: «μάταιες πομπές», «όπως αρμόζει στους γενναίους», «ανίδεοι», «ανάξιο», «οι βάρβαροι», «μόλις κι ετούτη η ευτυχία σου φύγει», «απόγνωση», κ.τ.λ.. Πολύ περισσότερο στον γενετικό κώδικα αυτού του ποιήματος υπόκειται αυτούσιο και ακέραιο το γνωστό καθαφικό ποίημα «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον». Η «ευτυχία» εδώ είναι ένας όρος του ποιήματος που ο κάθε αναγνώστης αποκρυπτογραφεί ανάλογα με τη δική του ευαισθησία, ότι περίπου συμβαίνει και με τον όρο «Αλεξάνδρεια» του ποιήματος του Καβάφη:

*... όπως αρμόζει στους γενναίους,  
την ευτυχία να υποδεχόσουν θά 'πρεπε..  
προσμένουν να σε πλήξουνε οι βάρβαροι,  
μόλις κι ετούτη η ευτυχία σου φύγει  
... σα θαρραλέος,  
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει...*

Δεν είναι, νομίζω, τελείως αβάσιμη η υποψία ότι και «οι βάρβαροι» του πρώτου στίχου της τρίτης στροφής κατάγονται άμεσα από τους στίχους (πβλ. «γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα... οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετίσουν... γιατί ενύχτωσε κι οι βάρβαροι δεν ήλθαν» κ.τ.λ.) του επίσης πολύ γνωστού ποιήματος «Περιμένοντας τους βαρβάρους» του Καβάφη.

3.

### «Αλλαγή Φρουράς»

*Μόλις γίνανε Χριστιανοί οι Έλληνες στο Κούριο  
ξεράθηκε η δάφνη στο ναό του Απόλλωνα,  
που μετατράπηκε σε εκκλησία του Χριστού.*

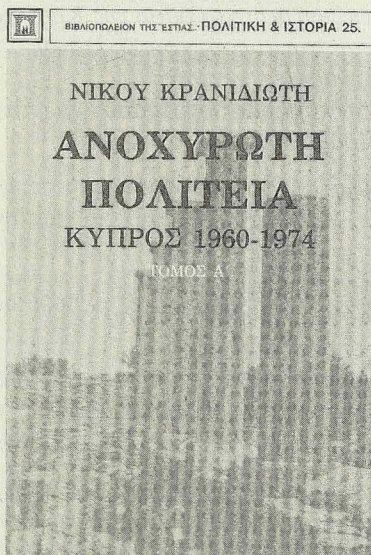
*Και ήταν συγκινητική η επίκληση του νεοπροσήλυτου  
Κουριά, να είναι ο Χριστός εξίσου βοηθός σ' αυτόν,  
όπως προηγουμένως ήτανε ο Απόλλων.*

Σχόλιο: Η «Αλλαγή Φρουράς» είναι ένα από τα πιο όριμα ποιήματα του Κρανιδιώτη. Ανήκει στην τελευταία του ποιητική συλλογή «Η μεγάλη άνοιξη» (1989). Είναι όμως και το πιο καθαφικό απ' όλα τα ποιήματα του Κύπριου ποιητή που έχουν γραφτεί με τον τρόπο του Καβάφη. Όπως και στο «Σπήλαιον ληστών», αναπλάθεται κι εδώ η ατμόσφαιρα του θρησκευτικού συγκρητισμού των ελληνορωμαϊκών χρόνων και η ατμόσφαιρα αυτή μας είναι εξαιρετικά οικεία από πολλά ανάλογα ποιήματα του μεγάλου Αλεξανδρινού, πβλ. λ. χ. «Η αρρώστια του Κλείτου», «Ιερεύς του Σεραπίου», «Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.» κ.τ.λ.

Συμπέρασμα: Ο Νίκος Κρανιδιώτης, όπως σχεδόν όλοι οι Έλληνες ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, εθήτευσε πολύ γόνιμα στην ποίηση του Καβάφη. Από τον Αλεξανδρινό δάσκαλό του έμαθε λοιπόν τη λιτότητα των εκφραστικών μέσων, τη δραματική κλιμάκωση της έντασης κατά την επεξεργασία ενός ποιήματος, την καταφυγή στη μνήμη, όπου το παρελθόν μετασηματίζεται μέσα από την αισθητική διαδικασία σ' ένα μόνιμο παρόν. Πέρα όμως από αυτές τις πολύ γενικές αλλά και πολύ σταθερές αρχές της καθαφικής *ars poetica*, η επίδραση της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στον Νίκο Κρανιδιώτη παίρνει πολύ συχνά, όπως έχουμε δει, μια πιο συγκεκριμένη μορφή, η οποία παραπέμπει είτε σε μια λέξη-κλειδί (πβλ. λ.χ. τη λέξη «ηδονή»), είτε σ' ένα τυπικό μοτίβο (πβλ. το μοτίβο της φθοράς του ανθρωπίνου σώματος), είτε και σε μια ολόκληρη σκηνή — ο όρος «σκηνή» χρησιμοποιείται εδώ με όλο του θεατρικό βάρος, αρκεί μόνο να θυμηθούμε και τον θεατρικό Καβάφη και την πολύ εύκολα αναγνωρίσιμη σχέση του με τον Brecht —, όπως έχει κιόλας επισημανθεί σχεδόν σε όλα τα ποιήματα, ερωτικά και στοχαστικά, για τα οποία έχει γίνει λόγος λίγο παραπάνω.

Ωστόσο πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα ότι όλες αυτές οι παρατηρήσεις δε μειώνουν στο ελάχιστο τη σημασία και την αξία της ποιητικής προσφοράς του Νίκου Κρανιδιώτη. Οι διάφορες επιδράσεις χαρακτηρίζουν κυρίως το νεανικό έργο του ποιητή, ο οποίος στο μεταξύ διαμορφώνει το δικό του πρόσωπο και η φωνή του αποκτάει τον δικό της τόνο. Οι λεγόμενες «επιδράσεις» φανερώνουν τελικά τις αναζητήσεις του νέου ποιητή μέσα στον χώρο της νεοελληνικής ποίησης και τις υπεύθυνες επιλογές του· φανερώνουν όμως ακόμα και έναν ισχυρό μεταβολισμό, ο οποίος κατορθώνει να μετατρέψει τα διάφορα αλλότρια και αφομοιώσιμα στοιχεία σε δικό του αίμα. Από την απόψη αυτή η μελέτη των επιδράσεων δεν είναι ένα απλό παιχνίδι στα χέρια ενός αργόσχολου φιλόλογου, αλλά μια πολύ επίπονη προσπάθεια να μπει κανείς στο γενετικό κώδικα κάποιων ποιημάτων — στο βαθμό που αυτό είναι πάντα κατορθωτό — και να παρακολουθήσει τους μυστικούς δρόμους της ποιητικής δημιουργίας, καθώς τείνει ν' αποκρυσταλλωθεί σ' αισθητικό γεγονός.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΗΤΣΑΚΗΣ  
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών



## ΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Όταν διαβάξεις ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη μαντεύεις πως ο ποιητής ανήκει στο ξεχωριστό αυτό «Νησί του Νότου», τη «γλυκειά χώρα Κύπρο», με την πανάρχαια παράδοση, όπου το απόλυτα ωραίο συνυπάρχει με το απόλυτα τραγικό. Κι αυτό γιατί τα λεξιλογικά πεδία, οι δηλώσεις και υποδηλώσεις, οι παραδειγματικοί άξονες, δίνουν το αναγνωρίσιμο χρώμα στο λόγο του ποιητή. Στο υφολογικό πλέγμα του Νίκου Κρανιδιώτη, η εικόνα κατέχει πρωτεύουσα θέση: μέσω αυτής, ο ποιητής παριστάνει, ζωντανεύει, αισθητοποιεί έντονα συναισθήματα, καθοριστικά βιώματα, όπως τη χαρά και την οδύνη που χάραξαν βαθιά στην αισθαντικότητά του ανεξίτηλες μνήμες. Υπερευαίσθητος δέκτης, επέλεξε την αντίστοιχη γλώσσα όπου σημαίνοντα και σημαινόμενα δένουν και λειτουργούν ισόβαθμα ταιριασμένα σηματοδοτώντας το λυρικό του λόγο<sup>1</sup>. Θα σταθούμε σε αντιπροσωπευτικά ποιήματα: Τόσο, στην πρώτη συλλογή του Ν. Κρανιδιώτη *Σπουδές*, του 1951 (Έκδοση «Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου»), όσο και σε εκείνες που ακολούθησαν, όπως την *Επιστροφή*, του 1974, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα), το *Ταξίδι στο Νησί του Νότου*, του 1983 (Έκδοση «Θεμέλιο»), το *Μικρό μας Κόσμο*, του 1986, τη *Γενέθλια Γη*, του 1988 (Έκδοση «Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη») και τη *Μεγάλη Άνοιξη*, του 1989 (Έκδοση «Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη») ο ποιητής αγκαλιάζει μίαν ολόκληρη ιστορική και ανθρώπινη πορεία της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος. Στον συγκινησιακά φορτισμένο λόγο του, τα περασμένα γίνονται παρόντα, το τότε γίνεται «HIC ET NUNC» εφηβικές αναμνήσεις, τοπία, ερωτικές συγκινήσεις, τραγικά γεγονότα υπάρχουν νωπά, άβυσσα, θησαυρισμένα, αποκρυσταλλωμένα στη μνήμη. Αν και «πικρό ρόδο», η θύμηση είναι ζωτική, αφού με το να θυμάσαι, ξαναζεις. Στην αδιάσπαστη ψυχή του ποιητή, το σήμερα απορρέει και συνεχίζει το χθες, όσο μακρινό κι αν είναι αυτό. Έτσι, ο ποιητής ανατρέχει στην ίδρυση της γεννέτειρας Κερύνιας από τον Κηφέα και τον Πράξανδρο. Και μεταφέρεται νοερά στους χρόνους εκείνους:

*Έζησα τη ζωή μου στα δάση της Κερύνιας,  
ακούοντας του αυλούς του Σειληνού,  
φωνές δυναμικές, γενναίες.  
Κι είδα τα καράβια των Αχαιών να φτάνουν  
με τον Πράξανδρο και τον Κηφέα.*

*Χαίρε Κηφέα!  
Σκύψε να φιλήσεις το χώμα  
άγιο,  
δεμένο με τη σοφία του θεού  
με την αίσθηση του ανθρώπου,  
που ξαμολάει τη γνώση του  
και πορεύεται σεμνά σε μια πατρίδα νέα  
γεμάτη θάλασσα και ήλιο.*

(Γενέθλια Γη)

1. Το λέω αυτό γιατί διαπιστώνεται πως στη σύγχρονη ποίηση, ορισμένοι ποιητές δίνουν προτεραιότητα στο σημαίνον ενώ άλλοι πάλι δίνουν έμφαση στο σημαινόμενο. Βλ. D. LEUWERS, INTRODUCTION A LA POESIE MODERNE ET CONTEMPORAINE, BORDAS, 1990.

Έχει βαθιά συνείδηση «μιάς αδιάλειπτης ιστορικής συνέχειας», όπως την εκφράζει στο ποίημά του «Το αρχαίο πνεύμα»:

*«Σκάβοντας στον κήπο του σπιτιού μου,  
βρήκα τρεις λαξευτούς στο βράχο τάφους.*

*Κι είναι σαν να μη πέρασαν τα χρόνια,  
καθώς,  
όταν φυσάει ο βόρειος άνεμος,  
τ' αρχαίο πνεύμα ξαναζει  
σφυρίζοντας στο κούφωμα των τάφων,  
μήνυμα ιερό  
μας αδιάλειπτης ιστορικής συνέχειας.*

(Μεγάλη 'Ανοιξη)

Και στο ποίημά του «Οι Πρόγονοι» η δυνατή εικόνα είναι εύγλωττη:

*Γη ζυμωμένη με ιδρώτα κι αίμα,  
κοκκινοχώματα,  
αιωνόβια δέντρα  
που στάζουν δάκρυ οι γυμνοί κορμοί τους.*

Στο Χορικό I και στο Χορικό II, ο ποιητής προαισθάνεται τα μελλούμενα<sup>2</sup>:

*Στα χάρδια του πρωινού, στου ήλιου την κάψα  
στην ήρεμη ανάσα της εσπέρας  
πλανάται η άχνα εκείνων που διαβήκαν  
ζεστή μέσ' στην ανάμνηση όσων μένουν...  
Μεγάλη η εντολή που έχουμε πάρει:  
σ' αυτά τα λίγα χρόνια να ντυθούμε  
τη γνώση και την αίσθηση του κόσμου.*

(Χορικό I)

*Μονάχοι θα σηκώσουμε το βάρος  
χιλιάδων γενεών ζωής και γνώσης...*

(Χορικό II)

Και φθάνει η αποφράδα μέρα, η 20η Ιουλίου 1974:

*Τη μέρα τούτη  
έρχονται οι νεκροί να τραγουδήσουν  
τα κυνηγημένα χελιδόνια  
που φεύγουνε στο Νότο,*

2. Στο μικρό σημείωμα στην «Μεγάλη 'Ανοιξη», ο ποιητής μας πληροφορεί πως το Χορικό I και το Χορικό II γράφτηκαν το 1952.

τους πεθαμένους θεούς  
 που κρύβονται σ' ένα σκισμένο Ευαγγέλιο,  
 τη δικαιοσύνη, που κρεμάστηκε,  
 ένα κουρέλι,  
 στα δόντια του Βοριά,  
 και το σέρνουν οι γύπες  
 στη φωλιά τους.

(Μεγάλη Άνοιξη)

την οποία ο Ν. Κρανιδιώτης παρασταίνει με τουλάχιστον επτά εικόνες.

Στη συλλογή του *Επιστροφή*, του 1974, ο ποιητής περιγράφει με τον δικόν του τρόπο ένα Ηλιοβασίλεμα στην Κερύνεια:

Σκιές από λεβάντα,  
 ανάμνηση κι απαντοχή  
 βυθίζουνε τα δάχτυλά τους  
 στους δρόμους  
 της άσπρης πολιτείας.

Τρεις χιλιάδες χρόνια  
 ξαναγυρίζει αυτή η στιγμή!  
 Τρεις χιλιάδες χρόνια  
 ψαχουλεύει τις καρδιές,  
 σταματάει και φεύγει  
 με το χρυσόν ήλιο,  
 που βυθίζεται  
 στο ματωμένο πέλαγο της Κιλικίας.

Στην πυρωμένην απαλάμη μου  
 ψάχνω τις εκατόν γενιές  
 που φτερουγίζουν μέσα μου,  
 τις εκατό γενιές  
 που σκέπασε το χώμα...

όπου η εικόνα και πάλι προβάλλει έντονα την αίσθηση.

Στο ποίημα *Ξαναγυρίζουμε* από τη συλλογή *Σπουδές*, ο Ν. Κρανιδιώτης, αναφερόμενος στον χλωρό παράδεισο των παδικών χρόνων, έθετε το ερώτημα:

Ξαναγυρίζουμε, αδελφή, με κλωνισμένο  
 τώρα το βήμα κι άσπρα τα μαλλιά μας,  
 τον παιδικό παράδεισο να βρούμε...  
 Όμως, πού νά 'ναι; - Μην τον είδατε κανένας  
 τον κήπο, που στον κάλυκα ενός κρίνου  
 έχουμε αφήσει μέσα την καρδιά μας;

Και στο ποίημα *Ερήμωση* της ίδιας συλλογής, όπου στην αρχή καθε τρίστιχου επανέρχεται η έκφραση «Στο σίτιτι μας» δημιουργώντας ένα δυνατό CRESCENDO, ο ποιητής ρωτάει και πάλι:

Στο σπίτι μας χτύπησε η 'Ανοιξη  
τη βαριά σιδερόφραχτη πόρτα.

— Ποιος θα πάει απ' τους νέους μας ν' ανοίξει;

Στη σιωπή του χρόνου, θα προστεθεί τώρα η τραγωδία της εισβολής, την οποία ο ποιητής αποδίδει με τρεις τουλάχιστον διαφορετικούς τρόπους:

Στο σπίτι ήτανε ξεχασμένα,  
σε μια γωνιά,  
δυο ποτήρια πίκρας  
κι ένα τραγούδι του κορυδαλλού.

'Αδειες φωλιές στον κήπο,  
και μια τρυγόνα να στριφογυρίζει,  
ψάχνοντας  
το σκοτωμένο ταίρι της.

Δεν είδαμε τις Ερινύες να περνούν.  
'Όμως στα μονοπάτια  
ήτανε χαραγμένα τ' αχνάρια της Νέμεσης,  
και στο χαμένο λόφο  
η σκοτεινή ηχώ μιας καταιγίδας.

Αυτοί που αγαπήσαμε  
χάθηκαν μέσα στην ομίχλη.  
Βυθίστηκαν για πάντα μες στη θύελλα,  
την καταιγίδα του βοριά.

(«Το Τραγούδι του Κορυδαλλού». Ταξίδι στο Νησί του Νότου)

Τα δύο ποτήρια πίκρας, το τραγούδι του κορυδαλλού, η παραλογισμένη τριγώνα, η τρομερή καταιγίδα στο βοριά, ζωγραφίζουν συμβολικά και συνειρμικά την εικόνα της καταστροφής.

Σε δύο άλλα ποιήματα, το πατρικό σπίτι, που αντιπροσωπεύει την ιερότητα της εστίας, δέχεται τη βάνουση επίθεση και τον ατιμασμό.

Στη δέκατη (X) ενότητα «Σ' αυτή την πέτρινη αυλή» του Α' μέρους της *Γενέθλιας Γης*:

Σ' αυτή την πέτρινη αυλή  
με τα ξεχασμένα δειλινά  
να σκιάζουν τα σιωπηλά δέντρα,  
τους τελευταίους αποχαιρετισμούς του ήλιου  
να διαγράφονται δειλά  
στ' ακρόκλιωνα των γιασεμιών,  
βιάστηκε βάνουσα η χαρά της ζωής μας.  
'Ένα σφάγιο σπαρταρά  
στα χέρια ενός βάρβαρου εισβολέα.

ή στο «Γράμμα στη Μητέρα» της Μεγάλης Άνοιξης:

*Τώρα σπιλώνουν το παλιό μας σπίτι άνθρωποι, ξένοι, βάρβαροι,  
που τους είναι αδιάφορη η πρωινή μελωδία των κοτσιφιών,  
που δεν τους φέρνουνε κανένα μήνυμα τα χελιδόνια την Άνοιξη,  
κανένα μήνυμα η ανθοφορία της μικρής μας λεμονιάς.*

Στην απαλότητα των δειλινών και των γιασεμιών, ο ποιητής αντιπαραθέτει τη βιαιότητα του βιασμού· και, στο σπίλωμα, τη γλυκύτητα των κοτσιφιών, των χελιδονιών και της ανθισμένης λεμονιάς του πατρικού σπιτιού.

Όμως, μέσα στον όλεθρο, ο κύκλος της ζωής δεν σταματάει: Ο Νίκος Κρανιδιώτης είναι ποιητής της Άνοιξης, του Καλοκαιριού και του έρωτα. Μέσα από τα άπειρα παραδείγματα, θ' αναφέρουμε μερικούς στίχους από τις Σπουδές:

*Φως, φως γαλανό στις αισθήσεις,  
στην καρδιά και στα φρένα...  
Είναι ως κρύσταλλο διάφανη η μέρα,  
κι οι θεοί γελαστοί ξεχωρίζουν  
στων αιθέρων τα βάθη.*

(Μέρα τ' Απρίλη αφιερωμένο στα παιδιά του Γιάννο και Λήδα)

*Στους σκοτεινούς πλοκάμους των μαλλιών σου  
αναρριπίζουν οι πνοές πύρινα χάρδια,  
και λάμπεις, λάμπεις μες στα βάθη της ψυχής μου,  
σαν ήλιος και σαν άνοιξη και θάμπος.*

(Εαρινή Στροφή)

Από τον Μικρό μας Κόσμο:

*Γυμνά κορμιά, που τα κορώνει η λαύρα του μεσημεριού,  
οίστρος π' αναρριγιά στης ήβης το πηγάδι, αιμάτινος,  
κι ύστερα το γαλάζιο κύμα, να σαρώνει ατάραχο  
τα τελευταία αχνάρια του μεγάλου έρωτα...*

(Καλοκαίρι)

και από τη Μεγάλη Άνοιξη:

*Ψάχνω στις λέξεις του ποιήματός μου  
να βάλω ένα χρυσό ήλιο  
να φωτίζει τα μάτια σου,  
που μεταλλάζουν τα χρώματα της ίριδας  
και σκίζουν μ' ένα γυμνό σπαθί  
την πένθιμη φθορά του χρόνου.*

(Τα χρώματα της ίριδας)

*«Μη φύγεις», μου είπες.  
Κι άνοιξες το γυμνό σου στήθος  
ερωτικό καταφύγιο στη σκουριά του χρόνου,*

στο σύννεφο της μοναξιάς,  
που τυλίγεται οδυνηρά  
στα λευκά επιθανάτια οθόνια.

(Η μεγάλη Νύχτα)

Το ποίημα *Οι Θεοί*, από τη Μεγάλη Άνοιξη, εκφράζει αυτήν την πληρότητα του είναι · θάταν παράλειψή μας να μην το αναφέρουμε:

Εσείς θεοί, που προσωπείο συνεχώς αλλάζετε:  
Αστάρτη, Δία, Όσιρι, Απόλλωνα, Χριστέ,  
νιώθω να κατοικείτε όλοι μέσα μου,  
νιώθω το θείκό σας θαύμα να σκηνώνει εντός μου.

Όταν, τα δροσερά πρωινά,  
ψάχνει ο άνεμος τα σπλάχνα μου,  
όταν το κύμα του Καλοκαιριού με χαϊδεύει,  
όταν ο έρωτας  
ανανεώνει της δημιουργίας το θαύμα μέσα μου,  
όταν, μέσ' από σκοτεινές πορείες,  
ψάχνω ν' ανακαλύψω την αλήθεια,  
σεις κυβερνάτε το μυαλό και τις αισθήσεις μου  
και νιώθω τότε αβάσταχτη  
την παρουσία σας εντός μου.

Στην ποίηση του Ν. Κρανιδιώτη, το Φθινόπωρο και ο Χειμώνας συνδέονται πάντοτε συμβολικά με δυσάρεστες τραυματικές εμπειρίες:

Προπάντων η σιωπή έχει καθίσει  
σαν χιόνι μαλακό μες στην ψυχή μου,  
κι ακούω και συλλογιέμαι με τα μάτια.

(Σπουδές σ.57)

ή

Η νύχτα του Φθινόπωρου  
κάθισε  
σαν Ερινύα στο κατώφλι μας,  
ξύπνησε την ηχώ  
απ' τα αδειανά πατήματα της μοίρας,  
κι άνοιξε εντός μας  
τις επτά πληγές της Αποκάλυψης.

(Ταξίδι στον Νησί του Νότου σ.276)

Ο ποιητής που γνωρίζει πως «χτυπά ο σφυγμός του κόσμου στις φλέβες του μεσημεριού», που συλλαμβάνει «το χελιδόνι που σπαθίζει το φως» και «το σούρσιμο της σαλαμάντρας στα ξηρά φύλλα», που παρομοιάζει την ανοιξιάτικη ώρα με «μούστο που βράζει», γνωρίζει καλά πως σβήνει «γοργά το μέγα θάμα». Κι εκείνος που συνειδητοποιεί το εφήμερο, ζει εντονότερα την κάθε στιγμή που του φανερώνει η ζωή. Τότε η γνώση γίνεται στοχασμός που μεταφράζεται σε αποφθέγματα, π.χ.

*Το μέγα θαύμα είναι οι μέρες της ζωής,  
που ο χρόνος τους μετράει την αιωνιότητα.*

ή

*'Όταν ο πόνος'  
είναι καρπός μιας υπέροχης μνήμης  
εξευγενίζει, και γεμίζει θάρρος,  
τις νύχτες της ανελέητης μοίρας.*

ή

*Είναι σκληρός ο νόμος των θεών:  
πίσω από κάθε επίτευγμα, αδυσώπητη  
ενεδρεύει η ώρα της θυσίας.*

Η τραγωδία του 1974 έχει γίνει μία μόνιμη ψυχική δοκιμασία: π.χ. Στο ποίημα «Στ' αντικρινό φυλάκιο», από τη συλλογή *Επιστροφή*, ο ποιητής συγκεντρώνει τρία δυνατά ρήματα όπως «γκρέμισε», «σκότωσε», «σωριάσε» στο πρώτο τετράστιχο· στο δίστιχο που ακολουθεί, επαναλαμβάνει το ρήμα, «σωριάστηκαν», αυτήν τη φορά στην αντωνυμική του μορφή, πετυχαίνοντας μ' αυτόν το τρόπο ένα ακαριαίο αποτέλεσμα.

Στη συλλογή *Γενέθλια Γη*, στο ποίημα «Κάθε πρωί ανοίγοντας» της πρώτης ενότητας, ο ποιητής μετράει τα καλοκαίρια που πέρασαν από την ημέρα της εισβολής με εικόνες που και πάλι σχετίζονται με την αίσθηση:

*Πέρασαν δέκα καλοκαίρια μακρυνά σου,  
οι σαύρες άλλαξαν δέκα φορές το δέρμα τους,  
τα κυπαρίσσια πύκνωσαν τριγύρω σου  
σ' ένα φράγμα συνείδησης αλλοιώτικο  
γεμά ο εγκαρτέρηση και πόνο.*

Σε άλλα ποιήματα πάλι, ο ποιητής χρησιμοποιεί τους αρχαίους μύθους για να εκφράσει σημερινά δεινά. Π.χ.:

*Ερειπωμένα τείχη της αρχαίας Θήβας!  
Μένει άταφος ακόμη ο Πολυνείκης  
στην τραγική ατμοσφαίρα του πολέμου,  
να μας θυμίζει τη δική μας μοίρα.*

*Τώρα τ' αδελφοκτόνα ερείπιά σας  
απλώνονται παντού....*

*Μα δεν υπάρχει πια η Αντιγόνη  
κι οι Κρέοντες, στυγεροί,  
τα πάντα ορίζουν.*

*Ερειπωμένα τείχη της αρχαίας Θήβας,  
σ' εσάς μας φέρνουν τ' αδιέξοδα του κόσμου.*

(Τα τείχη της αρχαίας Θήβας)

ή

Οι μέρες τρέχουνε, οι αιώνες φεύγουνε.  
 Όμως το χώμα μένει πάντα αθάνατο  
 και μια καινούρια φύτρα αρχίζει μέσα του.  
 Μια φύτρα, που βαθιές οι ρίζες της  
 θ' αντέξουν την αντάρα και τη θύελλα,  
 ώσπου, μ' ένα καράβι, θά 'ρθει κάποτε  
 ο νέος Θησέας να πνίξει το Μινώταυρο.

(Το χώμα, Ο μικρός μας Κόσμος σ. 356)

ή

Κι οι ναύτες τυλιγμένοι στα μαλλιά μιας Μέδουσας  
 κλαίνε τον ξεχασμένο γυρισμό,  
 κλαίνε επιθυμίες ανεκπλήρωτες,  
 ενώ στ' ακίνητα πηγμένα μάτια τους  
 πλανάται ακόμη το σβησμένο όραμα  
 της πολιτείας που δεν θα ξαναδούν ποτέ.

(Η Χαμένη πατρίδα, Ταξίδι στο Νησί του Νότου σ.301)

Όπως διαπιστώνουμε, στην ποίηση του Κρασιδιώτη, οι εικόνες (τα ερείπια, τα ερειπωμένα τείχη, το χώμα και οι ρίζες, τα μαλλιά της Μέδουσας κλπ.) αποτελούν στέρεα σημεία μέσα στη ροή του συμβολικού λόγου.

Στο ποίημα *Κερύνια*, από τη συλλογή *Ο Μικρός μας Κόσμος*, βλέπουμε τον ποιητή να κάνει, υπό άλλες όμως τραγικές συνθήκες, την ίδια κίνηση που έκανε ο Κηφέας στο ποίημα που αναφέραμε πιο πάνω:

Δεν μπορώ άλλο ν' ακούω τη βροχή  
 να μαστιγώνει την οργισμένη θάλασσα.

Θα σκίψω,  
 να κολλήσω τ' αυτί μου στην αυστηρή γη,  
 ν' ακούσω τα παλιά της μηνύματα:  
 Ν' ακούσω τα παιδικά τραγούδια μες στους κήπους,  
 την τρυφερή φωνή της μάνας στο ξύλινο μπαλκόνι,  
 το θρόισμα της θαλασσινής αύρας  
 στο φύλλωμα της ανθισμένης νεραντζιάς.

Ας σημειώσουμε πως το ρήμα «ακούω» όπως και το ρήμα «βλέπω» επανέρχονται σταθερά στην ποίηση του Νίκου Κρασιδιώτη.

Για τον ποιητή, τα μόνα αντίδοτα στην τραγικότητα της ζωής είναι ο έρωτας, όπως είδαμε, και η Ποίηση:

Μόνο ο έρωτας κι η ποίηση  
 έμειναν στο κατώφλι της καταστροφής  
 άθικτα, να εγκαρτερούν  
 στο σκοτωμένο άνεμο και στη φωτιά του μίσους.

*Μόνο ο έρωτας κι η ποίηση  
αρονήθηκαν το θάνατο,  
κι υψώθηκαν, προπέτασμα ζωής,  
πάνω απ' την γκρεμισμένη πολιτεία.*

Ερωτικό III (Η Μεγάλη 'Ανοιξη σ. 71)

Η γνησιότητα των συναισθημάτων, συνυφασμένη με την ποιητική τέχνη αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της λυρικής ποίησης του Νίκου Κρανιδιώτη. Το φως και το σκοτάδι συνυπάρχουν στον ψυχικό κόσμο του ποιητή που αποδέχεται καρτερικά την ανθρώπινη μοίρα και που γνωρίζει εξίσου καλά τον τόνο της ελεγείας, του ειδυλλίου, του ύμνου. Η φωνή του ζωντανή υπερβαίνει τη φθορά, ακούγεται νικηφόρα μέσα από το χαλασμό. Από τις *Σπουδές* ως τη *Μεγάλη 'Ανοιξη*<sup>3</sup> διαπιστώνουμε πως το θάλπος και η αλκή χρωματίζουν τους στίχους του μέσα από παραστατικές εικόνες. Η ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη είναι μια ποίηση της αίσθησης, του ζωντανού χρόνου, μία ποίηση «εωθινή» (για να χρησιμοποιήσουμε μία δική του λέξη). Παραθέτουμε το αντιπροσωπευτικό ποίημα *Ευτυχισμένος* στο οποίο συγκεντρώνονται τα κύρια σημεία που προσπαθήσαμε να επισημάνουμε:

*Ευτυχισμένος:*

*'Όποιος η αγάπη τον θερμαίνει  
σαν ήλιος καλοκαιρινός.*

*'Όποιος η αφή του ηδονικού κορμιού  
σαν ανοιξιάτικη πνοή τον χαΐδεύει.*

*'Όποιος ταξίδια επιχειρεί  
σε μάτια νεανικά, αγαπημένα.*

*'Όποιος νιώθει περήφανος  
για το καλό που έχει κάνει.*

*'Όποιος υπέφερε πολύ  
αγωνιζόμενος για λευτεριά κι αγάπη.*

*Ευτυχισμένος:*

*'Όποιος συμφιλιώνεται  
με το μικρό θεό που κρύβει μέσα του.*

(Γένεθλια Γη σ.44)

ΙΩΑΝΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΧΑΝΤΖΟΥ

3. Η μελέτη αυτή συντάχτηκε όταν ακόμη η τελευταία ποιητική συλλογή του Κρανιδιώτη «Πορεία στο Χρόνο» ήταν υπό έκδοση στο τυπογραφείο.

## ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΑΠΟ ΣΤΙΧΟΥΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Κάθε φορά που διαβάζω στίχους του Νίκου Κρανιδιώτη έχω την αίσθηση πως ακούω να μιλά μια φωνή που δονείται από λυρικές πνοές, σε όλες τις εκφάνσεις ενός πηγαίου λυρισμού. Ο Κρανιδιώτης ουσιαστικά τραγωδεί τον συναισθηματικό του κόσμο, είναι δηλαδή στην ποίηση που πάει να γίνει τραγούδι, κι αυτό, νομίζω, το στοιχείο παραμένει κυρίαρχο σ' όλα του τα ποιήματα.

Μέσα στην τρίτη πεντηκονταετία (1930-1980) της νεοελληνικής ποίησης, με όλους τους κινδύνους μιας αφοριστικής σχηματοποίησης, θα δούμε να κυριαρχούν η μοντέρνα, λιγότερο η υπερρεαλιστική, ποίηση μαζί με την ποίηση της θριαμβεύουσας αριστεράς. Όσοι έμειναν έξω απ' αυτά τα σχήματα επέπρωτο να στηριχτούν στο αποκλίνον ή ιδιότυπο εγώ τους. Η εποχή ζητούσε ποιητική έκφραση που να ανανεώνει τον ποιητικό λόγο.

Ο Κρανιδιώτης δεν υπήρξε πρωτότυπος ούτε ανανεωτής. Άλλωστε, ίσαμε το 1974 εξέδωσε μια μόνο ποιητική συλλογή. Έγινε γνωστός για τη δράση του, τον αγώνα του για τα γράμματα και την ελευθερία του νησιού της Κύπρου, για τις μελέτες του πάνω σε θέματα λογοτεχνικά, ιστορικά, πολιτικά, για τη διπλωματική του σταδιοδρομία. Η ποιητική φυσιογνωμία του πρόβαλε εντονότερη με την έκδοση πέντε ποιητικών συλλογών στην τελευταία δεκαπενταετία και τη συγκέντρωση σ' ένα τόμο της ποίησής του ως το 1986. Έτσι, ο ποιητής Νίκος Κρανιδιώτης έγινε αντικείμενο μελέτης, εντελώς πρόσφατα: έγραψαν για αυτόν παλαιότεροι αλλά και νεότεροι μελετητές.

Στην τέχνη γενικά έχει σημασία το τί αισθάνεσαι και το πώς το εκφράζεις. Στην ποίηση ειδικότερα μετράει το τί φωνές ακούς να σου μιλάνε και το πώς βρίσκεις τον τρόπο να τις εκφράσεις. Ίσως να μην είναι κι έτσι, ίσως να μιλάω τελείως μπρεσιονιστικά. Αλλά για να διατυπώσεις κριτικό λόγο δεν είναι δυνατόν να πάρεις υποδεκάμετρο και να καταγράφεις τις τεχνικές του λόγου. Ιδίως στην ποίηση μένει πάντα κάποιο υπόλοιπο από το μέτρομα, κι εκεί είναι η δυσκολία: τελικά γιατί αρέσει;

Θεωρώ τη «Γενέθλια γη» του Κρανιδιώτη ως την πιο επιτυχή προσπάθειά του στην τέχνη της ποιήσεως. Ο ποιητής κατάφερε να ισοζυγιάσει το αίσθημα με τον λόγο, τον λυρισμό με τον δραματικό και ελεγειακό τόνο, τις ξένες επιδράσεις με την προσωπική νότα, την έκφραση του ποιητικού εγώ με τον μονόλογο προς μια ερωτική μορφή, τη συνομιλία του με τους επώνυμους της ιστορίας με τη συμπάθεια προς τους φευγαλέους ταπεινούς. Δεν έχω εδώ τον χρόνο να δείξω όλα αυτά μέσα στη συλλογή. Τούτο που μπορώ τώρα να κάνω είναι να πω τί ήταν αυτό που μ' έκανε να αγαπήσω αυτή τη συλλογή και τούτο πάλι δεν μπορεί παρά να είναι κάτι που καιρία χαρακτηρίζει την ιδική μου ενδοχώρα.

Είναι τα «υπόλοιπα της αγάπης». Στις σελίδες 10, 11 και 13 της συλλογής υπογράμμισα αυτή την έκφραση. Διεξήλθα κατ' επανάληψη τα ποιήματα της «Γενέθλιας γης» για να τα βρω αυτά τα υπόλοιπα. Άκουσα ποιήματα καλά, λιγότερο ή περισσότερο ανεκτά, που κάποτε σε κάνουν να σταματάς σε κάποιους στίχους. Αλλά η εντύπωση από τις σελίδες που προανέφερα, όπου τα ποιήματα II και IV της ενότητας «Γενέθλια πόλη», συχνά ξαναγυρίζει στον μου. Είναι αυτό που λέει ο Κρανιδιώτης στη σελίδα 59: «κι ο στίχος μου σ' ακολουθεί πιστά στους δρόμους της αγάπης». Γι' αυτό κι έψαξα να βρω τη λέξη αγάπη και σ' άλλους στίχους της συλλογής. Δεν μ' ενθουσίασαν τόσο «η σοφία της αγάπης» (σ. 60) ή η «αγάπη και πίστη» όπου «θα φορτίσουμε την υπομονή μας» (σ.77). Όμως βρήκα περίπου αυτό που ήθελα, στις σελίδες 70 και 75: «δεν μένει τίποτε άλλο παρά η αγάπη», και «μην αφήνεις άλλο τις σκληρές μνήμες να σε τυραννούν/ όταν η αγάπη αγρυπνά στο κατώφλι σου».

Αλλά θα γυρίσω στις σσ. 10-11: «Αδελφή μου, μη φοβηθείς να διαβείς/ το κατώφλι του τρόμου./ γιατί υπάρχει ακόμη/ ένα υπόλοιπο αγάπης». Αλλά τότε γιατί λέει παρακάτω (σ.13) ότι «φτιάξαμε από τα υπόλοιπα της αγάπης/ μια επικίνδυνη παράμετρο»; Ξέρω ότι η φιλολογική μου συνείδηση μου υποδεικνύει αμέσως, στην ίδια σελίδα την Κολχίδα και την Αργώ και την ίδια προαιώνια τύχη, τη δικιά μας και των παιδιών μας. Όμως τώρα πιάστηκα να αναρωτιέμαι τί με δένει με τους στίχους αυτούς, κι όχι να τους αναλύσω, κι ας μου συγχωρηθεί αυτή η ελεύθερη περιπλάνηση, έστω ως διαδικασία αναζήτησης. Καίπερ, «οὐκ αὐτογνώμονας βέλτιον κρίνειν» (Αριστ. Πολ. 2.9, 23).

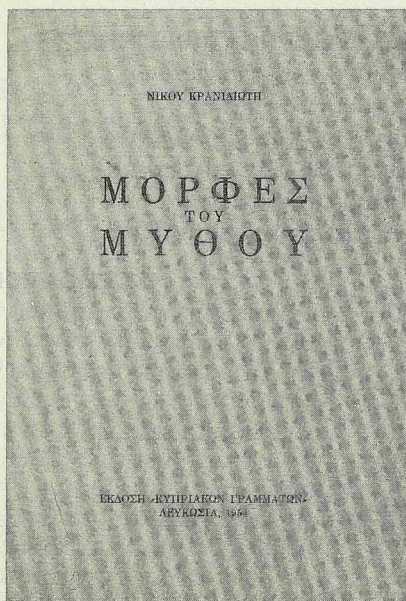
Αισθάνομαι πως χρόνια τώρα στριφογυρίζομε στο κατώφλι του τρόμου, πως η προσωπική μου ζωή είναι ίδια με την ισορροπία του τρόμου της ζωής όλων μας σήμερα. Κάποτε το διαβαίνω το κατώφλι του τρόμου κι ο φόβος γίνεται εναγώνια αναζήτηση αυτού του υπόλοιπου της αγάπης. Αυτή την τραγική φιγούρα της άγνωστης «αδελφής» την αισθάνεται τότε κανείς σαν αυτό το κοινότυπο «αδελφή ψυχή» που γυρεύει επίμονα τα υπόλοιπα της αγάπης για να επιβιώσει, ψυχία από της τραπέζης.

Το ποίημα II της «Γενέθλιας πόλης» ακούγεται σαν παρήγορο κελάρυσμα, σε χαμηλούς ήχους, όπου ο συγκινησιακός φόρτος δεν γίνεται λυγμός, παρά μένει σαν ήρεμη, γλυκειά εγκαρτέρηση. Ωστόσο, επιμένω να διαβάζω το ποίημα στο πρώτο επίπεδο, να βλέπω την Κερύνεια, τον Πενταδάκτυλο, τον Αρχάγγελο, τον Άγιο Ιλαρίωνα πίσω απ' όλα αυτά. Αισθάνομαι πως η ψυχική μου ενδοχώρα αντιστέκεται σε κάθε άλλη απόπειρα ερμηνείας. Βλέπω όμως τον περιβάλλοντα κόσμο συμφιλιωμένο με τον τραγικό άνθρωπο, το φεγγάρι, το στερέωμα, τα ουράνια τόξα, το βουνό, το ρυάκι, το βράχο, την ακρογιαλιά, το κύμα, το αγέρι, τον ήλιο, το γιασεμί, νιώθω τ' ανθώπινα αισθήματα, το δάκρυ, την αγάπη, τον αποχαιρετισμό, τον φόβο, τον τρόμο, τα όνειρα, την ελπίδα, την τραγωδία, τον αναστεναγμό, την προσδοκία, την υπόσχεση, το άρωμα των χειρών της μητέρας, ακούω τους ήχους της καμπάνας, νιώθω το βάρος των νε-

κρών σωμάτων, παρατηρώ την ποίηση ως τους στίχους που γράφονται για μια μικρή πόλη, και καταλήγω ότι μπορώ να ξαναδιαβώ το κατώφλι του τρόμου. Όλα τα παραπάνω είναι λέξεις του ποιήματος, αναγνωρίσιμοι χώροι.

Αλλά τα υπόλοιπα της αγάπης μένουν απροσδιόριστα, μπορεί και να επιθυμώ να μένουν έτσι αξεκαθάριστα. Στο βάθος ξέρω από πού έρχονται αυτά τα υπόλοιπα, ή, καλύτερα, πιστεύω ότι ξέρω. Και επιμένω να διαβαίνω το κατώφλι του τρόμου, γιατί ελπίζω ότι αυτά τα υπόλοιπα θα εξακολουθούν να πέττουν από της τραπέζης. Πώς θα μπορούσαμε να απαλλαγούμε από τη βουλιμία, ώστε να μην περισσεύουν μόνο ψυχία από τη δική μας τράπεζα; Από τα υπόλοιπα της αγάπης τρεφόμαστε όλοι μας, κι αυτά μας γυρίζουν πίσω από το βασίλειο του τρόμου, στη «Γενέθλια πόλη» της «Γενέθλιας γης» μας. Ξαναγυρίζω σ' αυτό το ποίημα και ξανακοιτάζω αυτή τη συλλογή του Κρανιδιώτη. Διαφωνώ σε αρκετά, κι άλλα δεν μου ταιριάζουν, ιδίως, στην ενότητα «Ο χώρος και ο χρόνος». Όμως, συναντηθήκαμε σ' εκείνο το ποίημα κι αυτό με ελκύει όσον ολίγα. Ίσως να το ξεχάσω, αν, άμποτες, αυξηθούν τα υπόλοιπα της αγάπης, ίσως και να το θυμάμαι εντονότερα. Ωστόσο, η αγάπη υπάρχει.

ΦΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ  
Επ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών



ΕΝΑ ΝΕΑΝΙΚΟ ΠΟΙΗΜΑ

## ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΡΥΝΙΑ

Βαρείες, άφόρητα βαρείες  
πέφτουν κι ασάλευτες οι σκιές  
στην άγκαλιά του λιμανιού  
και πνίνονται και πνίγονται  
σαν άρρωστιάρικες ψυχές  
στη θλίψη αυτού του δειλινού.

Σκιές από κάστρα και τζαμιά  
κι από καράβια άνήμπορα,  
σκιές άπ' τά σπίτια τά κλειστά  
μέ τά μπαλκόνια τ' άψηλά  
πάν σήμερα ίσα στο βυθό  
σαν μέ μιá πέτρα στο λαιμό.

Δέν μένει άπάνω στο νερό  
οϋτ' ένα ξάρι για σταυρός,  
οϋτε βαρκούλας πινελιά  
πού πάει ν' άπλώσει τά πανιά  
κι άργοσαλεύει λικνιστή  
μ' ένα άγγελο στην κουπαστή.

Και πάν, βουλιάζουν στον πνιγμό  
αϋτές οι σκιοϋλες τών παιδιών  
πού τρέλαναν τόν μωλο,  
μέ τή δική μου - Θε μου - σκιά  
πού πέφτει άπ' όλες πιό βαρεία  
έτσι καθώς περνά σκυφτά  
μονάχος πιά στον κόσμον όλο

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ



ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

## ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

Οί σκέψεις  
 άσφυνκτιούν μες στο μυαλό  
 και δραπευτεύουν.  
 Ρίχνονται στη θάλασσα  
 κι άναβαπτίζεται ή έλπίδα  
 στο κύμα της Άμμόχωστος.  
 Ώστόσο οί πέτρες της Σαλαμίνας  
 βαραίνουν άδυσώπητα τό χρέος μας.  
 Τό μάτι του Τεύκρου και του Εύαγόρα  
 κατευθύνει τό βλέμμα στις γειτονιές της πόλης,  
 έφάπτεται της συνείδησης  
 και καταστρατηγει τους δρόμους της.  
 Ή παρέλαση της Γιορτής του Πορτοκαλιού  
 κορυφώνεται σε μιάν όδυνηρή άνάμνηση.  
 Τό γέλιο των κοριτσιών,  
 μιά άνασηκωμένη φλέβα  
 που άναπηδά στο δεξί μας χέρι.  
 Ή θύμηση τούτης της πόλης  
 χαράσσει τή μνήμη με σουγιά  
 κι έπιτακτικά προσυπογράφει:  
 Ήπιστροφή.  
 Τό στήθος δονείται  
 άπό τή δέηση που άναπέμπει.  
 «Κύριε, εισάκουσόν με».

ΑΝΤΙΚΑΤΟΧΙΚΕΣ ΠΟΡΕΙΕΣ  
 ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Οί καρδιές  
 ξεδίπλωσαν τό σχήμα,  
 τόν όγκο,  
 τό περιεχομένο τους  
 σε μιάν έκταση άχανή κι άτέρμονη.  
 Είναι δύσκολο νά διαχωρίσει κανείς  
 τή βαθύτερη ύπόστασή τους  
 άπό την έκτεταμένη τους έπιφάνεια.  
 Οί άποστάσεις καταργήθηκαν,  
 οί άναλογίες διαταράχθηκαν  
 μέσα στη μυσταγωγία της φλεγόμενης πίστης  
 που τοξεύει στα σύνορα της Κερύνειας  
 δίχως καμιά πολυτέλεια έπιλογής  
 νά ύποδαυλίζει τή φλόγα της.  
 Ή τόλμη χωρίς περιγράμμα

ἀνηφορίζει ἀκάθεκτη τὸ λόφο τῶν Λυμπιῶν.  
 Τὰ ἠλεκτροφόρα ρόπαλα  
 χτυποῦν ἀνελέητα ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.  
 Δυὸ δεδομένα ὄδυνηρὰ δυσανάλογα.  
 Στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίνας στὴν Ἄχνα  
 ἡ ψυχὴ βγαίνει ἀπὸ τὴ νόσση της.  
 «Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ...»  
 Ὁ ὕμνος ἀναδύεται καθάριος μέσα ἀπὸ τὴν κατάπικρη θλίψη.  
 Ἡ πίστη ἀναπτερῶνεται.  
 «... καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσετε ἐν τῇ προσευχῇ,  
 πιστεύοντες, λήψετε».  
 Ἡ ζωὴ  
 ἄρχισε τὴν ἀκριβὴ τελετουργία τῆς ἐπιστροφῆς.

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

## ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΓΚΡΕΜΙΣΜΕΝΟΣ

Στη σύζυγό μου Βασιλική

Νειότη τραυματισμένη - προτού ν' αρχίσει  
 ἡ μάχη με τὴν ατσάλινη φτερούγα καρφωμένη  
 στὴ δεξιὰ φτερούγα ἑτοιμο γιὰ τὸν νηρό βυθό.  
 Βεγγαλικά πράσινα  
 Πυροτεχνήματα ξανθὰ - που δώσατε  
 ἀστροφεγγιές. Κόλαση τῆς πλήξης μας πῶς  
 ἐγίνε νὰ φύγετε ἔτσι πολὺ νωρίς; Τώρα  
 ἔχω δική μου μιὰ γεύση ἀπὸ δάκρυα  
 καὶ θαλασσινὰ νερά. Το κρύσταλλο ρίγησε  
 γαλάζιο τὸ κρύσταλλο θάμπωσε ὅταν  
 πήρε γυμνὴ τὴν ονειρική ομορφιά  
 σου - τὰ δάκτυλά μας ἔσπασαν ὡς  
 ἀπὸ στιλπνὴ πορσελάνη μόλις ἀγγίξαμε  
 τὴ μελιχρὴ σου οσφύ. Τώρα λοιπὸν  
 ἀπόμειναν μονάχα οἱ μάταιες λέξεις  
 μιὰ ντάλια χρυσοκίτρινη - χλωμὸ  
 κορίτσι που πέθανε 22 ἐτῶν μόνο  
 με χλωροφόρμιο  
 λάμπει καὶ βασανίζει τὸ μυαλό ἡ  
 οπτασία σου - ἔτσι σιγὰ ἔτσι φοικτὰ  
 πῶς ἐγίνε νὰ φύγεις λατρεμένη;  
 Τώρα λοιπὸν ἀπόμειναν μονάχα οἱ  
 μάταιες λέξεις - ἔμειναν μονάχα οἱ  
 μάταιες σκέψεις ὁ σαρκαστικὸς  
 ἀνεμὸς τῆς μοναξιάς κάτω  
 ἀπὸ μιὰ προδοτικὴ σελήνη

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΝΟΣ

## Ο ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ ΚΙ Η ΚΕΡΥΝΕΙΑ

Η Κερύνεια των δικών μας χρόνων άρχισε να γράφει την ιστορία της με το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Η σχετική τομή στάθηκε, πράγματι, αποφασιστική γιατί σημάδεψε την απαρχή ποικίλων προσπαθειών, που έμελλαν να την καταστήσουν, σταδιακά, ένα από τα αξιολογότερα πνευματικά κι εθνικά κέντρα του νησιού. Μια ευτυχής συγκυρία εμφάνισε ταυτόχρονα στο προσκήνιο της μια ομάδα από ξεχωριστούς κι άξιους ανθρώπους, που μπόρεσαν να διακριθούν σε διάφορους τομείς δράσης και δημιουργίας, ξεδιπλώνοντας γύρω τους καινούργια οράματα και δίνοντας νέο παλμό στη ζωή και τις αξιώσεις της μικρής-πικρής πολιτείας.

Τέτοιος ένας πρωτοπόρος στάθηκε κι ο Νίκος Κρανιδιώτης, που, από τα πρώτα κιόλας εφηβικά του χρόνια, πρόβαλε, με τον τρόπο του, και ως ένα σύμβολο για τη μικρή κοινωνία της.

Γέννημα και θρέμμα της Κερύνειας, ο Ν. Κρανιδιώτης, την υπηρέτησε, ως εκπαιδευτικός, μ' ευσυνειδησία, αφήνοντας βαθιά τ' αχνάρια από την πνευματική προσφορά του όχι μόνο στις ψυχές των μαθητών του, αλλά κι όλων γύρω του. Όμως, πάνω και πέρα από αυτό είναι το ότι πέτυχε, εντελώς αυθόρμητα, να κλείσει μέσα του όλη την ομορφιά και τη γοητεία της πόλης του, να μετουσιώσει σε όραμα και σε στίχο όλη τη ρομαντική της διάθεση και να χαρίσει στ' όνομά της τα φτερά της δικής του φήμης, που καθώς βάθαινε και πλάταινε η πολύπλευρη δραστηριότητα και προσφορά του, ως ανθρώπου πνευματικού, εθνικού αγωνιστή και διπλωμάτη, μεγάλωνε κι αυτή. Ο Κρανιδιώτης, με ό,τι τον προίκισε η φύση ως παρουσία, ως τρόπο σκέψης και ζωής και ως χρήστη λόγου, ήταν η Κερύνεια η ίδια με ό,τι ανάδινε η εικόνα της και η ψυχή της.

Προσωπικά είχα το προνόμιο να τον ζήσω σ' όλες τις φάσεις της ζωής του — κι ως μαθητής, κι ως συνάδελφος κι ως φίλος. Κι ακόμη, πιο μικρός, όταν, φοιτητής αυτός ακόμα, έφερνε και ξανάφερνε κάθε καλοκαίρι, μαζί του (και με τη συντροφιά του), στη μικρή πόλη το γέλοιο, την ξεγνοιασιά, το τραγούδι και το ξενύχτι. Κι ήταν τότε σαν να ξεμούδιαζαν τα πάντα και σαν να ζωντάνευαν ως κι οι πιο μύχιες λαχτάρες. Οι ακρογιαλιές, ως πέρα στη Γλυκιώτισσα, αντηχούσαν από το κέφι που σκορπούσε αφειδώλευτα, ενώ τα βουνίσια καταφύγια του Ατά και του Πλάτανου αντιλαλούσαν τα πειράγματα και τα αστεία του.

Στο σχολείο ο Κρανιδιώτης μας έμαθε βασικά ν' αγαπάμε το δάσκαλο, να παθαίνουμε για όλα τα ωραία της πλάσης και των ανθρώπων («προσέχετε, πίσω κι από το πιο ανυποψίαστο πραγματάκι ή ανθρωπάκι κρύβεται και μια ομορφιά...») και ν' αναζητούμε το καλό βιβλίο. Στη δουλειά το παράδειγμά του μας υπέδειξε την ανάγκη για οργάνωση, ρυθμό, τάξη. Και στη ζωή μας χάρισε το μάθημα του πώς πρέπει να τιμούμε τη φιλία και ν' ανταποδίδουμε το καλό.

Αλλά, ο Νίκος Κρανιδιώτης, αντιπροσωπευτικός σύγχρονος Νεοέλληνας ποιητής, που στάθηκε, είπαμε — και είναι — ένα από τα σύμβολα της Κερύνειας, υπήρξε για όλους μας, με τη ζωή και το έργο του, κι ο μεγάλος δάσκαλος της αγάπης και της πίστης που οφείλουμε στην εφέστια γη μας, την οποία και τραγούδησε με τους πιο ακριβούς κι αρχοντικούς στίχους του — και στην ομορφιά, και στην ξεγνοιασιά, και στη συμφορά, και στον πόνο και στην προσδοκία της ανάστασής της... Εκεί μας υπέβαλε ν' αναζητούμε τα ξεχασμένα και πληγιασμένα μας όνειρα κι απ' εκεί, όπου το «ωραίο ακρογιάλι» κι «ο διαυγής από γαλάζιο σάπφειρο ουρανός», να τανύουμε πάντα τα φτερά μας προς ό,τι ωραίο λαχταρίζει μέσα μας και γύρω μας.

ΦΡ.Π. ΒΡΑΧΑΣ



## ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ \*

Θὰ ἐπιθυμούσαμε, κατ' ἀρχὴν, Κυρίες καὶ Κύριοι, νὰ προβαίναμε σὲ μιὰ εἰλικρινῆ δήλωση, ἀρχίζοντας τὴν ἀποψινὴ ὁμιλία μας γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία καὶ τὴ γενικώτερη πνευματικὴ δράση τοῦ ἀγαπητοῦ μας Νίκου Κρα- νιδιώτη. Ἡ δήλωσή μας εἶναι ὅτι μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση ἀνεβαίνουμε ἀπὸψε στὸ βῆμα τῆς «Στέγης Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν». Ὅχι μόνον γιὰ αὐτὸ τὸ βῆμα θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ δοκιμάσουμε μιὰ ἔστω καὶ συνοπτικὴ παρουσίαση τῆς ἐκλεκτῆς λογοτεχνικῆς προσφορᾶς τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη, ἀλλὰ καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ βῆμα, εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμή, καὶ μιὰ νοερὴ σκοπιὰ, πού μέσα ἀπὸ τὸν ποιητὴ, τὸν λόγιο, τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν διπλωμάτη, ξανοίγεται μπροστὰ μας σὲ πολλὰ ἐπίπεδα ἢ θέα τῆς Κύπρου, τῆς πατρίδας του. Εἶναι βέβαια περὶ τὸ νὰ τονίσουμε τὴ σημασία πού ἔχει γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, αὐτὴ ἡ θέα. Τὸ πρῶτο καὶ τὸ πλατύτερο ἐπίπεδο εἶναι, ὅτι ἡ Κύπρος σήμερα, ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Ἕλληνισμό τὸν μόνον χῶρο, ὅπου ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα, χωρὶς νὰ ἔχει ἀξιώσεις ἀνεδαφικῆς, πολιτικῆς ἐπιβλαβεῖς καὶ βυζαντινὰ αὐτοκρατορικῆς, ἔχει ἐνσαρκωθεῖ σὲ πραγματικότητα. Καὶ ἡ πραγματικότητα αὐτὴ, λέγεται ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Βέβαια, αὐτὴ ἡ «ἐλεύθερη Ἑλλάδα», ἔχει μιὰ ἰδιοτυπία πού ἴσως δὲν τὴν ξαναυρίσκουμε στὴν ὡς τὰ τώρα ἱστορία μας. Ἀλλὰ ἂν κοιτά- ξουμε βαθύτερα τὴν ἱστορία, δὲν θὰ βροῦμε πῶς καὶ αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰδιοτυπίες; Ἔτσι, μέσα στὴν ἰδιοτυπία τῆς σημερινῆς Κύπρου, θὰ ἀναφέρουμε σὰν κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τῆς, ὅτι σ' αὐτὴν λειτουργεῖ μιὰ ἰσχυρότατη ἐνεργειακὴ δύναμη, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ, μιὰ «ἐν δυνάμει δύναμις» θὰ λέ- γαμε πιὸ σχολαστικά, πού ἀποβλέπει σὲ μιὰ ὀλοκλήρωση αὐτῆς τῆς πραγματι- κότητας. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἓνα ἐπίπεδο πού μᾶς ξανοίγεται μέσα στὴ θέα τῆς Κύ- πρου — καὶ ἴσως αὐτό, βασικά, νὰ ἐνέπνευσε στὸν Γιώργο Σεφέρη, ἐδῶ καὶ εἴκοσι περίπου χρόνια, τὴν ἱστορικὴ ρῆση πῶς «στὴν Κύπρο τὸ θαῦμα λει- τουργεῖ ἀκόμη».

Τὸ ἄλλο ἐπίπεδο τῆς Κυπριακῆς θεᾶς, εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νησί. Καὶ μὲ τὴ βοήθεια μόνον τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτη νὰ περιοριστοῦμε στὴ γνωριμία του, με- γαλώνει ἡ ὄρασή μας καὶ ἀναφτερόνεται ἡ ψυχὴ μας ὅταν βλέπουμε αὐτὸ το πλατυστρόγγυλο τεράστιο νησιώτικο σχῆμα, αὐτὸ τὸ ξανθὸ σύμβολο τῆς «μακαρίας γῆς», νὰ κυριαρχεῖ βασιλικά, ἐκεῖ μέσα στὰ γαλανὰ νερὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, σιμὰ στὰ περιγιάλια καὶ στὰ βουνὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πού καθὼς εἶπε ὁ Παλαμᾶς, τὴ δόξασαν «τὸ πάτημα τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ ὁ νοῦς τῶν Ἡρακλείτων». Μὰ εἶναι κάτι ἄλλο, κάτι πού εὐκόλα δὲν λέγε- ται μὲ λόγια, ὅταν πατήσει κανεὶς αὐτὰ τὰ χῶματα, ὅταν ἀφεθεῖ νὰ ξαναζήσει σὰν καινούριος Ἕλληνας μέσα σὲ μιὰν ἄλλη, σὲ μιὰ καινούρια Ἑλλάδα ὅταν ἀνασάνει αὐτὴ τὴ μελένια χλιαρότητα τοῦ Κυπριακοῦ ἀγέρα, καὶ τὰ μάτια του

\* Ὁμιλία κ. Ἀνδρέα Καραντώνη εἰς Στέγην Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τὴν 20ὴν Μαρτίου 1974

ἀρχίζουν νὰ διαβάσουν μιὰ γλυκύτατα πράσινη μουσική χρωμάτων στίς πλαγιές τῶν βουνῶν, στοὺς κάμπους καὶ στοὺς μαλακοὺς λόφους τῶν σειρηνικῶν περιχώρων τῆς Κερύνιας, τῆς πατρίδας τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη.

Εἶχαμε τὴν εὐτυχία νὰ κάνουμε δυὸ φορές τὴ γνωριμία τῆς Κύπρου. Ἀπὸ τότε, εἴμαστε πολὺ πιὸ πλούσιοι, κι εὐχόμαστε ὅσοι δὲν κάνατε αὐτὸ τὸ ταξίδι, νὰ ἐμπλουτιστεῖτε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι γνωρίσαμε τὴν Κύπρο καὶ τὴν Κερύνια μὲ τὰ περίχωρά της, κι ὅσοι δὲν τὴν γνώρισαν, δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε πολὺ ἱκανοποιημένοι, μιὰ πού ἕνα τέκνο, τῆς Κερύνιας, καὶ μαζὶ ἕνας ποιητῆς τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδας, ὁ Νίκος Κρανιδιώτης, μὲ τὴν τελευταία του ὠραία συλλογή, τὴν «Ἐπιστροφή», μᾶς χάρισε ἕνα αὐθεντικὸ ποίημα λυρική καὶ πεμπτουσιακὰ ἱστορική γνωριμίας μὲ τὴν Κερύνια, καὶ μέσα ἀπὸ τὴν Κερύνια, μὲ ὅλη τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ μοῖρα τῆς Κύπρου. Θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς τὸ διαβάσουμε, μὲ τὸν ἄχαρο τρόπο μὲ τὸν ὅποιο συνήθως, δολοφονοῦν τὰ ποιήματα ὅσοι κάνουν διαλέξεις.

«Σκιές ἀπὸ λεβάντα, – ἀνάμνηση κι ἀπαντοχὴ – βυθίζουμε τὰ δάχτυλά τους – στοὺς δρόμους – τῆς ἄσπρης Πολιτείας. – Ἀπάνω ὁ Πενταδάχτυλος – ἀνεμίζει – τὴν αὐτοκρατορική χλαμύδα του, – ἀπὸ πορφύρα κι ἀπὸ μενεξέ, – στίς τελευταῖες ἀχτίδες – τοῦ Αὐγουστιάτικου ἡλίου. – Τρεῖς χιλιάδες χρόνια – ξαναγουρίζει αὐτὴ ἡ στιγμή! – Τρεῖς χιλιάδες χρόνια – ψαχουλεύει τίς καρδιές, – σταματᾷ καὶ φεύγει – μὲ τὸ χρυσὸν ἡλίο, – πού βυθίζεται – στὸ ματωμένο πέλαγο τῆς Κιλικίας. – Στὴν πυρωμένην ἀπαλάμη μου – ψάχνω τίς ἑκατὸ γενιές – πού φτερουγίζουν μέσα μου, – τίς ἑκατὸ γενιές – πού σκέπασε τὸ χῶμα...».

Ἀλλὰ, μᾶς ἔχει δώσει ἀκόμη ἕνα συνεπτυγμένο καὶ πυκνὸ λυρικό στιγμαῖο-τυπο γιὰ τὴν πατρίδα του, δείχνοντάς τὴν μέσα του, μετουσιωμένη σὲ ποιητικὴ καὶ ζωικὴ ἀξία. Εἶναι ὁ μυστικὸς δεσμὸς μὲ τὸ χῶμα τὸ πατρικὸ, τὸ μητρικὸ, μὲ τὸ χῶμα πού εἶναι ἀξεχώριστο ἀπὸ τὸ φύτρο, ἀπὸ τὸ φῶς, ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ μας μοῖρα. Φαντάζομαι πὼς δὲν θὰ ὑπῆρξε ποτὲ ποιητῆς πού νὰ μὴ ζύμωσε τὴν ψυχὴ του μὲ τὸ πάτριο χῶμα. Ὅποιος ξεφύγει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, θὰ πρέπει νὰ ὑποψιαστοῦμε τὴν ποιητικὴ του γνησιότητα. Ὁ ποιητῆς τῆς Κερύνιας, σ' αὐτὸ τὸ συνεπτυγμένο κομψοτέχνημα, ἂν δὲν μιλεῖ γιὰ τὸ χῶμα, ἀναστενάζει εὐφρόσυνα καὶ θαυμαστικά γιὰ τὴ θάλασσα τῆς «ἄσπρης πολιτείας». Μὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὼς ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ νησί. Καὶ τὸ ψυχικὸ περίβλημα τοῦ νησιοῦ, εἶναι ἡ θάλασσα: «Θάλασσα τῆς Κερύνιας: – Διαύγεια καὶ φῶς τῆς Μεσογείου, – ἔφεση γιὰ ταξίδια, – μνήμη καὶ ἱστορία – κι ἐφηβικοὶ παλμοί, δοσμένοι – σ' ἕνα γαλάζιο, ὠραῖο παραμῦθι».

Ἐδῶ ὁ Ποιητῆς θέλει νὰ πρωτοτυπήσει γιὰ νὰ ἐφεύρει καὶ νὰ πλάσει μὲ ἄλλα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα λυρικά ἐπίθετα, μιὰ ἄλλη Κερύνια — μολονότι καὶ αὐτὸ θὰ ἦταν, ὄχι μονάχα νόμιμο, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητό, τουλάχιστον γιὰ ὅσους γυρεύουν πάντα κάτι καινούριο, ὄχι ἀπλῶς ἀπὸ τὴν ποίηση, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πιὸ συνηθισμένο ποιητικὸ θέμα. Αὐτὸ τὸ «γαλάζιο ὠραῖο παραμῦθι», θὰ τὸ βρῖσκαμε ἄφθοно σὲ τόσα κείμενα ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων πού γράφτηκαν

μέ ἀφορμή τῆ θάλασσα καί τὰ νησιά μας. Ἄλλά, αὐτὸ τὸ «ώραῖο γαλάζιο παραμῦθι», μέσα στὸ σύνολο τῶν ἕξι στίχων, μέ τὸν σχεδὸν θρησκευτικὸ τόνο τους, καί μ' ἐκείνη τὴν τόσο συνοψιστικὴ καί παθητικὴ ἀναφώνηση «ἔφεση γιὰ ταξίδια», κάνει αὐτὸ τὸ κοινὸ «γαλάζιο παραμῦθι», ἄνοιγμα πρὸς τοὺς ὀρίζοντες, ἀφῆ δροσερὴ καί ἀπολαυστικὴ, ὅπως εἶναι ἡ ἴδια ἡ θάλασσα, εἴτε τῆ χαίρεσαι, μέ τὴν ὄραση, εἴτε νοιώθεις τῆ ζεστή τῆς ρευστότητα, μέ τὸ ναχελικὸ κολύμπι. Ὅσο, ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀναπλαστικὸ ἐπίγραμμα, ὡς κρατήσουμε τὴν ὑπόμνηση «μνήμη καί ἱστορία» καί ὡς τῆ δέσουμε ὀργανικά μέ τις «ἑκατὸ γενιές» πού ἐπικαλέστηκε στὸ προηγούμενο ποίημά του «Ἡλιοβασίλεμα στὴν Κερύνεια». Αὐτὲς οἱ «ἑκατὸ γενιές, — ἔκφραση, πού ὠραία μᾶς ἐνώνει μέ τῆ μυθολογικὴ καί τὴν ἐπικὴ ποίηση — εἶναι τὰ τρεῖς χιλιάδες χρόνια τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας. «Πόσες γενιές γενιῶν ἐπέρασαν! — Πόσες ἀκόμα θὰ περάσουν;», ἀναφώνησε μελαγχολικά καί θαυμαστικά μαζί, ἕνας παλαιότερος ποιητὴς μας, ἔξ ἀφορμῆς τῶν ἐθνικῶν ἱστορικῶν γεγονότων πού μιὰ φορὰ κι ἕνα καιρὸ μᾶς ἐπέτρεψαν νὰ ἀγγίξουμε, μὰ γιὰ λίγο τὴν Κωνσταντινούπολη! Ἄλλά, μέσα σ' αὐτὸ τὸ «πόσες γενιές γενιῶν ἐπέρασαν», πού φαινομενικά δείχνει τὴν ἀσημαντότητα τῆς μᾶς γενιᾶς μέσα στὴν ἀπειρὴ πολλαπλότητα τῶν ἄλλων, — ἀκριβῶς ἀναφαίνεται, ἡ μεγάλη σημασία τῆς μᾶς γενιᾶς, τῆς μοναδικῆς. Αὐτὲς οἱ «ἑκατὸ γενιές» τῆς Κύπρου φέραν καί τῆ σημερινὴ γενιὰ πού, βέβαια, θὰ ἦταν κοινοτυπία ἀν διαλαλούσαμε μέ ρητορικοὺς λόγους τῆ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς, μέσα στὴν τρισχιλιόχρονη ἱστορία τοῦ νησιοῦ. Ἱστορία γεγονότων καί λογῆς μεταβολῶν, καθεστωτικῶν, πολεμικῶν, κοινωνικῶν, ἱστορία ἀνόδων καί πτώσεων, δοκιμασιῶν καί θυσιῶν ἐνὸς μεγάλου πάντα σὲ ποσότητα Κυπριακοῦ λαοῦ, δηλαδὴ ἑλληνικοῦ λαοῦ μέ δυὸ λόγια, ἱστορία ὅπως θὰ μᾶς τὴν ἀφηγοῦνταν ἕνας Θουκυδίδης. Καί ἱστορία πολιτισμοῦ, πνευματικοῦ καί καλλιτεχνικοῦ, ὅπως θὰ μᾶς τὴν ἐξέθετε ἕνας ὑποθετικὸς μεγάλος ἱστορικὸς τῆς Κυπριακῆς λογοτεχνίας. Αὐτὲς οἱ παράλληλες καί οἱ συνυπάρχουσες μαζί ἱστορίες ἀποτελοῦν τὸ τρίτο ἐπίπεδο τῆς Κυπριακῆς θέας. Αὐτὸ τὸ τρίτο ἐπίπεδο εἶναι πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἀπόψε περισσότερο. Γιατὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς καρποὺς τῆς ἑκατοστῆς Κυπριακῆς γενιᾶς, πού ἔχει σωριάσει μέσα του ἐπώδυνα ἀλλὰ καί περήφανα, μέ τὴν εὐαισθησία καί τῆ σοφία τοῦ ποιητῆ καί τοῦ στοχαστῆ, τῆ συνείδηση, τὴν ἐπιταγὴ, τοὺς τίτλους καί τὸ πνευματικὸ βάρος τῶν ἑκατὸ προηγούμενων γενιῶν εἶναι καί ὁ Νίκος Κρανιδιώτης.

Τὸ τρίτο κεφάλαιο τῆς «Ἐπιστροφῆς», πού τὸ τιτλοφόρησε ὁ ἴδιος «Κύπρια ἔπη», ἀρχίζει μ' ἕνα λεπτότατο πικρὸ ποίημα πού μοιάζει μέ τὴν ἀνάπλαση ἐνὸς ἀναγλύφου, ἢ μέ τὴν ἀνασύνθεση παμπάλαιων ἑλληνικῶν μορφῶν ἀπ' αὐτὲς πού μᾶς ἔκαμε νὰ πρωτοπροσέξουμε ὁ ἀνιχνευτικὸς τοῦ περασμένου χρόνου Καβάφης καί πού ὁ Σεφέρης μᾶς ἔδειξε πῶς μπορούμε νὰ τις ξαναφέρουμε στὴ ζωὴ τῆς ποίησης πλάθοντάς τες μέ χῶμα καί νερὸ τῆς φυσικῆς μας γλώσσας καί ὄχι μόνο ἐκείνης τῆς γοητευτικῆς σύμμεικτης τοῦ Καβάφη. Αὐτὸς ὁ «Χαιρεκράτης Ἀντιφώντος» ἦταν κάποτε ἕνας ζωντανὸς ἄνθρωπος. Τώρα δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ὄνομα ἐπιγραφῆς, χαραγμένο σὲ μιὰ πλά-

κα στὸν πανάρχαιον ἐρειπιώνα τῆς Κυπριακῆς Σαλαμίνας. Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ἡ πιὸ σπουδαία πόλη τῆς ἀρχαίας Κύπρου. Ἡ ἴδρυσή της ἀποδίδεται ἀπὸ τὸ μῦθο στὸν Τεῦκρο τὸν Τελαμώνιο. Σὰν ἐρειπιώνας, εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς τῆς Ἑλλάδας. Γιατὶ κάθε τέτοιος ἐρειπιώνας, μᾶς ἀνακαλεῖ στὶς πηγές τῆς ἱστορίας μας καὶ τῆς ζωῆς μας καὶ ἀνασέρνει μέσα ἀπὸ τὴν τύρβη τοῦ παρόντος αὐτὴ τὴν ἀπέραντη ἀλυσίδα τῶν γενιῶν ποὺ εἶναι ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς φυλῆς μας. Αὐτὸ τὸ μάθημα τῆς συνέχειας δίδαξε καὶ στὸν Νίκο Κρανιδιώτη μιὰ στιγμὴ στοχαστικῆς ρέμβης του, ἐπάνω ἀπὸ τὶς σπασμένες καὶ ἐδῶ κι ἐκεῖ σπαρμένες καὶ φθαρμένες καὶ ραγισμένες, ὁμως πεισματικά ὑπαρκτές, ἀρχαῖες πέτρες τῆς πατρίδας του. Τῆς πατρίδας τῶν ἑκατὸ ἑλληνικῶν γενιῶν.

«Κάθε πρωὶ σηκώνω αὐτὴ τὴν πλάκα... – Ψάχνω τὶς ρόδινες φλέβες της, – ἀγγίζω τὸν ἀπαλὸ κυματισμὸ της... – «Χαιρεκράτης Ἀντιφώντος Σαλαμίνος» – Πιὸ κάτω – «λίγα σπασμένα βάζα, – ὕδριες καὶ ἀμφορίσκοι – κι ἀσήμαντα ἴχνη ὀστῶν... – Ὑστερα ὁ ὑγρὸς νότιος ἄνεμος – νὰ σβουρίζει τὰ χῶματα – καὶ νὰ σφυρίζει στὰ κοιλώματα τῆς πέτρας... – Ἐνα συνηθισμένο φθινοπωρινὸ πρωῖνὸ – στὴ βυθισμένη μέσ’ στὴν ἄμμο Σαλαμίνα... – Πέρα ὁ ἥλιος ἀνεβαίνει ἀτάραχος, – κι οἱ λιγοστοὶ διαβάτες – πορεύονται ἀνύποπτοι – στὸ ἐρειπωμένο ἀρχαῖο κοιμητήριο – σηκώνοντας τὴ μοίρα ἑκατὸ αἰῶνων...»



Κατ’ ἐξοχὴν προορισμὸς τοῦ ποιητῆ εἶναι νὰ συνειδητοποιεῖ τὰ βάρη τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς ποὺ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀνυποψίαστα σηκώνουν στοὺς ὤμους των. Καί, μοιραία, ὕστερ’ ἀπ’ αὐτὴ τὴ συνειδητοποίηση, νὰ ἀναλαβαίνει τὴν εὐθύνη ἑνὸς ἀγῶνα καὶ γιὰ τὴν ποίηση καὶ γιὰ τὰ συγκεκριμένα προβλήματα τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοιράζονται μαζί του τὴν ἴδια γῆ, τὸν ἴδιον ἀέρα, τὴν ἴδια μοίρα, τὶς ἴδιες μνῆμες. Ὑπάρχει σήμερα στὴν Κύπρο καὶ δουλεύει γι’ αὐτὴ τὴ δισήμαντη ἔκφραση, γι’ αὐτὸν τὸν δίπλευρο ἀγῶνα, μιὰ ἀρκετὰ εὐάριθμη οἰκογένεια, ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων. Εἶναι αὐτοὶ ποὺ δημιουργοῦν, ποὺ συντηροῦν καὶ ἀνυψώνουν ὀλοένα τὴ λογοτεχνία τῆς πατρίδας των κοιτάζοντας πῶς νὰ τῆς δώσουν ὄχι μόνο τὸ δικό της εἰδικὸ ἱστορικὸ χρῶμα, ἀλλὰ σμίγοντας σ’ αὐτὸ καὶ κάτι ἀπὸ τὸ μήνυμα ἢ τὸ νόημα ἢ καὶ τὴ θυελλώδη σύγκριση τῶν καιρῶν μας, ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπα ἠλεκτροσμένη ἀτμόσφαιρα, ποὺ εἶναι καὶ ἀπειλὴ κοσμογονικῆς θύελλας ἀλλὰ καὶ μαζί θύελλα ποὺ ἔχει ἀπὸ καιρὸ ξεσπάσει. Ἄς ἀφήσουμε τὴν ἀρχαία ἢ τὴ βυζαντινὴ ἢ τὴ μεσαιωνικὴ πνευματικὴ ἀνθιστὴ τῆς Κύπρου, αὐτὸ τὸ λαμπρὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἀνάδημα τῶν παλαιότερων γενεῶν καὶ ἄς σταθοῦμε στὴ μεταπολεμικὴ τῆς λογοτεχνίας κυρίως στὴ λογοτεχνία τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας ποὺ καὶ ἱστορικὰ καὶ γενεσιουργικὰ συμπορεύεται καὶ συνυπάρχει μὲ τὸν ἀγῶνα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του. Ἐναν ἀγῶνα ποὺ τῆς ἐνέπνευσε ἐξαίρετες σελίδες καὶ στὴν ποίηση καὶ στὴν πεζογραφία. Μέσα σ’ αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ γιὰ μᾶς τοὺς Ἑλληνας εἰκοσαετία, διαμορφώθηκε καὶ τὸ ἔργο τοῦ Νί-

κου Κρανιδιώτη. Ἐάν δὲν εἶναι μεγάλο σὲ ποσότητα, σὲ ὄγκο, ὅπως ἄλλων Κυπρίων συγγραφέων, θὰ βροῦμε πὼς αὐτὴ τὴν ἔλλειψη τῆ θεραπείας ἢ ποιότητά του, ἢ καθαρότητά του, ἢ αἴσθησι μιᾶς κλασσικῆς συμμετρίας ποὺ ἔντονα τὸ χαρακτηρίζει. Καὶ ἂν θελήσουμε νὰ προσθέσουμε καὶ ἓνα ἀκόμη δικαιολογητικό, νομίζουμε πὼς δὲν ὑπάρχει πιὸ πειστικὴ δικαιολογία ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπὸ νεώτατος ἐκδηλώθηκε σὰν ἓνας ἀγωνιστὴς τῆς Κυπριακῆς Ἰδέας. Καὶ τὴ δούλεψε καὶ τὴ δουλεύει κι ὡς τούτη τὴ στιγμή, ἐξασκώντας τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἀνωτάτου διπλωματικοῦ λειτουργοῦ. Πόσο ἀπορροφητικὴ εἶναι αὐτὴ ἢ ἀπασχόληση ποὺ δύσκολα ξεχωρίζεται, ἰδίως στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ ὑπεύθυνο ἐθνικὸ χρέος, τὸ ἀπέδειξε καὶ τὸ σχετικὰ λιγοστὸ σὲ ποσότητα ἔργο τοῦ Σεφέρη. Σκλάβος ὁ διπλωματικὸς μιᾶς ἄλλης ἀγρύπνιας ποὺ δὲν συγγενεῦει μὲ τὴν ἀγρύπνια τοῦ ποιητῆ, βλέπει σὰν ἀπὸ τὸ παράθυρο μιᾶς φυλακῆς τοὺς ἄλλους νὰ πλάθουν τὸ ἔργο τους καὶ νὰ σφυροκοποῦν τὸ ὄνειρό τους μὲ πολὺ περισσότερη ἐλευθερία. Ὡστόσο, τὸ λογοτεχνικὸ ἔμφυτο, ὅταν ὑπάρχει σωστὸ καὶ ἀκέραιο, δὲν ξεριζώνεται ἀκόμα κάτω ἀπὸ τίς πιὸ δύσκολες συνθήκες τῆς ζωῆς. Κι ἔτσι ὁ Νίκος Κρανιδιώτης, κατόρθωσε νὰ προσφέρει αὐτὸ ποὺ ἔδωσε καὶ στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἔργο του ἀπλώνεται σὲ τρεῖς τομεῖς. Στὴν ποίηση, μὲ τίς συλλογὲς «Σπουδές» (1951) καὶ «Ἐπιστροφή» (1974). Στὴν ἀφηγηματικὴ πεζογραφία μὲ τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Χρονικά» (1945) καὶ «Μορφές τοῦ Μύθου» (1954). Στὸ δοκίμιο λογοτεχνικὸ καὶ ἱστορικὸ, μὲ τίς μελέτες «Το νεοελληνικὸ θέατρο» (1951), «Ὁ ποιητὴς Γιώργος Σεφέρης» (1955), «Ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῆς Κυπριακῆς λογοτεχνίας», (1958), «Ἡ Κύπρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας» (1958), «Εἰσαγωγή στὴν ποίηση τοῦ Γιώργου Σεφέρη» (1964), «Κύπρος - Ἑλλάς» (1966), «Ἡ Κυπριακὴ ποίηση» (1969) καὶ «Τὰ Κυπριακὰ Γράμματα» (1970). Βλέπουμε λοιπόν, πὼς ὁ δοκιμιογράφος, ὁ λόγιος, ὁ μελετητὴς καὶ ὁ ἱστορικὸς ἀπολογητὴς τῶν ἀγῶνων τοῦ νησιοῦ του, ἔχει ἐγγράψει ζωηρὰ τὴν παρουσία του στὴ μεταπολεμικὴ πνευματικὴ μας ζωὴ. Κι ἂν συμβουλευτοῦμε τὴ μεστή μελέτη του «Ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῆς κυπριακῆς λογοτεχνίας», θὰ σχηματίσουμε μιὰ διαυγέστατη εἰκόνα τῶν Κυπριακῶν γραμμάτων ἀπὸ τίς πρῶτες τους πραγματοποιήσεις ὡς τὰ 1920, ὅπου καὶ κυριαρχεῖ ὁ ἐθνικὸς τῆς χαρακτῆρας μὲ κύρια γνωρίσματα καὶ πηγὲς τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὴν αἶετση ζωντανή τῆς ἐξέλιξη, τὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ τέλος, αὐτὸ ποὺ λέμε «ἑλληνικὴ παράδοση», καὶ ποὺ συνθέτει ἓναν ἐνιαῖο τρόπο καὶ ἀντίληψη λαϊκῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς σὲ ὄλα τὰ διαμερίσματα ποὺ μιλιέται ἢ γλῶσσα μας, ἀνεξάρτητα καὶ πέρα ἀπὸ κάθε τοπικὴ διαφορὰ καὶ ἰδιοτυπία. Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα, ποὺ τὴ χρωστᾶμε καὶ στὴ μεγάλη πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ Κρανιδιώτη καὶ στὴν προσεκτικὴ του σκέψη καὶ στὴν καθαρὴ, ἄμεση καὶ μεστή του ἔκφραση, τὴν ἀπλή καὶ τὴν οὐσιαστικὴ, τὴν ἀντιπληθωρικὴ, ποὺ θὰ λέγαμε πὼς ἔχει προσέξει τὴ διδαχὴ τῆς πρόζας τοῦ Σεφέρη, ὅπως τὴν ἔχει ἀκούσει καὶ στὴν ποίηση τῆς «Ἐπιστροφῆς», θὰ μᾶς βοηθήσει, μὲ τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῆς μελέτης του, νὰ σχηματίσουμε μιὰ ἀθροιστικὴν ἀντίληψη τῆς

πολυπροσωπείας και της αληθινά σημαντικής δραστηριότητας της πνευματικής Κύπρου, από τα 1928 και μετά, έως τις μέρες μας.

Της Κυπριακής αυτής λογοτεχνικής άνθισης που έχει διακλαδωθεί και σε τόσες άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι και ο ποιητής και στοχαστής που τιμούμε σήμερα. Πριν σταθούμε με περισσότερη έπιμονή στην ποίησή του, ας ρίξουμε μιὰ σύντομη ματιά στην εν γένει σταδιοδρομία του. Είναι κι αυτή μιὰ λαμπρή τροχιά, χαραγμένη σταθερά στην πνευματική και πολιτική ζωή της Κύπρου — αν βέβαια θελήσουμε να περιλάβουμε στην ευρύτερη έννοια της πολιτικής και τη διπλωματία που τόσο έντιμα, πολιτισμένα και δημιουργικά εκπροσωπεί ως αυτή την ώρα.

Γεννήθηκε στην Κερύνεια το Νοέμβρη του 1911. Παρά την αγγλοκρατία — ας μη λησμονούμε άλλωστε την παγκόσμια δύναμη και ακτινοβολία της Άγγλιας εκείνου του καιρού, το 1911 θα μπορούσε να θεωρηθεί σὰ μιὰ από τις τελευταίες χρονιές της «μπέλ-έποκ». Κανείς δὲν φανταζόταν τότε πὼς σε τρία χρόνια θὰ ξεσπούσε ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος και πὼς μιὰ καλύτερη διαχείριση τῶν ἐθνικῶν μας μεγάλων ζητημάτων, θὰ ἔφερε ἀπὸ τότε τὴν Κύπρο στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἐλεύθερης Μητέρας. Μὰ ἡ ἱστορία γράφτηκε διαφορετικά. Κι ἔτσι, ὁ Νίκος Κρανιδιώτης ἀφοῦ τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο τῆς Κερύνειας, και μετά, τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο, πήρε τὸ πτυχίο του ἀπὸ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν και ὀλοκλήρωσε τὶς σπουδές του στὸ Κέντρο Διεθνῶν Μελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ. Καθὼς βλέπουμε, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του εἶχε ταχθεῖ στὴ διακονία τῶν Γραμμάτων. Ὑπηρέτησε πρῶτα σὰν καθηγητῆς και σὰν Γυμνασιάρχης σὲ διάφορα Γυμνάσια τοῦ νησιοῦ. Μὰ δὲν ἦταν ἕνας τυπικός, ἕνας συμβατικός καθηγητῆς τῆς φιλολογίας. Τὸ λογοτεχνικό κεντρί, που τόσο καλὰ γνωρίζουμε ὄλοι τὸ κέντρισμά του, τὸν παρόρμησε νὰ ἀναμιχθεῖ ζωηρὰ στὴν ἐθνική και τὴν πνευματική ζωή τῆς πατρίδας του. Μέσα σὲ μιὰ φύση τόσο ἡδονικά προκλητική, μέσα σὲ ἕνα περιβάλλον ὅπου ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν ἐλευθερία ἔσιμιγε μὲ τὴ νοσταλγία τῶν κλασσικῶν πνευματικῶν και ἱστορικῶν μεγαλείων τοῦ νησιοῦ, πὼς νὰ μὴν ποτιστεῖ μὲ τὴ μαγεία τοῦ λόγου ἕνας νέος μὲ τὴν καλλιέργεια και τὴν εὐαισθησία τοῦ Κρανιδιώτη; Πὼς νὰ μὴ φιλοδοξήσει κι αὐτός τὴ λογοτεχνική δημιουργία; Ἔτσι, οἱ ἀρετές του γρήγορα τὸν ἀνέδειξαν λαμπρὸ συνεργάτη στὶς Κυπριακές ἐφημερίδες «Πρωϊνή», «Ἡμερήσια Νέα», «Πρωϊά». Ἀπὸ τὸ 1945, θὰ εἶναι τακτικός συνεργάτης τῆς ἡμερησίας ἐφημερίδας τῆς Λευκωσίας «Ἐλευθερία». Ἄρθρα, σχόλια, φιλολογικὲς και ἄλλες συνεργασίες, φέρουν τὴν ὑπογραφή του. Ἀλλὰ και στὰ Κυπριακὰ περιοδικὰ διοχετεύει τὴ λογοτεχνική του δραστηριότητα: Στὸν «Ἀγωνιστῆ», στὴν «Κυπριακὴ Ἐπιθεώρηση», στὸ «Τάιμς ὅφ Σάιπρους» και σὲ ἄλλα. Ἡ συνεργασία του, ἐπεκτείνεται και στὶς ἀθηναϊκές ἐφημερίδες «Βῆμα», «Ἐλευθερία» και στὰ περιοδικὰ «Νέα Ἐστία» και «Ἑλληνικὴ Δημιουργία». Στὸ μεταξύ, ἀπὸ τὰ 1934 μὲ τὸν ἀξιόλογο Κύπριο μελετητὴ Κώστα Προυσῆ και τὸν Ἀντώνη Ἰντιάνο, ἕναν προικισμένο πε-

ζογράφου που δέ ζει πιά, ίδρυσε τὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα», παίρνοντας ἀπὸ τὰ 1948 τὴν ἀποκλειστικὴ διεύθυνση καὶ ἔκδοσή του. Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», γρήγορα ἐξελίχθηκαν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα νεοελληνικὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ, κι ἔτσι δίκαια τιμήθηκαν μὲ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, ἦταν πιά ἓνα φιλολογικὸ ὄνομα γνωστὸ καὶ στοὺς ἀθηναϊκοὺς πνευματικοὺς κύκλους.

Ἡ ὡς τότε πνευματικὴ του δράση, καὶ τὰ προμηνύματα τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα πού σὲ λίγο θὰ ξεσποῦσε, ὅπως ξέσπασε, ἐναντίον τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας, εἶχαν κιόλας προκαθορίσει τὴ μοῖρα του. Εἶχε κιόλας ἀρχίσει νὰ δεσπόζει ὄχι μόνο σ' ὅλη τὴν Κύπρο μὰ καὶ στὶς περισσότερες ἑλληνικὲς συνειδήσεις, ἢ μορφή τοῦ Ἐθνάρχη Μακάριου πού μαζί μὲ τὸν Διγενῆ ἔδωσαν σ' ἐκεῖνον τὸν ἀγώνα τὴν ἐπικὴ καὶ δραματικὴ μορφή πού ξέρουμε καὶ πού ἐξελίχθηκε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ περίπλοκα περιστατικὰ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Ἦταν φυσικὸ νὰ προσέξει ὁ Μακάριος ἓνα νέον ἄντρα, σὰν τὸ Νίκο Κρανιδιώτη. Τὸν πῆρε μαζί του καὶ τὸν διόρισε Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἐθναρχίας, στὰ 1953. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη ἀρχίζει ἡ ἐξαιρετικὰ ἀποδοτικὴ δράση του, μιὰ δράση καὶ πνευματικὴ καὶ διαφωτιστικὴ καὶ διπλωματικὴ, μὰ πού θὰ τῆς ταίριαζε καλύτερα ὁ χαρακτηρισμὸς «ἀποστολικὴ δράση». Αὐτὴ ἡ δράση, ἀποτελεῖ ἓνα ξεχωριστὸ θέμα πού ἡ διαπραγματεύσή του μῆτε στὴν ἀρμοδιότητά μας ἐμπίπτει ἀλλὰ καὶ μῆτε στὸν κύριον σκοπὸ τῆς ἀποψινῆς μας ὁμιλίας, πού τὸ ἐπίκεντρό της εἶναι ἡ ποίηση. Περιοριζόμεστε μόνο νὰ σᾶς ποῦμε πῶς σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ κυπριακοῦ Ἀγῶνα, πού εἶναι φυσικὸ νὰ παραμένουν ἄγνωστες ἀκόμη πάρα πολλές πτυχές του, γιατί τὸ πιὸ ἀσαφές, τὸ πιὸ δυσκολομελέτητο θέμα εἶναι πάντα ἡ «σύγχρονη ἱστορία» — σ' ὅλη αὐτὴ τὴ διάρκεια, πρωταγωνίστησε στὸ πλευρὸ τοῦ Μακάριου φέροντας σὲ πέρασ μὲ πατριωτικὴ εὐθύνη, καίριες ἀποστολές πού τοῦ ἀνατέθηκαν καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ. Κι ὅταν οἱ Ἄγγλοι ἐξόρισαν τὸν Ἐθνάρχη στὶς ΣεϿχέλλες, κλείσαν στὴ φυλακὴ καὶ τὸν ἀγωνιστὴ Κρανιδιώτη, ὅπου ἔμεινε ἀπὸ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1956 ὡς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1957. Ἀλλὰ γιὰ ὅλα αὐτὰ, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντλήσει ἄφθονα στοιχεῖα καὶ νὰ σχηματίσει πιὸ συγκεκριμένες εἰκόνας, ἂν συμβουλευτεῖ τὸ διακοσασέλιδο τόμο του «Ἡ Κύπρος εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας». Εἶναι ἓνα ἱστορικὸ σύγγραμμα πού τὸ διακρίνει μιὰ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ συγκρότηση, πλουσιότατα ὑπο-μνηματισμένη καὶ τεκμηριωμένη καὶ μὲ τὶς μαρτυρίες ἑνὸς ἀκέραιου πατριώτη καὶ ἀγωνιστῆ πού διέθεσε ὅλο του τὸν πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ ἑαυτὸ στὴν ὑπόθεση τῆς Κυπριακῆς Ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλα τὰ ἔγγραφα στοιχεῖα πού διέθετε σὰν ἀρμόδιος διαχειριστῆς καὶ διεκπεραιωτῆς σημαντικώτατων ἀγωνιστικῶν καὶ διπλωματικῶν ἀποστολῶν. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο χαρακτηρίζει αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ «βιβλίον τῆς ἱστορικῆς μαρτυρίας». Ἡ ζέουσα ἐθνικὴ πνοὴ πού κυκλοφορεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ψυχρὴ φρασεολογία τῆς ἐπίσημης πολιτικῆς συγγραφῆς. Ἡ πνοὴ πού λέγεται καὶ ἀπόφαση γιὰ ἀντίσταση καὶ ἀντίσταση - ἀντίσταση, ἀληθινά, ρωμαλέα καὶ ἀκαμπτη ἐναντίον ὄλων τῶν περιπλόκων

τεχνασμάτων της αγγλικής διπλωματίας, καθώς οργίλη αγωνιζόταν να μη χάσει εκείνο που τελικά έχασε. Μετά το τέλος του Ἀγώνα, εξακολούθησε να προσφέρει τις ίδιες υπηρεσίες στο ιδιότυπα ελεύθερο ελληνικό Κράτος της καινούριας Κύπρου. Και σήμερα εκτελεί την τριπλή και ταυτόσημη μαζί αποστολή. Είναι Πρεσβευτής της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ἀθήνα, στο Βελιγράδι, στη Ρώμη και στη Σόφια.

Ἄς μείνουμε τώρα, μόνοι, με το στίχο του, μόνοι, ὅπως τὸν βλέπουμε και τὸν ἴδιον νὰ μένει ἀπόλυτα μόνος μέσα στὴν ποίησή του. Εἶναι ἕνας ποιητὴς καθαρὰ και ἀδιατάρακτα λυρικός — δηλονότι εἶναι ὁ τύπος τοῦ ποιητῆ που με τὴ λυρική κατάδυση στὰ ἐνδόμυχά του, ἀναζητᾷ τὴν ἐλευθερία του, ἢ, καλύτερα, τὴν ἀποδέσμευσή του ἀπὸ κάθε συμπεριφορά, πράξη ἢ μνήμη πράξης που μέσα ἀπ' αὐτὴν και μ' αὐτὴν, δένεται ἐξωτερικὰ με τὸ σύστημα ζωῆς που λέγεται κοινωνία ἢ ὁμάδα ἢ ὁ,τιδήποτε συναφές και παρόμοιο. Ἐπίμονα, τὸν τελευταῖο καιρό, μᾶς ἐπισκέπτεται μιὰ σκέψη, που πάει νὰ γίνῃ σχεδὸν πεποίθησι — ἢ σκέψη πὼς γιὰ πάρα πολλοὺς ποιητὲς, και ἰδίως γιὰ τοὺς χαμηλόφωνα και καθαρὰ λυρικούς, ἢ ποίησι, ἐφόσον βέβαια μποροῦν και τὴν πραγματοποιοῦν ἔστω και ὡς ἕνα βαθμὸ ἐπάρκειας και γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους μὰ και γιὰ τοὺς ἄλλους, ἢ ποίησι εἶναι ἕνας μοναδικὸς τρόπος νὰ σπᾶνε τὶς ἀλυσίδες τῆς ἐξωτερικῆς τους ζωῆς, νὰ λησμονοῦν τὸν ἑαυτὸ τους ὅπως τὸν ἔχει διαμορφώσει ἢ ἐξωτερικὴ πραγματικότητα και νὰ χαίρουνται ἐκεῖνη τὴν ἐλευθερία που μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ψάχνουμε γιὰ τὴν ἀνεύρεσι και τὴν ἔκφρασι τῆς ἀνθρώπινης οὐσίας μας, τῆς πρὸ ἀυθεντικῆς, κατὰ τὸ δυνατὸ, ὑπάρξεώς μας. Αὐτὴ τὴν ἀποδέσμευσή τὴν βλέπουμε πραγματοποιημένη ποιητικὰ στὸν Κρανιδιώτη. Κι ἔτσι, ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν οἱ σύγχρονοὶ του Κύπριοι ποιητὲς ἄφησαν νὰ περάσει στὸ στίχο τους ἢ ἰαχὴ ἢ τὸ πρόσταγμα ἢ ἢ ἠθική, ἀκόμα και ἢ πολιτικὴ τοῦ ἔθνικοῦ τους ἀγώνα, αὐτὸ νὰ ποῦμε τὸ ἐπικό, τὸ ἠρωϊκὸ πνεῦμα, τὸ σάλπισμα, τὸ κήρυγμα ἢ ἢ θριαμβολογία ἢ τὸ μοιρολόι, στὴν περιοχὴ τῶν δικῶν του ποιημάτων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς Κύπρου σὰν τόπου και πλαισίου ζωῆς και τέχνης, δὲν θὰ διακρίνουμε παρὰ ἔμμεσες ἐνδείξεις ἀπὸ τὴ ζωὴ και τὴ δράσι τοῦ «ἄλλου Κρανιδιώτη», που σύντομα σᾶς τὸν παρουσιάσαμε. Θεωροῦμε ἀπόλυτα νόμιμο αὐτὸ τὸ «ἄλλοθι». Ὅχι μόνο γιὰ τὸ βρίσκουμε ψυχολογικὰ δικαιολογημένο, ἀλλὰ γιὰ τὸ μόνο ἔτσι κανεὶς κερδίζει τὴ μοναξιά του που τοῦ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ πλάσει ἀπερίσπαστος με τὰ ἴδια τὰ ὑλικά τῆς ψυχῆς του, τὴν ποίησή του.

Μὲ ἀξιοζήλευτη συνέπεια κρατήθηκε ὁ Κρανιδιώτης μέσα στὴ μοναξιά τοῦ καθαρῶ και στοχαστικοῦ λυρισμοῦ του. Πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια χωρίζουν τὴν πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς νεότητός του, τὶς «Σπουδές», ἀπὸ τὴν μόλις πρόσφατη, τὴν «Ἐπιστροφή», καρπὸ τῆς ὠριμότητός του. Στὸ μακρὸ αὐτὸ διάστημα ἄλλαξε και τὴν ἔκφρασι και στὸ περιεχόμενο. Θὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε ὅταν ἀκούσουμε χαρακτηριστικὰ ποιήματά του και ἀπὸ τὶς δύο του συλλογές.

Ὁ ποιητὴς τῆς μοναξιάς, εἶναι κατὰ κανόνα, ἕνας ἄνθρωπος βαθύτερα καὶ στοχαστικά λυπημένος. Ἐνας ἄνθρωπος πικραμένος, γιατί ἐκεῖ μέσα στὴ μοναξιά του, ἐκεῖ μέσα μόνο μπορεῖ νὰ δεῖ καὶ νὰ νοιώσει πράγματα, πού ὅσο εἶναι περισσότερο ὠραία καὶ θαυμαστά καὶ ἀξιολάτρευτα, τόσο ὀξύτερα μᾶς πικραίνουν. Καὶ μᾶς πικραίνουν, γιατί πρόκειται γιὰ πράγματα ἀνεπανάληπτα. Ἀνεπανάληπτα, ὄχι μόνο γιατί εἶναι πολύτιμα καὶ προσφιλή, ἀλλὰ γιατί ἀδιάκοπα ρέουν ἀπὸ τὸ παρὸν πρὸς τὸ παρελθόν, σκοτεινιάζοντας ὄλο καὶ περισσότερο τὸ μέλλον. Μ' αὐτὴ τὴ χρονικὴ ἔννοια, τὰ πάντα βέβαια εἶναι ἀνεπανάληπτα. Καὶ ὅσα μᾶς δυσαρροστοῦν καὶ ὅσα μᾶς εὐφραίνουν. Ὅμως, ξεγλιστρώντας ὅλα ἀπὸ τὸ παρὸν μας, καταφεύγουν στὴ μνήμη μας καὶ τὴ στοιχεῖνουν. Καὶ μ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς μνήμης πλάθουμε τὴν ποίησή μας, πού μοιραία, παίρνει μιὰ γεύση ἀνάμεικτη ἀπὸ δυσαρρέσκεις καὶ εὐφροσύνες. Μὰ καὶ οἱ δυσαρρέσκεις καὶ οἱ εὐφροσύνες, τελικὰ δὲν εἶναι παρὰ «ἀναμνήσεις» — δηλαδή, κάτι πού καὶ μαζί παράξενα ὑπάρχει ἀλλὰ πού εἶναι καὶ ἀνυπόστατο. Εἶναι αὐτὸ πού τὸ ὀνόμασε ὁ Καβάφης «κάτι ἀβέβαιες μνήμες» καὶ πού ὁ Κρανιδιώτης στὸ ποίημά του «Ἡ Ἐπιστροφή» (ἀνήκει στὴν πρώτη του συλλογή), τὸ ἀναπλάθει καὶ μετὰ τὴ δική του, τὴν ἀπόλυτα προσωπικὴ ἔμπειρία:

«Ἄπ' τὸ μεγάλο μας ταξίδι δὲν ἐφέραμε — παρὰ ἀναμνήσεις... — Τίποτα νέο πού δὲν τὸ ξέραμε! — Μόνο οἱ αἰσθήσεις — κουράστηκαν, κι ὁ νοῦς ἀπογοητεύτηκε λιγάκι... — (Θᾶπρεπε ἀλήθεια ν' ἀγαπούσαμε περισσότερο, — θᾶπρεπε ἐκεῖ νὰ στοχαζόμεσταν — γιὰ κάτι ἀληθινὸ καὶ πιὸ ἀξιότερο). — Μὰ ἐμεῖς δὲ φέραμε παρὰ ἀναμνήσεις... — Λαξέψαμε περικαλλεῖς μόνο κι ὠραίες — στὸ μαυσωλεῖο τῆς καρδιάς μας κι ἄλλες κρύπτες, — κι ἀθόρυβα, χωρὶς φιλοφρονήσεις, — χωρὶς ἐξαίρετες πομπές, ἀγαπημένους, — ἀλύγιστους σιωπηλοὺς κι ὠραίους — βάλαμε ἐκεῖ τοὺς νέους μας πεθαμένους».

Αὐτὸς ὁ σύντομος «ποιητικὸς ἀναστεναγμὸς», ἀπέριττος καὶ λιτὸς μέσα στὸ λεπτὸ στιχουργικὸ του περίβλημα, ἀποδίδει καὶ συνοψίζει ὄλο τὸ «ποιητικὸ κλίμα», καὶ τὸ συναισθηματικὸ καὶ τὸ αἰσθητικὸ, τῆς πρώτης ποιητικῆς του συλλογῆς. Εἶναι ἕνα κλίμα πού τὸ γνωρίζουμε ὅλοι καλά, γιατί ἐπὶ πολλὰ χρόνια, τουλάχιστον ἀπὸ τὰ 1915 ὡς τὰ 1935, ἔδωσε τὸν κύριο τόνο στὴ χαμηλόφωνη λυρική μας ποίηση. Κι ἂν στὰ 1951, τὸ ἀνασαίνουμε πάλι στὸν Κρανιδιώτη, εἶναι γιατί πάντα ὑπάρχει καὶ ἡ ἀναγκαιότητα καὶ ἡ δυνατότητα νὰ ἐκφραστεῖ κανεὶς προσωπικά καὶ νὰ δημιουργήσει μέσα σὲ ὁποιοδήποτε κλίμα, ποιήματα πού μᾶς ἀγγίζουν μ' ἐκείνη τὴ μυστικὴ χάρη, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἐρμηνεύσουμε. Σὲ τελευταία ἀνάλυση, τὸ ζήτημα εἶναι τὸ τί μπορεῖ νὰ κάνει ἕνας ποιητὴς πού δουλεῦει μέσα σ' ἕνα «δοσμένο κλίμα». Αὐτὸ τὸ «τί μπορεῖ νὰ κάνει κανεὶς», ἀποφασίζει γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ὁποιοῦδήποτε ποιητικοῦ ἀποτελέσματος καὶ ὄχι τὸ κλίμα μετὰ τὸ ὁποῖο ταυτίζεται ὁ ποιητὴς. Τὸ γενικότερο κλίμα τῶν «Σπουδῶν», ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπὸ τὶς ψυχικὲς καὶ ἐκφραστικὲς καταβολές τοῦ Καβάφη, τοῦ Καρυωτάκη, λίγο

πιό έπειτα του Άλέξανδρου Μπάρα, του τόσο όλιγογράφου Μήτσου Παπανικολάου, και του Τέλλου Άγρα. Στη δημιουργία αυτού του κλίματος, θα μπορούσαμε να πούμε πώς είχαν συμβάλει από πριν ό Πορφύρας, ό Ρώμος Φιλύρας και ό Κώστας Χατζόπουλος των «Βραδυνών Θρούλων». Μέσα σ' αυτό τό κλίμα κυριαρχεί ένας μελαγχολικός μουσικός άπόηχος, κάτι σαν άρμονικό παράπονο για τό γεγονός πώς μόλις άρχίσουμε να ζούμε, καταλαβαίνουμε πώς ή ζωή είναι ήδη μιá υπόθεση έξαντλημένη. 'Η ζωή, δέν έχει έκπλήξεις, δέν «παρέχει έλπίδες» όπως έγραψε ό Καρυωτάκης. Μόλις ανάψει, σβύνει. «Σάν του σπύρτου γοργοσβυσμένου τό άναμα», όπως μās εΐπε ό Παλαμās, γέρος, σέ ώρες καρυωτατικής βαρυθυμίας. 'Ανάλογο μ' αυτή τή ρευστή και ύποτονική διάθεση, αλλά πού παράξενα μās γοητεύει, είναι και τό έκφραστικό μέρος του ποιήματος. 'Ο στίχος είναι πιό χαλαρός, σά για να άκούεται λιγότερο ώστε να προσαρμόζεται άθόρυβα μέσα σ' αυτή τήν μόλις μιλημένη σιωπή. Τό ίδιο και ή όμοιοκαταληξία. Διατηρείται, αλλά είναι κι αυτή προσαρμοσμένη στο γενικό κλίμα πού θέλει πιό πολύ να κρύψει παρά να δείξει. 'Έτσι, και πιό σπάνια άκούεται, και ήχει παράξενα, πότε σαν πικρή ύπόμνηση πώς κάποτε θριάμβευε ή ρίμα στο ποίημα, πότε σαν άξαφνος ήχος από ένα περιπαιχτικό παιγνίδισμα, πού είναι περισσότερο λυγμός παρά γέλιο. 'Η ποίηση αυτή και σαν ούσία μά προ παντός σά γλωσσική και έκφραστική μορφή, έχει άπομακρυνθεί αισθητά από τόν δημοτικισμό. 'Επιτρέπει έλευθερίες στην άνάμιξη των δυό γλωσσικών μας ιδιωμάτων, πού σχηματικά λέγονται δημοτική και καθαρεύουσα. Αυτές οί ρωγμές στο γλωσσικό φράγμα του δημοτικισμού είχαν ανοίξει, πρώτες από τόν Ρώμο Φιλύρα. 'Ο Καρυωτάκης τις αύξησε, και ό Καβάφης τις έπισημοποίησε. Σήμερα, τό πέραςμα από τό ένα ιδίωμα στο άλλο, είναι έλεύθερο άπόλυτα, όπως θα συνέβαινε αν δυό όμορφα Κράτη καταγοῦσαν όλες τις διατυπώσεις των διαβατηρίων και επέτρεπαν τήν έλεύθερη κυκλοφορία των πολιτών τους στις δυό χώρες. Θα μās έπιτρέψετε να σās πούμε πώς αυτή τήν παρομοίωση μās τήν ένέπνευσε ή διπλωματική ιδιότητα του ποιητή μās...

Και τώρα, ήρθε ή ώρα να μās «άγγίξουν» μερικά από τά πιό χαρακτηριστικά ποιήματα των «Σπουδών». Σ' αυτά, ό Κρανιδιώτης κατόρθωσε να άφομοιώσει τις μοιραίες επιδράσεις πού δέχτηκε από τήν προτιμημένη του ποίηση, επιδράσεις πού συνήθως είναι και συνειδητές και άσυνειδες, και να δηλώσει τήν ούσιαστικά δική του άτομικότητα, τήν ποιητικά βιωμένη μέσα σ' αυτό τό κλίμα. Και κάνει άκόμη πιό άτομική και πιό γνήσια τήν ποιητική αυτή παρουσία, τό γεγονός ότι ή ψυχολογία τής έπαρχιακής ζωής, αυτή ή πρόσθετη ψυχική μόνωση πού λέγεται έπαρχία, συμβάλλει πολύ στη διατήρηση αυτού του κλίματος πού μοιάζουν όλα να φυτοζωούν, μοιάζουν όλα νάναι «σώματα ώραϊα νεκρών πού δέν έγέρασαν», όπως εΐχε πεϊ ό Καβάφης, κι όπου ή νεότητα γίνεται μακρινή κιόλας άνάμνηση άκόμα και στο νέο. Στην Κύπρο γεννήθηκε, μεγάλωσε κι έζησε. 'Εκει δοκιμάστηκε ή έφηβεία του — δηλαδή ή κρίσιμη περίοδος όπου χαλκεύεται ή ευαισθησία μās. Και ή Κύπρος, κι ως είναι μεγάλο νησί,

κι ἄς εἶχε πάρει πολλά ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ ἑνὸς μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ λαοῦ ὅπως εἶναι οἱ Ἕλληνες, ἢ Κύπρος, πρὸ παντὸς ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε - τριάντα χρόνια, ὅπου ὁ τουρισμὸς ἦταν ἀκόμα ὑποτυπώδης καὶ λιγοστή ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στοὺς λαούς, ἦταν κι αὐτὴ μιὰ ἐπαρχία. Ἄλλωστε, πολλὴ ἐπαρχία ὑπάρχει ἀκόμα καὶ στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Εὐρώπη, καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὼς στὸ γενικότερο ἐπαρχιακὸ κλίμα ὀφείλει ἡ διεθνὴς λογοτεχνία, καὶ ἡ ποίηση καὶ ἡ πρόζα, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὠραιότερες σελίδες της. Πὼς νὰ μὴν ἔρθουν στὴ μνήμη μας οἱ Γάλλοι συμβολικοὶ ποιητές, ὁ Βερλαῖν, ὁ Λαφόργκ, ὁ μέγας Φλωμπέρ, ὁ Τσέχωφ, ὁ Χάμψουν, καὶ σ' ἐμᾶς ὁ Χατζόπουλος καὶ ὁ Καρυωτάκης. Αὐτὸν τὸν ἐπαρχιακὸ μαρασμό, πού ὅμως τόσο προσιδιάζει στὴ διάθεση τῶν συμβολιστῶν ποιητῶν, τὸν ἐξέφρασαν καὶ ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς νεότερους Κυπρίους ποιητές. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς, ὁ Λώρος Φαντάξης καὶ ὁ Κώστας Μόντης, παραδοσιακὸς ὁ πρῶτος, νεότροπος ὁ δεύτερος. Ἀλλὰ νομίζουμε πὼς τὰ καλύτερα ποιήματα αὐτοῦ τοῦ κλίματος, τὰ ἔγραψε ὁ Νίκος Κρανιδιώτης. Θὰ τὸ πιστοποιήσετε καὶ μόνοι σας ἀκούοντας τὰ θελκτικὰ μὲ τὴν ἀέρινη μελαγχολία τοὺς ποιήματα «Φθινόπωρο», «Ἀλλαγὴ», «Φθινόπωρο στὴν Ἐπαρχία», «Σπίτια σφαλιστά», «Ἰπποτικό», καὶ τὸ «Λιμάνι».



Τὸ διάστημα τῶν εἰκοσιτριῶν χρόνων πού χωρίζει τὶς «Σπουδὲς» ἀπὸ τὴν «Ἐπιστροφὴ», στάθηκε ἀποφασιστικὰ καὶ κοσμογονικὰ κρίσιμο καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεχωριστὰ γιὰ τὴν Κύπρο, καὶ φυσικὰ γιὰ τὴ ζωὴ, τὴ μοίρα καὶ τὴν ποίηση τοῦ Κρανιδιώτη. Πὼς τὸν ἐπανευρίσκουμε σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ; Ἀρχίζοντας τὴν ὁμιλία μας, σὰς δώσαμε μιὰ πρώτη αἴσθηση τῶν τελευταίων τοῦ στίχων. Καὶ σὲ τούτη τὴ συλλογὴ ἐξακολουθεῖ νὰ διαφυλάσσει τὴν ποιητικὴν τοῦ ἐλευθερία μέσα στὴν ἀπομόνωσή του. Ἀλλὰ τώρα, τὸ ποιητικὸ του ἀπομονωτήριό μοιάζει μὲ ἐργαστήριό μέσα στὸ ὁποῖο μὲ ἄκρα προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια γιὰ μιὰ ἀπόλυτα μεστή καὶ ἀκριβὴ ἔκφραση, διυλίζονται οἱ ταραχές, οἱ ἀναστατώσεις καὶ οἱ ἀλλαγὲς πού συντελοῦνται ἀδιάκοπα στὸν ἔξω κόσμο, καθὼς καὶ οἱ συναισθηματικὲς μεταβολὲς τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ. Τώρα, οἱ συμβολιστικὲς ἐπιδράσεις ἔχουν ἀποτιναχθεῖ ἀπὸ τὸ στίχο του, καὶ τὴ νεανικὴ μελαγχολία πού ἦταν καὶ ἓνα ἐποχιακὸ σύνδρομο, τὴν ἀντικατάστησε ὁ προσωπικὸς ποιητικὸς στοχασμὸς πού ἀνασκάπτει ἀπευθείας τὰ πεδία τῆς ἐμπειρίας του. Μὰ ἡ ἀλλαγὴ πού τὸ περιοσσότερο μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι ἡ ὠρίμανση καὶ ἡ καινούρια ἀπόδοση πού ἐπέτυχε, μέσα στοὺς κόσμους τῆς νέας ποίησης. Εὐρωπαϊκὰ καλλιεργημένος, ἀνήσυχη ἀλλὰ καὶ φιλόκαλη φιλολογογικὴ συνείδηση, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μείνει ἀδιάφορος στὸ μίλημα καὶ στὸ κάλεσμα αὐτῆς τῆς νέας ποιητικῆς διαλέκτου ἢ μεθόδου πού ἄλλαξε ριζικὰ καὶ τὴν ὑπόσταση καὶ τὴ γραφὴ τῆς ποίησης καὶ πολλὰ ἀπὸ τὶς κύριες ἰδιότητές της, κι ἴσως ἀκόμα καὶ τὸ σκοπὸ της, ὑποκαθιστώντας τὴν ἀποστολὴ πού εἶχε κάποτε νὰ ἀναφτερόνει, νὰ μετουσιώνει, νὰ ἐξωραΐζει καὶ νὰ μεθάει, μὲ τὴν πνευματικὴ διόραση ἑνὸς

μάντη πού παράλληλα με τὸν μυστικό και τὸ φιλόσοφο, θέλει νὰ ἀποκαλύψει τὰ μυστικά τὰ κρυμμένα και τὰ συνυφασμένα με κάθε τι πού στοιχειώνει τὸν κόσμο και τὴν ὕπαρξη. Φυσικά, ἡ λεγόμενη «νέα ποίηση» δὲν εἶναι μιὰ μονοκόμματη και ἀναλλοίωτη μέθοδος, πού φτάνει νὰ τὴν ἐκμάθει κανεὶς γιὰ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Κάθε ἀξιόλογος ποιητῆς θὰ προσθέσει σ' αὐτὴν, τὴ δική του περίπτωση. Ὁ Νίκος Κρασιδιώτης εἶχε τὸ χάρισμα νὰ νοιώσει και νὰ ἀφομοιώσει δημιουργικά, ὅσο λίγοι, τὸ παράδειγμα τοῦ Σεφέρη — κυρίως ἀπὸ τὴν πλευρὰ πού ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη, ἂν σὰ μέθοδος ξεκίνησε ἀπὸ τὰ ἀγγλικά ἐργαστήρια τοῦ Ἑλιοτ, σὰν ἔργο φύτρωσε και ἀναπτύχθηκε στὴ γλῶσσα μας, δίνοντας μιὰ καινούρια ποιητικὴ ἐρμηνεία σ' αὐτὴ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα πού τὰ πάντα τῆς ὡς και τὰ τρίμματα και οἱ πέτρες τῶν μνημείων τῆς και τῶν ἀγαλμάτων τῆς και τὰ πρόσωπα και τὰ λόγια τῶν στίχων τῆς και τῶν μύθων τῆς ἔχουν ἀξεδιάλυτα ἀνακατωθεὶ με τὰ τωρινὰ δικά μας. Μελετητῆς και θαυμαστῆς τοῦ Σεφέρη ὁ Κρασιδιώτης, εἶδε τώρα με νέα μάτια τὴν Κύπρο, και πέρα ἀπὸ τὴν Κύπρο, και τὴ ζωὴ του και τὴν ποίηση. Βάλτε ἀκόμα πῶς εἶχε τὸ μικρὸ προνόμιο νὰ ζήσει και τὸ ἔπος ἀλλὰ και τὸ δράμα τῆς ἀτέλειωτης Κυπριακῆς περιπέτειας, πού σὰν κάθε δράμα, ἦταν φυσικὸ νὰ φέρει σὲ ἀντιπαράθεση και σὲ ὀρμητικὴ σύγκρουση ὅλα τὰ στοιχεῖα πού συνθέτουν μιὰ ἀληθινὴ τραγωδία. Τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρώπινης τραγωδίας, πού κατ' ἔξοχὴν τὸ ἐκφράζει ὁ ποιητῆς, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννιέται και ζεῖ με τὸ φάσμα τοῦ θανάτου και τῆς καταστροφῆς μέσα στὰ μάτια του. Μὰ και ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα φυτὸ πού ἀδιάκοπα ἀναβλασταίνει μέσα ἀπὸ τὰ ἔρειπια. Αὐτὴ ἡ ἀντιζυγία τοῦ ζωντανοῦ φυτοῦ και τῶν ἔρειπίων μᾶς κρατᾶει στὴν ὕπαρξη, ἔστω κι ὅπως στέκονται οἱ ἀκροβάτες πάνω στὸ σκοινὶ τῆς μοίρας τους. Καί, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς «Ἐπιστροφῆς», ἡ «Ἀμμόχωστος», τὰ «Ἐννέα Βασίλεια» και ἰδίως τὸ «Κύπρος 1973», με τὸ τόσο ἐνδεικτικὸ σημάδι αὐτῆς τῆς χρονολογίας, μεταδίδουν ὑποβλητικά αὐτὸ τὸ σπαρτάρισμα τοῦ ποιητῆ πάνω στὸ σκοινὶ τοῦ ἀκροβάτη. Σημειώνουμε πῶς και στὰ ποιήματα αὐτὰ ὅπως και σ' ὅλα τ' ἄλλα τῆς «Ἐπιστροφῆς», ὁ ποιητῆς δὲν ἀφήνει τὰ γεγονότα νὰ εἰσδύσουν μέσα στὸ ἐργαστήρι του ἢ τὸ ἀπομονωτήριό του, ἀλλὰ μόνο τὸν ἀπόηχό τους. Μόνο τὸ συναισθηματικὸ τους καταστάλαγμα. Ἐγκλωβισμένος μέσα στὴν Κύπρο του, ἀλλὰ και ἀνεξάρτητος συνάμα, ἐτάζει τίς καταστάσεις χωρὶς νὰ ὑποκύπτει σὲ μονομέρειες. Γιατὶ μόνο ἔτσι τὸ ποίημα μπορεῖ νὰ ἀποδώσει κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ τίς ἀρχικὲς του προθέσεις. Κάτι, πού ἡ ιδεώδης μορφή του, εἶναι τὸ γενικὸ, τὸ καθολικὸ. Πρὸς αὐτὸ τὸ πλατύτερο, πρὸς αὐτὸ τὸ «περισσότερο», μᾶς πηγαίνουν τὰ ποιήματα τῆς «Ἐπιστροφῆς» πού διαλέξαμε γιὰ νὰ σχηματίσετε μιὰ πληρέστερη αἴσθηση και θεὰ τῆς κλασσικῆς χαλιναγωγημένης και τόσο ὄριμης αὐτῆς ποίησης.\*

★ ★ ★

\* Ἀπαγγέλλονται τὰ ποιήματα «Ἀμμόχωστος», «Ἐννέα Βασίλεια», «Κύπρος τοῦ 1973» και «Γρηγόρης Ἀἰξεντίου».

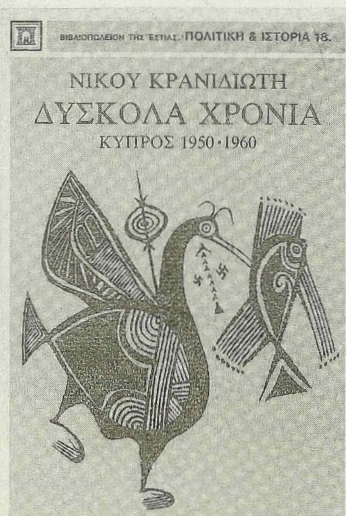
Πρὶν λίγο εἶπαμε πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ ποίηση «κλασσικὰ χαλιναγωγημένη». Μ' αὐτὸ ἐννοοῦμε πὼς ὁ Κρανιδιώτης προσέδωσε στὴν τελευταία ποιητική του φάση, ἕναν ρυθμὸ μετρημένης καὶ συνετῆς ἀποδοχῆς τῶν μοντέρνων ἐκφραστικῶν καὶ τεχνικῶν διδαγμάτων. Αὐτὸ τὸ μετρημένο, δηλαδὴ τὸ κλασσικὸ, ἢ χρυσὴ τομὴ, δείχνει μιὰ σπάνια αἰσθητικὴ εὐθύνη καὶ μιὰ κριτικὴ στάση ἀντίκρου στὴν ποιητικὴ ἔκφραση. Καὶ βέβαια, δὲν εἶναι μόνο ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἀπὸ φύση τῆς κλασσικῆ. Πάνω σ' αὐτὸ πάρα πολλὰ τοῦ διδάξε καὶ τοῦ στάλαξε μέσα του ἡ ἴδια ἡ Κύπρος, τὸ νησί αὐτὸ ποὺ ὑπῆρξε πλουσιότατη περιοχὴ τοῦ ἀρχαίου κλασικισμοῦ. Τὸ νησί αὐτό, εἶναι ἡ πλαστικότητα ἐνσαρκωμένη σὲ φύση. Τὸ βουνὸ τοῦ Πενταδάκτυλου καὶ οἱ λόφοι γύρω ἀπὸ τὴν Κερύνεια εἶναι σύνολα ἀπὸ καμπύλες πλαστικότητας ἐναρμονισμένες μεταξύ τους. Περιδιαβάστε στοὺς ἐρειπιῶνες τοῦ νησιοῦ, πηγαίνετε στὰ μουσεῖα τῆς τὰ καταστόλιστα ἀπὸ ἐξαισία ἑλληνικὰ ἀγγεῖα ὄλων τῶν ἐποχῶν, καὶ θὰ χαρεῖτε ἀληθινὰ καὶ τὴ σαφήνεια τῆς γραμμῆς, καὶ τὴν ὀριστικότητα τῆς μορφῆς καὶ τὴν ὀπτικὴ ἁρμονία τῆς ἔντονης πλαστικότητας, δηλαδὴ ὅλα ὅσα παραδεχόμαστε πὼς εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ κλασσικοῦ τρόπου νὰ ζεῖ κανεὶς, νὰ δημιουργεῖ καὶ νὰ ἐκφράζεται. Στὴν Κύπρο, καὶ ὁ Σεφέρης ἔγινε πιὸ κλασσικὸς, δηλαδὴ πιὸ φανερός, πιὸ ρητὸς καὶ πιὸ ὀμιλητικὸς, τουλάχιστον στὰ ποιήματα ποὺ τοῦ τὰ γέννησε καὶ ἡ φλόγα καὶ ὁ πόθος τοῦ ἀγῶνα τῶν Κυπρίων καὶ ἡ ἀξία τῆς Δικαιοσύνης ὅπως τὴν ὑμνήσε ὁ Αἰσχύλος, τσαλαπατημένη στὸ χῶμα τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὰ βαριὰ πατήματα τῶν κατακτητῶν καὶ τίς «ὑπέρογκες ἀρχιτεκτονικὲς τῶν Λουζινιάν». Ἔτσι ὠρμος πιά ὁ Κρανιδιώτης, ὀλοκληρωμένος μέσα στὴν καλλιέργειά του, ἔχοντας παρακάμψει ὅλες τίς ἀναπόφευκτες ἐπιδράσεις ποὺ ἄλλωστε ὅλοι δέχονται, μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴ σαφήνεια νὰ κυριαρχοῦν στὴ νεωτεριστικὴ του ἐκφραστικῆ, ἀξιοποίησε τὸ «μέγιστο μάθημα» ποὺ μπορεῖ νὰ πάρει κανεὶς ἀπὸ τὴν ποίηση: τὰ ποιήματά μας νὰ εἶναι ἀτομικοὶ καρποὶ αὐτῆς τῆς «ἀπέραντης ἀλληλεγγύης ποὺ δένει τοὺς ἀνθρώπους ὄλων τῶν γενεῶν μεταξύ τους», τῆς «ἀπέραντης ἀλληλεγγύης ἀνάμεσα σὲ νεκροὺς καὶ σὲ ζωντανούς», ὅπως παρατήρησε ὁ Σεφέρης καὶ ὅπως τὸ ξαναεἶπε στὰ «Τρία κρυφὰ ποιήματα», πὼς «εἶναι παιδιὰ πολλῶν ἀνθρώπων τὰ λόγια μας». Κι ἐπειδὴ ὁ Λόγος μας, εἶναι ἡ πνευματικὴ μορφοποίησις τῆς ὑπαρξῆς μας, τοῦ εἶναι μας, τὸ κάθε τι ποὺ ἐκφράζουμε προσωπικά, ἐμπεριέχεται, μὲ ἄλλους τρόπους, καὶ στοὺς ἄλλους. Αὐτό, ἴσως, τὸ νοιώθουμε πιὸ ἔντονα ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες. Γιατὶ ἡ πολύπλαγκτη ἱστορία ποὺ μᾶς συμπιέζει σὲ τοῦτον τὸν μοναδικὸ βράχο, μᾶς φέρνει τόσο κοντὰ τὸν ἕναν στὸν ἄλλον, καὶ ὅταν ἀντικρούζουμε τὸ Σήμερα καὶ ὅταν ἀνατρέχουμε στὸ Χτές. Αὐτὴ τὴ βαθυνόητη ἀλήθεια τὴ βρίσκουμε «πλασμένη» σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ «κεντρικά» του ποιήματα. Σ' αὐτό, ἐκφράζεται σφαιρικὰ καὶ ἡ ποιητικὴ του καὶ ἡ συνείδησις τῆς Μοίρας του καὶ ἡ ἀνθρώπινη αὐτοσυναίσθησή του — μὲ δυὸ λόγια, ἡ ποιητικὴ του βιοσοφία.\*

★ ★ ★

\* (Ἀπαγγέλλεται τὸ «Αὐτοὺς τοὺς στίχους»).

Κυρίες και Κύριοι, ή σχετική πείρα που έχουμε αποκτήσει από μια πολύχρονη συμβίωση με τα έργα της σύγχρονης και της νεότερης λογοτεχνίας μας, μάς έχει πείσει πως δεν είναι λίγοι οι λογοτέχνες εκείνοι που για τον έναν ή τον άλλο λόγο, δεν βρήκαν τη δικαίωση που τους άξιζε. **Κι όχι μόνο τη δικαίωση, μά κι εκείνη τη «στιγμιαία προσοχή».** Αν δεν είναι υπερβολικό το παράπονο του Ἀχιλλέα Παράσχου που έκραξε μελαγχολικά, «**ἄ, πόσοι, πόσοι Βύρωνες παρέρονται ἡσύχως!**», κρύβει κάποιο ποσοστό ἀλήθειας. Εὐτυχώς, ὁ Κρανιδιώτης, σὲ μιὰ ἐποχὴ τόσο ἄχαρη γιὰ τὴν ποίηση, βρῆκε τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ που τοῦ ταίριαζε. Πολυσιότατη εἶναι ἡ βιβλιογραφία ἢ σχετικὴ μετὰ τὰ ὅσα και μελετητικὰ και ἐγκωμιαστικὰ γράφτηκαν γιὰ τὸ ἔργο του. Ἀλλὰ πρόσφατα, μιὰ ἄλλη ἀκόμα ἐκδήλωση ἐρχεται νὰ ἀπλώσει τὴ φήμη του και νὰ τὴ βοηθήσει νὰ ἀπλωθεῖ σὲ μιὰ χώρα, που εἶναι κι αὐτὴ μέγα πολιτιστικὸ λίκνο τῆς Μεσογείου: Στὴν Ἰταλία. Τὸ Ἰταλικὸ Μορφωτικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν, ἐξέδωσε τόμο με ἐπιλογὴ ποιημάτων του ἀριστοτεχνικὰ μεταφρασμένων στὴ γλῶσσα τοῦ Μοντάλε και τοῦ Οὐγκαρέττι, ἀπὸ τὴν ἐκλεκτὴ Ἑλληνίδα ποιήτρια και συστηματικὴ μελετήτρια τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, κυρία Μαργαρίτα Δαλμάτη. Γιὰ καλὸ τοῦ τόπου μας, γιὰ καλὸ τῆς Κύπρου, αὐτὸ τὸ ταξίδι τῆς φήμης εὐχόμεσθε νὰ συνεχιστεῖ και πέρα ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Θᾶναι ἀκόμα ἓνα δημιουργικὸ κέντρισμα και γιὰ τὸν ποιητὴ μας, που μάλιστα καθὼς βρίσκεται στὴν ὠραία ὥρα τῆς σφριγιγῆς ὠριμότητας, ἀσφαλῶς θὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ μᾶς προσφέρει πολλοὺς ἀκόμη καρποὺς ποιήσεως και σοφίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ



## Η «ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΟΙΞΗ» ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

(Έκδοση: «Ιδρύματος Λεβέντη» 1989, σ. 105)

Η ζωή αλλά και το λογοτεχνικό έργο του Νίκου Κρανιδιώτη είναι συνυφασμένα με την ιστορία και τις περιπέτειες της σύγχρονης Κύπρου. Για χρόνια πρέσβυς της πατρίδας του στην Αθήνα, συμπαρατάσσεται κι αυτός στην αρκετά μεγάλη σειρά των διπλωματών που θήτευσαν γόνιμα στη λογοτεχνία μαζί με τον Γιώργο Σεφέρη, τον Αλέξανδρο Μπάρα, τον Άγγελο Βλάχο, τον Δημήτρη Νικολαρέζη.

«Η Μεγάλη Άνοιξη» είναι η δεύτερη μετά το 1988 συλλογή ποιημάτων του και σημειώνω ως χρονικό όριο το 1988, γιατί τότε δημοσιεύτηκε συγκεντρωμένο το σύνολο των συλλογών του, από τις «Σπουδές» (1951) ως τον «Μικρό μας Κόσμο» (1986). Συγκεντρωμένα στη «Μεγάλη Άνοιξη» είναι τα πρόσφατα ποιήματά του και όλα σχεδόν τα «ειδοποιά» χαρακτηριστικά του — θεματικά, γλωσσικά, αρχιτεκτονικά.

Πράγματι, ό,τι έχει επισημάνει στο παρελθόν η κριτική στο έργο του Νίκου Κρανιδιώτη, μπορούμε να το εντοπίσουμε και εδώ, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πολλά από τα ποιήματά του δεν έχουν ενσωματωμένα τα χαρακτηριστικά εκείνα που κατά το παρελθόν τα βλέπαμε να ορίζουν μεγάλες ποιητικές ενότητες.

Οπωσδήποτε αυτό που κυριαρχεί, ως στοιχείο μορφής και ποιητικής ιδιοσυγκρασίας, είναι αναμφίβολα ο λυρισμός. Δεν είναι όμως ο λυρισμός των ποιητών του όψιμου συμβολισμού — του Τέλλου Άγρα, του Μήτσου Παπανικολάου, του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου — αλλά μάλλον ο λυρισμός των κυπριακών ποιημάτων του Σεφέρη, με τον πλούσιο εσωτερικό ρυθμό της ποιητικής εικόνας και με την παράλληλη στήριξη σε σύμβολα και μυθολογικά στοιχεία, με άμεσες ιστορικές αναγωγές. Μάλιστα αυτά δεν ισχύουν μόνο για τα ποιήματα της ενότητας «Μνήμη Πατρίδος», όπου έτσι κι αλλιώς η ιστορία καταλαμβάνει το προσκήνιο της φαντασίας του ποιητή, αλλά και για ορισμένα από τις άλλες δύο ενότητες. Ακόμα και στα πιο «προσωπικά» ποιήματα, αυτά που ανάγουν, σε ερωτικές μορφές, ή σε μορφές που η ανάμνησή τους διαχέεται στη συγκίνηση του ποιητή (λ.χ. το «Γράμμα στη μητέρα» σελ. 49) είναι δυναστικά παρών ο χρόνος και η μοίρα της ιστορίας. Έτσι ο ελεγειακός τόνος, και η αποτύπωση ενός ακένωτου συναισθήματος φθοράς που προέρχεται ακριβώς από την είσοδο της ιστορίας στην ανθρώπινη φύση στέλνουν απευθείας τον αναγνώστη σε συλλογικές μνήμες. Παράδειγμα το ποίημα «Ερωτικό III», από την ενότητα «Λυρικά Ιντερμέδια», όπου γενικά επικρατεί η αισθησιακή σχέση του ποιητή με τον κόσμο:

*Μόνο ο έρωτας κι η ποίηση  
έμειναν στο κατώφλι της καταστροφής  
άθικτα, να εγκαρτερούν  
στο σκοτωμένο άνεμο και στη φωτιά του μίσους.*

*Μόνο ο έρωτας κι η ποίηση  
αρονήθηκαν το θάνατο,  
κι υψώθηκαν, προπέτασμα ζωής,  
πάνω από την γκρεμισμένη πολιτεία.*

Αυτός ο στοχαστικός λόγος, που πολλές φορές καταφεύγει στην περιγραφή για να μην απομακρυνθεί από τη θερμότητα του άμεσου τόνου (αυτού που θα λέγαμε «συζητητικού») εμφανίζεται παντού. Και από αυτή την άποψη εξισορροπεί πολλές φορές την τάση του Ν. Κρανιδιώτη να χρησιμοποιεί τον γνωστό κρυπτικό, σεφερικό τρόπο, για να δώσει συμβολικές ή και παραβολικές προεκτάσεις στην ποιητική εμπειρία. Γιατί οι συμβολικές προεκτάσεις που ήδη αναφέραμε αφθονούν σε όλα τα ποιήματα της συλλογής. Αν και νομίζω ότι έχουν πιο γόνιμα αποτελέσματα στις ενότητες «Μνήμη Πατρίδος» και «Ο Μύθος της Γνώσης», όπου όχι σπάνια ο πανθεισμός ή ο παγανισμός, που διακατέχουν αισθησιακά τον ποιητή, και που τον κάνουν να ενσωματώνει σ' έναν ενιαίο και αρράγιστο σύμπαν κάθε στοιχείο της φύσης και του πνεύματος, αποτυπώνονται αντίστροφα στην πολιτική ήθική του. Και το αποτύπωμα της ιστορίας, χωρίς να προβάλλεται από επικές σκηνές ή ρητορικά σχήματα, φαίνεται ότι μπορεί να δημιουργηθεί από τον συγκεκριασμό της αίσθησης του ποιητή για το πέρασμα του χρόνου και της συνείδησής του για τον κόσμο, σ' ένα ευρύτατο χώρο, όπου εναλλάσσονται, ως πανάρχαιες δυνάμεις, η ζωή και ο θάνατος: Παράδειγμα, η πρώτη (και όπως νομίζω αισθητικά πιο ισόρροπη) ενότητα του ποιήματος «Κωνσταντία» (σελ. 40).

*Καθώς πέφτουν τα βλέφαρα της νύχτας  
πάνω από τους ξεχασμένους κήπους,  
προβάλλουν σε μια διχασμένη μνήμη  
θεσπέσιοι ρόδακες Βυζαντινών ναών  
ανάμχτοι με θραύσματα κιόνων  
της βυθισμένης μέσ' στην άμμο Κωνσταντίας (...)*

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ



ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ

## ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Στόν Ν. Κρανιδιώτη

Τὸ φῶς τῆς Κύπρου μ' ἔχει ἀλλάξει  
 σὲ πολυδύναμο ἄγγελο.  
 Βλέπω παντοῦ τὴν Παναγία, κυρὰ σὰν τὴ γειτόνισσα  
 μὲ κόκκινο χαιρετισμό,  
 μοῦ δίνει μιὰ γαλάζια πεταλούδα νὰ μὲ πάει  
 μιὰ ἐπίσκεψη πρωϊνὴ στὶς ζωγραφιές.  
 Σὲ μιὰ στροφὴ κοιτάζω ἀρχαίους Θεούς  
 σὲ φιλικὲς συνομιλίες μὲ τὸν Χριστό,  
 τοὺς λέω τὴν «καλημέρα» καὶ μοῦ νεύουν πατρικά,  
 τὴ γῆϊνὴ μου μέρα ἀρχίζω μὲ ἀνοιχτὴ καρδιά,  
 κι ὅλα ἀγαπῶ κι ὅλα φιλῶ σὰν πλάσματα  
 μὲ ἀγγελικὲς καρδιές.

## ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ

Μιὰ πρόχειρη ἀριθμητικὴ γιὰ τοὺς προγόνους  
 μᾶς ἐκτυφλώνει.  
 Μὰ τί λειβάδια ἑλληνικὰ μᾶς ἔχουν στρώσει,  
 τί φωτεινὲς ἐξόδους πρὸς τὸ φῶς,  
 πόσο προσῦμι γιὰ νὰ σχηματίσουμε τὸν λόγο μας  
 μὲ μουσικὲς ἐκτάσεις,  
 τί βήματα μᾶς δίδαξαν γιὰ τίς ὁδοιπορίες!

## ΜΙΚΡΗ ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ

Ἄγγελε τῶν μεγάλων θρήνων,  
 κλείσε τὸ πρόσωπό σου μέσα στὰ φτερά σου.  
 Τὴν ἀνοιξὴ ὑποδέχομαι μὲ λάβαρα  
 τοὺς γιούς μου ἀπὸ τὰ ξένα.  
 Ἄσε τὸ φῶς νὰ λάμπει λίγο στόν ὀρίζοντα  
 μικρὴ παρηγοριὰ στὴν Κύπρο  
 νῆσον ἁγίων καὶ πικραμένη.

## ΧΩΡΙΣ ΓΟΝΥΚΛΙΣΙΕΣ

Ἄχ! νὰ μποροῦσα τὴν καρδιά μου νὰ μοιράσω  
 μ' εὐπρέπεια  
 στὰ πεζοδρόμια τῆς ζωῆς,  
 σ' αὐτὴν ποὺ στρίβει δύσκολα τοῦ δρόμου τὴ γωνία,  
 στὸν ἄλλο ποὺ μιᾶ στοὺς ἄλλους του συλλογισμούς,  
 στὸ νέο μὲ τὸ χαμένο του ἦθος,  
 στὴ νιόπατρη μὲ τίς πολλές τῆς διαφεύσεις  
 καὶ στὴ γοιὰ ποὺ βλέπει μόνο τὸν Θεό...!  
 θὰ κέρδιζα τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν  
 χωρὶς τίς προσευχὲς καὶ τίς γονυκλισίες.

## ΤΑ ΔΕΙΛΙΝΑ

Στὸν Πάνο Ν. Παναγιώτου

Τὰ δειλινὰ χωρὶς ἐπίδειξη μιλοῦν μὲ τὸν Θεό·  
 κείνος στὸ θρόνο του καὶ αὐτὰ σὲ ψάθινες καρτέκλες.  
 Τὰ δειλινὰ κοιτοῦν κατάματα χωρὶς ὑποκρισίες  
 ὑφισταμένου πρὸς τὸν αὐστηρὸ διευθυντή.  
 Μὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ πάππου ὁ Θεὸς κοιτάζει,  
 γλυκομιᾶ μὲ μιὰ πλατιά ἀγκαλιά  
 καὶ μ' ἓνα χᾶδι στὰ μαλλιά.

## ΥΜΝΗΣΟΜΕ

Στ' ἄσπρο χαρτί τὰ ἑλληνικά μας γράμματα  
 μὲ πάθος βελουδένιο περιμένουν.  
 Εὐθεία γραμμὴ, σκληρὸ μου χέρι, εὐθεία γραμμὴ·  
 τ' ἄσπρο χαρτί σὲ περιμένει.  
 Ἔχω μιὰν ἄσπρη Παναγία καὶ ἓνα Χριστὸ γαλάζιο  
 στὴν ἀνθοδόχη τοῦ γραφείου μου.  
 Νοιώθω τὸ σύμβολο· τὴν Κύπρο βλέπω νὰ τινάζει  
 στὸ βάθος τὰ μαλλιά της.  
 Μέσ στ' ἀκρωτήρια προχωρῶ τῶν ποιητῶν καὶ προσκυνῶ  
 τὸν εὐαγγελικὸ τους λόγο.  
 Ψάχνω τίς παραγράφους μὲ τὴ δύναμη  
 τῶν εἴκοσὶ μου χρόνων.  
 Εὐαγγελίζομαι.  
 Σὲ μιὰ στιγμή διακρίνω τὴν Ἐλευθερία

σὲ ἄκτιστο φῶς νὰ λάμπει στὸ προσκέφαλο τῆς Κύπρου  
κι ἀναφωνῶ:

«Ὑμνήσομε Σικελιανὸ καὶ Παλαμᾶ καὶ Σολωμό»,  
ὕμνήσομε,  
ὕμνήσομε.

## ΠΟΣΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ

Πόση θερμότητα καὶ πόσο φῶς ὁ στίχος  
ρίχνει σὲ τοῦτο τὸ σκοτάδι τῆς ψυχῆς!  
Θαρρεῖς πὼς ἄνοιξε παράθυρο καὶ μπῆκαν οἱ οὐρανοὶ  
μ' ἓνα δεμάτι ἀγγέλους

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ



Σὲ μὴ συγκέντρωση οἱ Ζάνθος Λυσιιάτης, Νίκος Κρασιδιώτης, Κύπρος Χρυσάνθης, Μαρούλα Βιολάρη-Ἰακωβίδου καὶ ἄλλοι.

## Η ΚΕΡΥΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

*Πόλη μικρή τῆς Κύπρου, μέ τόν διαυγῆ  
ἀπό γαλάζιο σάπφειρο οὐρανόν!  
Μές τὴν ἀτμόσφαιρά σου ἡ ἡδονή  
πλανᾶται τῶν νεανικῶν μου ἐτῶν.*

*Ἡ ἡδονή τῶν τολμηρῶν σχεδίων,  
τῶν πρῶϊμων ἀγνῶν ἐπιθυμιῶν...  
Κι ἡ σκέψη μου ὡς ναυαγημένον πλοῖον  
γυρνάει σὲ Σὲ ἀπ' τὶς τρικυμίες τῶν παθῶν.*

*Κράτησε - κράτησε, πόλη, ἀπόψε τρυφερά  
τῆ μνήμη μου, κι ὁδήγησέ με πάλι  
ταξιδευτὴ χιμαιροπλόκο, νοερά  
ἐξορμητὴ ἀπ' τ' ὠραῖο σου ἀκρογιάλι.*

/ Πόλη μικρή τῆς Κύπρου /

Τοῦτο τὸ καβαφικὸ ποίημα - καβαφικὸ στὴ μορφῆ, στὴ σύλληψη, στὴν ἀτμόσφαιρα - βρῖσκεται στὴν πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Νίκου Κρασιδιώτη, «Σπουδές», τυπωμένη στὴ Λευκωσία τὸ 1951. Ἀρχικὰ καθηγητὴς στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο, συνιδρυτὴς τὸ 1934 μαζί με τὸν Ἀντώνη Ἰντιάνο καὶ τὸν Κώστα Προυσῆ τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακὰ Γράμματα», πού ἀπὸ τὸ 1948 τὸ συνέχισε μόνος, περιοδικὸ ἀπὸ τὰ ἀξιολογότερα τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, βραβευμένο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀγωνιστὴς, Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ἐθναρχίας, τέλος Ἐθναρχικὸς Σύμβουλος καὶ Πρόεδρος τῆς Κύπρου στὴν Ἀθήνα, τὴ Ρώμη, τὸ Βελιγράδι, τὸ Βουκουρέστι καὶ τὴ Σόφια. Λαμπρὸς πεζογράφος, δοκιμογράφος καὶ συγγραφέας ἱστορικῶν ἔργων τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τῶν Κυπρίων. Ἐπίσης εὐτυχισημένος οἰκογενειάρχης, ὁ Νίκος Κρασιδιώτης εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα λυρικός ποιητὴς, καὶ ἡ Ποίηση ἔχει τοὺς δικούς της νόμους. Μπορεῖ ἡ ζωὴ τοῦ ποιητῆ νὰ κυλᾶ με εὐθύνες μεγάλες ἢ σὲ μεγάλες φουρτοῦνες· κάτω ὁμως ἀπ' αὐτὰ ρέει, ἀδιατάραχτο, τὸ ποτάμι τῆς ποίησης. Κανένας καὶ τίποτα δὲν γίνεται νὰ σταματήσει τὴ ροὴ αὐτοῦ τοῦ ποταμιοῦ, πού μπορεῖ γιὰ μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ νὰ κυλᾶ ὑπόγεια καὶ νὰ βγεῖ στὴν ἐπιφάνεια τὴν ὑστατὴ ὥρα ἢ καὶ νὰ μὴ βγεῖ ποτέ· ὁμως ρέει, πάντα ρέει, θεϊκό, μοιραῖο, ἀσταμάτητο.

Στὸ ἔργο ἑνὸς ποιητῆ ὑπάρχει συχνὰ ἓνας τόπος πού σφραγίζει τὴν ποίησή του. Ἡ Κερύνεια, γενέτειρα τοῦ Νίκου Κρασιδιώτη, φωτεινὴ καὶ γελάμενη βρῖσκεται σ' ὄλο του τὸ ἔργο σὰν ἔκφραση ἰδανικῆ τῆς ὁμορφιάς.

*Κάθε πρωί ανοίγοντας τὰ μάτια στὴν αὐγή,  
μικρὴ Κερύνια,  
γράφεις θαλασσινὲς ἀκουαρέλλες  
στὰ γαλάζια κύματα,  
συνθέτεις μὲ τὸ φλοίσβο τους τραγούδια ἐρωτικά,  
καὶ στέκεις  
πάντα ἀδούλωτη στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.*

/ Γενέθλια πόλη - ἀπὸ τὴ συλλογὴ: «Γενέθλια Γῆ», 1988 /

Αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα πού ἔχει κρατήσει ἡ μνήμη κι' ἡ καρδιὰ τοῦ ποιητῆ· γιὰ κεῖνον ἡ Κερύνια εἶναι ἡ Κερύνια ἡ δική του - δὲν ἔχει σημασία ἂν σήμερὰ ὁ ἐφιαλτικὸς «Ἀτίλλας», σὰ Δράκος παραμυθιοῦ, στέκεται στὶς πύλες τῆς καὶ δὲν ἀφήνει κανένα νὰ ξαναμπεῖ στὴν πανέμορφη πολιτεία τῆς Κύπρου - τώρα κάτω ἀπὸ τουρκικὴ κατοχή<sup>1</sup>:

*Θάλασσα τῆς Κερύνιας:  
Διαύγεια καὶ φῶς τῆς Μεσογείου,  
ἔφεση γιὰ ταξίδια,  
μνήμη καὶ ἱστορία,  
κι ἐφηβικοὶ παλμοί, δοσμένοι'  
σ' ἓνα γαλάζιο, ὠραῖο παραμῦθι.*

/ Θάλασσα τῆς Κερύνιας - «Ἐπιστροφή» 1974 /

Αὐτὸ τὸ φῶς τῆς Μεσογείου - ὄχι ὅμως ὅλης τῆς Μεσογείου - εἶναι πού εἶχε κάνει τόση ἐντύπωση καὶ στὸ Λεονάρντο Ντα Βίντσι, πού στὰ πεζά του ἔχει ἀφιερῶσει σελίδες ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ φῶς τῆς Κύπρου. Εἶχα διαβάσει τὸ κείμενο τὸ 1969 σὲ μιὰ ὀμίλια μου στὴ Λευκωσία γιὰ τὸν Καβάφη.

Καὶ τὸ τοπίο συμπληρῶνεται μὲ τὸν Πενταδάχτυλο:

*Ἄπάνω ὁ Πενταδάχτυλος<sup>2</sup>  
ἀνεμίζει  
τὴν αὐτοκρατορικὴ χλαμύδα του,  
ἀπὸ πορφύρα κι ἀπὸ μενεξέ,  
στὶς τελευταῖες ἀχτίδες  
τοῦ Αὐγουστιάτικου ἡλίου.*

/ Ἡλιοβασίλεμα στὴν Κερύνια - «Ἐπιστροφή» 1974 /

Καὶ στὴ συλλογὴ «Γενέθλια Γῆ» γράφει:

*Ἔζησα τὴ ζωὴ μου στὰ δάση τῆς Κερύνιας,  
ἀκούοντας τοὺς αὐλοὺς τοῦ Σειληνοῦ,  
φωνές δυναμικές, γενναῖες.  
Κι εἶδα τὰ καράβια τῶν Ἀχαιῶν νὰ φτάνουν  
μὲ τὸν Πράξανδρο καὶ τὸν Κηφέα<sup>3</sup>.*

/ Γενέθλια Πόλη - «Γενέθλια Γῆ» 1988 /

Σε μιὰ σημείωση γιὰ τὸ ποίημα «Τὸ Ἐρχαῖο Πνεῦμα» στὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ἡ Μεγάλῃ Ἄνοιξη» 1989, ὁ ποιητὴς γράφει: «Τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Κερύνιας εἶναι χτισμένο ἐπάνω σὲ ἀρχαία νεκρόπολη. Πράγματι, στὸ βάθος τοῦ κήπου του πατρικοῦ μου σπιτιοῦ ὑπάρχουν τρεῖς λαξευτοὶ τάφοι».

Ἐκτὸ 1951, μ' ἄλλα λόγια ἀπὸ τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ ὡς τὴν τελευταία, τὸ ὄραμα τῆς ὁμορφιᾶς εἶναι πάντα δεμένο μὲ τὴν Κερύνια, καὶ μένει πάντα τὸ ἴδιο, ἀναλλοίωτο:

*Συλλογιέμαι τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν,  
τὴ μικρὴ πολιτεία,  
ποὺ ἀκουμπισμένη στὴ θάλασσα λαμποκοποῦσε στὸν ἥλιο...*

/ «Ὁ Μικρὸς μας Κόσμος» 1986 /

Ἡ Κερύνια τοῦ ἔδωσε τὸ μέτρο τῆς ὁμορφιᾶς. Ἡ Κερύνια τὸν ἔκανε ποιητὴ.

Ἡ ποίηση ὁμῶς τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη εἶναι διπολική· τὸ ἄλλο τῆς σκέλος εἶναι ἡ ἀγάπη: ἡ ἀγάπη, ποὺ φωτίζει ὅλο τὸ ἔργο του, σὰν ἔρωτας, σὰν ἀγῶνας γιὰ λευτεριά, σὰν τὴ ζωὴ τὴν ἴδια, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ σὰν ὅλα ἐκεῖνα ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἄλλη ὄψη τῆς ἀγάπης: θάνατος, θρῆνος, ἀγανάκτηση. Ὅλη του ἡ ποίηση εἶναι φορτισμένη ἀπὸ ἀγάπη.

*Εὐτυχισμένος:  
ὅποιος ἡ ἀγάπη τὸν θερμαίνει  
σὰν ἥλιος καλοκαιρινός.*

/ Εὐτυχισμένος - «Γενέθλια Γῆ» 1988 /

Κι αὐτὴ τὴ ζεστασιὰ τῆς ἀγάπης τὴ χρωστάει ὁ ποιητὴς, ὄχι πιά σ' ἕναν τόπο, ἀλλὰ σ' ἕναν ἄνθρωπο: τὴν Πολυξένη Κρανιδιώτου, τὴ μάνα του. Ἐκτὸ Κερύνια τοῦ ἔδωσε τὸ μέτρο τῆς ὁμορφιᾶς, ἡ Πολυξένη Κρανιδιώτου τοῦ ἔδωσε τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης.

Τὴν εἶχα γνωρίσει ἕνα καλοκαίρι στὸ Ψυχικό, ὅταν εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴν Κύπρο νὰ δεῖ τὰ παιδιὰ της: Μιὰ ὁμορφὴ, ψηλὴ, ἐπιβλητικὴ γυναίκα μ' ἕνα χαμόγελο γεμάτο καλωσύνη. Ὁ Καβάφης μᾶς δίνει μὲ δυὸ μονάχα λέξεις τὴ Ρέα, τὴ μητέρα τῶν θεῶν: «γεμάτη καρτερία», λέει στὸ ποίημά του «Τυανεύς γλύπτης». Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ καρτερία βρισκόταν πίσω ἀπὸ τὸ μόνιμο χαμόγελο τῆς Πολυξένης Κρανιδιώτου. Τὴν εἶχα ρωτήθει πόσα ἐγγόνια εἶχε - γιατί εἶχε κάνει πολλὰ παιδιὰ -, καὶ μοῦ εἶχε ἀπαντήθει: «Δὲν τὰ μετράω, μὴ τὰ βασκάνω». Ἦταν ἕνα ζεστὸ ἀπομεσήμερο καὶ κείνη ἦταν καθισμένη στὴ βεράντα μὲ τὰ λουλούδια, καὶ ἔπλεκε δαντέλλα. Τῆς πῆρα μιὰ φωτογραφία χωρὶς νὰ με δεῖ. Ἡ πρώτη μου ἐντύπωση, μόλις τὴν πρωταντίκρυσα, ἦταν περίεργη: Μοῦ ἔφερε στὸ νοῦ ἕνα τριαντάφυλλο ἑκατόφυλλο, ἀπὸ κεῖνα τοῦ παλιοῦ καιροῦ ποὺ δὲν καλλιεργοῦνται πιά, χρῶμα αὐτὸ ποὺ λένε στὰ χωριά μας

«τριανταφυλλί» με έντονη εὐωδιά ρόδου. Ἐκείνη ἡ Κυπρία δέσποινα μου θύμιζε εκατόφυλλο τριαντάφυλλο.

Τὴν ξανα εἶδα - αὐτὴ τὴ φορὰ σὲ ὄνειρο. Εἶχα πάει στὸ Καρπενήσι γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1974, νὰ γνωρίσω τὴν πατρίδα τοῦ πατέρα μου, καὶ κεῖ εἶδα τὸ ὄνειρο: Πὼς ἤμουνα στὴν Κύπρο, καὶ μάλιστα στὴν Κερύνεια: ἕνας ψηλὸς φράχτης ἀπὸ πέτρες μοῦ ἔκρυβε τὴ θεά: ὁ φράχτης εἶχε στὴν κορφή μιὰ τριανταφυλλιά ἀνθισμένη, καὶ ἐκείνη, ἀνασηκωμένη στίς μύτες τῶν ποδιῶν της, πάσχιζε νὰ κόψει ἕνα τριαντάφυλλο· ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ φτάσει. Αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνειρο. Ἡ μέρα ποὺ ξημέρωνε ἦταν ἡ 22 Ἰουλίου - ἡ μέρα ποὺ ἀποκόπηκε ἡ Κερύνεια ἀπὸ τὴν ἄλλη Κύπρο μετὰ τὴν εἰσβολὴ τοῦ «Ἀττίλα», ποὺ εἶχε ἀρχίσει δυὸ μέρες πιὸ μπροστά. Οἱ πεθαμένοι θὰ μέναν κι αὐτοὶ αἰχμάλωτοι τῶν Τούρκων στὸ κοιμητήρι τῆς Κερύνειας. Ἡ Πολυξένη Κρανιδιώτου δὲν ἦταν πιὰ μετὰ τοὺς ζωντανούς: εἶχε πεθάνει, ὅπως εἶχε ζήσει ὅλη τῆς τῆς ζωῆς, μετὰ καρτερία καὶ μετὰ ἀξιοπρέπεια. «Σαν ἔτοιμος ἀπὸ καιρὸ, σὰ θαρραλέος», λέει ὁ Καβάφης στὸ «Ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον». Οἱ τελευταῖες τῆς λέξεις ἦταν: «Ἀντίο, ζωὴ».....

*Τώρα τὸ λιβάνι δὲν πάει πιὰ στὰ εἰκονίσματα,  
ἢ καμπάνα δὲν χτυπᾷ τὴν ἀνάσταση  
ὁ Χριστὸς δὲν δίνει τὸ χέρι του στὸ Λάζαρο.*

*Μόνο οἱ σταυρωτῆδες διαμοιράζονται  
τὰ ἱμάτια μας, καὶ μεθοῦν  
πίνοντας τὸ κρασί τῆς θείας κοινωνίας.*

/ Γενέθλια Πόλη - «Γενέθλια Γῆ» 1988 /

*«Νεφέλη καλύπτει τὸν ἥλιον  
καὶ οὐμίχλη ὄρη καὶ βουνούς...»*

Μετὰ τούτα τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ ἀρχίζει τὸ ποίημα IX τῆς «Γενέθλιας Πόλης» στὴ συλλογὴ «Γενέθλια Γῆ» 1988<sup>4</sup>.

*Κερύνεια, Κερύνεια!  
οἱ μέρες μου μετῶνε τὸν πόνο σου,  
καθὼς μαδᾶνε οἱ μυγδαλιές στίς θλιμμένες ὑπώρειες,  
καθὼς μένουν κλεισμένα τὰ σπίτια τῆς ἀγάπης,  
καὶ τὸ βουβὸ καμπαναριὸ ὑψώνει τὴ θλίψη του  
πάνω ἀπὸ τὸ κουρσεμένο μικρὸ λιμανάκι.....*

/ Κερύνεια - «Ὁ Μικρὸς μας Κόσμος» 1986 /

Τώρα ή όμορφιά και ό έρωτας σκιαζονται από τον πόνο για την άδικη μοίρα του εύλογημένου και πολύπαθου τόπου, που είναι ή Κύπρος. Ή ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη, πάντα στο φώς της όμορφιάς και της αγάπης, λάμπει - αυτή τή φορά όμως, από δάκρυα.

*Θά φύγουμε μ' αυτό τό καράβι,  
που δέν μπορεί, όμως, νά γυρίσει στα μέρη π' αγαπήσαμε,  
έκει που είδαμε τή θάλασσα νά φουσκώνει τους πόθους μας,  
τόν ήλιο νά μπαίνει στην καρδιά μας,  
τή μικρή πόλη νά λούζεται άπαλά  
στο λευκό όπάλινο φώς της.....*

Ή Κερύνια, και δουλωμένη, δίνει πάντα τό στίγμα της όμορφιάς.

Τό δουλωμένο, όμως, επίσης μνήμα που κρατά τή μάνα του ποιητή, παίρνει διαστάσεις που θυμίζουν τή δημοτική μας ποίηση, με κείνο τό μνήμα του Κωσταντή, που τό ανάθεμα της μάνας του τον βγάξει από τον τάφο καβαλάρη, για νά πάει νά της φέρει τήν αδελφή του τήν Άρετή από τά ξένα. Στην ποίηση του Ν. Κρανιδιώτη δέν υπάρχει βέβαια τούτο τό δραματικό άποκορύφωμα, αλλά στο «Έλεγείο της Γλυκείας Χώρας Κύπρου» διαβάζουμε:

*Μάνα μου, που κοιμάσαι στ' άγιο μνήμα,  
κράτησε στο σφιγμένο χέρι τήν όργή σου,  
κράτησε στα κλειστά σου βλέφαρα τή μνήμη,  
και στην καρδιά σου ζωντανό τό μέγα θάμα  
για τήν άνάσταση, που δέν μπορεί ν' άργήσει.*

/ από τή συλλογή «Ταξίδι στο Νησί του Νότου» 1983 /

Είναι τό τελευταίο ποίημα, XXVII του Έλεγείου, που έχει στις προηγούμενες σελίδες της Συλλογής αυτής ένα ώραίο επίγραμμα:

*Ξανά οί Θερμοπύλες! Άκλουθάνε καταπόδι μας.  
Κι αυτοί, σεμνοί,  
στάθηκαν στην κορφή της Ίστορίας,  
πέρασαν τό κατώφλι του άσπρου χρόνου'  
με ξέχειλα άπ' αγάπη τά άγνά στήθια τους,  
γεμάτα δικαιοσύνη τά καθάρια μάτια τους,  
στά ματωμένα μέτωπά τους δόξα.*

*Τους σκέπασε τό χῶμα της γενιάς τους  
κι έσμιξαν με τή γή πουτο υς άνάστησε.*

/Έλεγείο XVII/

Αυτή εξάλλου είναι η ιερότητα που έχει το χῶμα τῆς πάτριας γῆς: Εἶναι καμωμένο ἀπό τοὺς δικούς μας, που ἔχουν ταφεῖ σ' αὐτὸ καὶ ξαναβγαίνουν ἀπ' αὐτὸ κάθε ἀνοιξη, σὰ χαμομήλια ἢ σ' ὄ,τι ἄλλο μεταλλάζει τὴν ὕλη ἢ Φύση. Τὸ «Ἐλεγείο τῆς Γλυκείας Χώρας Κύπρου», που κλείνει μὲ τὸ σπαραχτικὸ ποίημα XXVII, που δίνουμε πιὸ πάνω, ἔχει μὰ ἀχτίδα φωτὸς στὸ ποίημα VIII:

*Δὲν διχοτομεῖται ἡ θύελλα.  
Ἄνῃκει ὀλόκληρη στὸ χεϊμασμένο κάμπο,  
πού στή συνέχεια θὰ λάμψει ἀκέραιος  
ὅταν τὰ μαῦρα σύννεφα περάσουν.*

Ἄλλά, ὄχι μονάχοι οἱ ζωντανοί: καὶ οἱ πεθαμένοι ἐπίσης τῆς Κύπρου περιμένουν: «τὸ μέγα θάμα / γιὰ τὴν ἀνάσταση, που δὲν μπορεῖ ν' ἀργήσει»-εἶναι οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ Ἐλεγείου, στὸ ποίημα XXVII. Τὸ μεγάλο θαῦμα τῆς ζωῆς, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ, εἶναι ἡ ἐλπίδα...<sup>5</sup>

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

## ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Κερύνια: πόλη τῆς βόρειας Κύπρου. Γνωστὴ γιὰ τὸ γραφικὸ λιμάνι της, τὸ βενετσιάνικο κάστρο της, τοὺς καταπράσινοὺς κήπους της καὶ τὴν εἰδυλιακὴ ὁμορφιά της. Καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὶς 22 Ἰουλίου 1974». / Σημειώσεις τοῦ ποιητῆ στὴ συλλογὴ του «Ὁ Μικρὸς μας Κόσμος» 1986/.
2. «Πενταδάχτυλος: Βόρεια ὄροσειρὰ τῆς Κύπρου. Ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὴν Κέρυνια, μὲ κυριότερη κορυφὴ τὸν Ἅγιο Πλαρίωνα. Ὀλόκληρη ἡ ὄροσειρὰ εἶναι τώρα κάτω ἀπὸ Τουρκικὴ κατοχή». / Σημείωση τοῦ ποιητῆ/.
3. «Κατὰ τὸν Λυκόφρονα, οἰκιστὲς τῆς Κερύνιας ἦταν ὁ Κηφεὺς καὶ ὁ Πράξανδρος «οὐ ναυκληρίας λαῶν ἀνακτες, ἀλλ' ἀνώνυμοι σποραί». Αὐτοὶ ἐγκατέστησαν στὴ βόρεια ἀκτὴ τῆς Κύπρου Ἀχαιοὺς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο γύρω στὸ 1250 π.Χ. Γι' αὐτὸ μέχρι σήμερα ἡ ἀκτὴ ἀνατολικά τῆς Κερύνιας ὀνομάζεται «Ἀχαιῶν Ἀκτὴ». Μητρόπολη τῆς Κυπριακῆς Κερύνιας — ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης — ἦταν ὁ ὁμώνυμος δῆμος τῆς Ἀχαΐας. Ἡ ὀνομασία Κερύνια ἀπαντᾷ σὲ πολλὰ τοπωνύμια τῆς Ἀρκαδίας καὶ γενικώτερα τῆς Πελοποννήσου. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ ἦταν ἡ σύλληψη τῆς Κερυνίτιδος ἐλάφου. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ὀνομάζει τὴν πόλη «Κηρύνειαν», ἐνῶ οἱ χρονογράφοι Λεόντιος Μαχαιρᾶς καὶ Γεώργιος Βουστράνιος τὴν ὀνομάζουν Κερυνίαν ἢ Κιρηνίαν». /Σημείωση τοῦ ποιητῆ/.
4. «Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστρος ἔζησε στὴν Κύπρο τὸ 12ο αἰῶνα /1134-1214/ καὶ ἔγραψε Ἐπιστολές, Ὑμνοὺς, τὸ «Περὶ κατὰ τὴν χώραν Κύπρον σκαιῶν» καὶ ἄλλα, γράφει στὶς σημειώσεις του ὁ ποιητής.
5. Οἱ τελευταῖες συλλογές τοῦ Ν. Κρανιδιώτη εἶναι σὲ μονοτονικό.

## ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ: ΜΙΚΡΗ ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΡΕΙΑ

Ο Νίκος Κρανιδιώτης είναι μια από τις σημαντικότερες μορφές της σύγχρονης Κυπριακής λογοτεχνίας. Η συγγραφική του πορεία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την αγωνιστική του δράση και τη διπλωματική του σταδιοδρομία. Ο πνευματικός άνθρωπος και ο πολιτικός Νίκος Κρανιδιώτης συμπορεύονται και συνεκφέρονται. Η φωνή του και όταν ακόμη ψάλλει τον έρωτα, όταν ακόμη ξεστρατίζει στις ρίμες της αγάπης είναι πάντα φωνή πατρίδας. Η πατρίδα είναι πικρός καύμος σε κάθε μορφή της γραφής του. Η μοίρα το 'φερε να ζήσει έντονα τους αγώνες και τους καύμούς της μικρής, πικρής μας πατρίδας. Γεννημένος στην Κερύνεια το 1911 φοίτησε πρώτα στο εκεί γυμνάσιο και αποφοίτησε στη συνέχεια από το Παγκύπριο Γυμνάσιο. Σπούδασε Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και μετά την επιστροφή του στην Κύπρο διορίστηκε το 1935 σε σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης όπου υπηρέτησε για αρκετά χρόνια ως φιλόλογος καθηγητής και γυμνασιάρχης. Φοιτητής ακόμη αναμείχθηκε στην πνευματική κίνηση της Κύπρου και από το 1934 άρχισε να εκδίδει μαζί με τον Κώστα Προυσή και τον Αντώνη Ιντιάνο το σημαντικότερο φιλολογικό περιοδικό «Κυπριακά γράμματα» του οποίου ανέλαβε τη διεύθυνση από το 1948 μέχρι το 1956. Εμφανίστηκε στη λογοτεχνία το 1945 με τη συλλογή διηγημάτων «Χρονικά» για το οποίο ο κριτικός Δημήτρης Ζιάκος έγραψε ότι πρόκειται για «ένα έργο με σαφώς ελληνική διαφάνεια με διαύγεια ύφους και ήθους». Το 1949 μπήκε στη μαχόμενη δημοσιογραφία με την έκδοση του περιοδικού «Ελληνική Κύπρος», θεωρητικού και μαχητικού οργάνου της Κυπριακής Εθναρχίας το οποίο διηύθυνε από το 1949 έως το 1956, οπότε διέκοψε την έκδοσή του λόγω της σύλληψης και φυλάκισης του Νίκου Κρανιδιώτη από τους Άγγλους. Ο πολιτικός πυρετός του νησιού που στη δεκαετία του '50 πήρε τη μεγάλη του κορύφωση, δεν ανάγκασε το νεαρό λόγιο να εγκαταλείψει τα λογοτεχνικά του ενδιαφέροντα. Έτσι στα 1951 κυκλοφόρησε την ποιητική συλλογή «Σπουδές» για την οποία ο Κώστας Προυσής, ο σημαντικότερος Κύπριος κριτικός της λογοτεχνίας, έγραψε ότι το «καθαρά λυρικό στοιχείο διαποτίζει πλούσια και κυριαρχικά τις Σπουδές... τα μέτρα οι μελωδικοί ρυθμοί, οι στρουργικές και στροφικές μορφές όλα τα τεχνικά χαρακτηριστικά είναι προσεκτικά και σύμμετρα δουλεμένα». Τα ποιήματα της συλλογής, άλλα σε παραδοσιακό και άλλα σε ελεύθερο στίχο, διακρίνονται για τη μουσικότητα και την ευαισθησία τους. Λίγα Κυπριακά ποιήματα αγαπήθηκαν όπως «τα Δειλινά τα Βροχερά», «Στη Γη που μας γέννησε» και το «Βακχικό». Το τελευταίο συναγωνίζεται σε δημοτικότητα το «Βούττημαν ήλιου» του Δημήτρη Λιπέρη. Λίγοι Κύπριοι φερέλπιδες των γραμμάτων δεν σιγοφιθύρισαν λίγους από τους ερωτικούς του στίχους

*«Κάπελα, βάλε γιορτινά  
κι' έβγα ψηλά στον τοπχανά,  
να διαλαλήσεις βλάμκο κι ασίκικο μεθύσει.»*

Το 1953 πήγε στη Δαμασκό όπου συνάντησε τον πρεσβευτή της Ελλάδας στη Βηρυτό Γιώργο Σεφέρη. Λίγο αργότερα πρωτοστάτησε μαζί με τον Κύπριο Χρυσάνθη και τον Ευάγγελο Λουΐζο στην οργάνωση της πρώτης επίσκεψης του ποιητή στην Κύπρο.

Το Νοέμβριο του 1953 συνόδευσε το ζεύγος Σεφέρη στην Αρχιεπισκοπή και στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, όπου γνώρισε στον ποιητή, το μεγάλο Κύπριο ζωγράφο Αδαμάντιο Διαμαντή, οργανωτή και διευθυντή τότε του μουσείου.

Οργάνωσε επίσης την επίσκεψη και δεξίωση στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, στις 30 Νοεμβρίου, ενώ το ίδιο βράδυ παρέθεσε γεύμα στο σπίτι του προς τιμήν του Σεφέρη. Κατά το δεύτερο ταξίδι των Σεφέρηδων στην Κύπρο τους συνόδευσε στη συνάντηση με το Μακάριο, στις 20 Σεπτεμβρίου του 1954. Κατεβαίνοντας τις πέτρινες σκάλες της Αρχιεπισκοπής κατά την αναχώρησή τους ο Σεφέρης τόνισε στον Κρανιδιώτη: *Αυτό που βλέπω είναι τόσο δυνατό. Είναι η παρουσία της Ελλάδος εδώ, τόσο ισχύρη και ανυπότακτη.*

Στις 18 Δεκεμβρίου 1953, λίγες μέρες μετά την αναχώρηση του ποιητή έδωσε διάλεξη για την ποίηση του Σεφέρη στη μεγάλη αίθουσα του Παγκυπρίου Γυμνασίου, κάτω από την αιγίδα του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου. Η διάλεξη κυκλοφόρησε αρχικά σε μικρό βιβλίο στη Λευκωσία και αργότερα, με συμπληρώσεις, το 1964 στην Αθήνα από τον εκδοτικό οίκο «Ίκαρος».

Μετά το ενωτικό δημοψήφισμα του 1950 ο Νίκος Κρανιδιώτης αναμείχθηκε έντονα στις αγωνιστικές κινητοποιήσεις της εποχής. Το 1955 διορίστηκε Γενικός Γραμματέας της Εθναρχίας και στη συνέχεια εκλέχθηκε, το 1954 και 1955, γραμματέας των δύο παγκύπριων εθνοσυνελεύσεων. Από τότε ανέλαβε συνεργάτης του Εθνάρχη Μακαρίου, τον οποίο συνόδευσε σε πολλά ταξίδια του στο εξωτερικό, ενώ παράλληλα ανέλαβε πολλές αποστολές για την προώθηση των Κυπριακών αιτημάτων. Το 1957 μετά την αποφυλάκισή του πήγε στην Αθήνα όπου εκλέχθηκε σύμβουλος της Εθναρχίας. Την επόμενη χρονιά εξέδωσε στην Αθήνα τη μελέτη «Ο εθνικός χαρακτήρ, της Κυπριακής Λογοτεχνίας» και το ιστορικό δοκίμιο «Η Κύπρος εις τον αγώνα της ελευθερίας». Το 1959 τοποθετήθηκε πρεσβευτής της Κύπρου στην Ελλάδα, και στη συνέχεια διαπιστεύθηκε στις γύρω χώρες, Γιουγκοσλαβία, Ιταλία, Βουλγαρία και Ρουμανία. Η διπλωματική αντιπροσώπευση της Κύπρου στο βαλκανικό χώρο στην πρώτη δεκαετία της αριστούστατης Κυπριακής Δημοκρατίας τον απορρόφησε σχεδόν ολοκληρωτικά. Οι διακυμάνσεις στις σχέσεις Λευκωσίας - Αθηνών, οι κρίσιμες αντιπαραθέσεις διατήρησης λεπτών ισορροπιών δεν του άφηναν χρόνο για να διακινεί τη λογοτεχνία. Παρόλη την αναγκαστική διάθεση του χρόνου του στη διπλωματία, το 1966 κυκλοφόρησε τη μικρή μελέτη Κύπρος - Ελλάς που είχε δοθεί ως διάλεξη στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ενώ το 1969 και το 1970 εκδόθηκαν στην Αθήνα δύο ακόμη μικρές μελέτες του, «Η Κυπριακή Ποίηση» και «Τα Κυπριακά Γράμματα».

Το 1974, εικοσιτρία ακριβώς χρόνια μετά την έκδοση της πρώτης του ποιητικής συλλογής, ξαναγυρνά στον έρωτα της ποίησης με την «Επιστροφή», που του χάρισε το βραβείο Ποίησης Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών. Η συλλογή είναι χωρισμένη σε έξι ενότητες. Στην πρώτη με τον τίτλο «Ειδύλλια», υπάρχουν εννιά ποιήματα, ενώ στη δεύτερη τα «Ελεγεία», υπάρχουν οκτώ ποιήματα. Και τα δεκαεπτά αυτά ποιήματα φαίνεται ότι είναι συνθέσεις καταφύγιο του ποιητή κατά την πολιτική κόπωσή του της προηγούμενης εικοσαετίας. Πιο σύγχρονα είναι τα ποιήματα της ενότητας τα «Κύπρια έπη» με τον έντονο πατριδογραφικό τους χαρακτήρα. Ο μύθος και η ιστορία αναπλάθονται λυρικά με την ποιητική του γραφίδα. Ο Καβαφικός

και Σεφερικός απόηχος της ενότητας αυτής αποπνέει την ώριμη μετουσίωση των ποιητικών επιδράσεων του Νίκου Κρανιδιώτη.

*«Κάθε πρωί σηκώνω αυτή την πλάκα...  
Ψάχνω τις ρόδινες φλέβες της,  
αγγίζω τον απαλό κυματισμό της...  
«Χαιρεκράτης Αντιφώντος Σαλαμίνας»,*

γράφει στο ομότιτλο του τέταρτου στίχου ποίημα. Τα δεκατρία ποιήματα της ενότητας αν δεν είναι τα σημαντικότερα είναι σίγουρα από τα σημαντικά της ποιητικής του παραγωγής. Ο πόνος για τον αδελφοκτόνο σπαραγμό, οι διοσημίες που αναγγέλλουν την επερχόμενη καταστροφή «Κύπρος του 1973», γίνονται κραυγή αγωνίας για τον ποιητή

*«Πιοί διώξανε τα ειρηνικά της γης σου περιστέρια;  
Ποιοί πάγωσαν τον ήλιο σου  
στ' αδελφοκτόνα στήθια;*

*...  
Τ' αδελφικά τους μνήματα  
μετρούν οι σκοτωμένοι  
κι αιμάτινο τριαντάφυλλο  
στα στήθια τους ανθίζει...»*

Αν και τον κατατρώνει ο φόβος της επερχόμενης συμφοράς, η ελπίδα για τη γη των Ελλήνων δεν τον εγκαταλείπει

*Στυλώνει ορθή στο πέλαγο τη μοίρα της  
η άγωνα αυτή γη,  
που απλώνεται γυμνή στον ήλιο*

*...  
Δέντρα ακατάλυτα, που μάχεται ο άνεμος,  
οι άνθρωποι*

*...  
Ηρώα οι πέτρες της!  
Το χώμα ζυμωμένο  
ιδρώτα κι αίμα!*

*Φτώχεια κι απαντοχή κι αγώνες  
σέρνουν το μόχτο και την πίστη τους,  
κι ορθώνουν τρεις χιλιάδες χρόνια, εδώ,  
το γένος των ελλήνων...*

Ο νοσταλγικός πατριδογραφικός του λόγος συνεκφέρεται με προμαντείες της επερχόμενης συμφοράς και θρηνοδείες για το αδελφοφάγωμα και στις τρεις τελευταίες ενότητες της συλλογής, τις «Νοσταλγίες», τις «Παραλλαγές» και τους «Προγόνους».

*«καθόμαστε στα πέτρινα παγκάκια της σιωπής,  
κοιτώντας τον κλειστόν ορίζοντα της θλίψης»*

γράφει στην πρώτη Νοσταλγία για να συνεχίσει στο «Ταξίδι»

*«το ταξίδι που αρχίσαμε, τέλειωσε!  
έμεινε όμως ακόμη ο σκοπός ανεκπλήρωτος,  
μετέωρος στην ομίχλη»*

και συνεχίζει στο «Όταν κοιτάμε πίσω μας»,

*Είδαμε κείνα π' αγαπήσαμε  
να γίνονται μια στήλη άλατος*

...

*Είδαμε τα πατρικά μας σπίτια  
να φλέγονται*

...

*Οι θεοί  
μαστίγωσαν την υπομονή μας,  
άγγισαν τα όρια  
της αντοχής του πόνου μας...».*

Η συλλογή είχε κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις της Εστίας το Γενάρη του '74 και οι στίχοι του Κρανιδιώτη έγιναν λίγους μήνες αργότερα τραγικά επίκαιροι και το «Γράμμα στον πληγωμένο αδελφό» έμεινε ανεπίδοτο.

*«Η ανησυχία του τέλους φρίσσει στον αέρα,  
μαύρα ερωτήματα σταλάζει ωχρό το μίσος,  
κι οι άνθρωποι, χωρίς καμιάν αιτία,  
σκοτώνονται — άγνωστοι κι αθώοι — μεταξύ τους».*

Λίγες μέρες μετά την κυκλοφορία της «Επιστροφής», το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο της Αθήνας εξέδωσε τα «Ποιήματα», μικρή δίγλωσση ανθολόγηση ποιημάτων του Νίκου Κρανιδιώτη με εισαγωγή και απόδοση στα Ιταλικά της ποιήτριας Μαργαρίτας Δαλμάτη.

Η δίνη του '74 τον απομάκρυνε ξανά από την αγαπημένη μούσα. Το πρόβλημα της Κύπρου έμπαινε ξανά στο άμεσο και αποκλειστικό επίκεντρο των ενδιαφερόντων του. Η γραφίδα του γυρίζει ξανά στην υπηρεσία της πολιτικής. Από το 1975 μέχρι το 1983 κυκλοφορούν πέντε πολιτικές του μελέτες: «Οι προτεινόμενες λύσεις και η έννοια του ανεξάρτητου και κυρίαρχου Κυπριακού κράτους», 1975, «THE CYPRUS PROBLEM», 1975, «Ακανθώδης Πορεία - Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ'», 1978, «Δύσκολα χρόνια (Κύπρος 1950-1960)», 1981, «Οι διεθνείς Διαστάσεις του Κυπριακού», 1983.

Λίγο πριν κλείσει η δεκαετία από την κυκλοφορία της δεύτερης ποιητικής του συλλογής επιστρέφει ξανά στο χώρο της ποίησης, το 1983 με τη συλλογή «Ταξίδι στο νησί του Νότου» χωρισμένη σε τέσσερις ενότητες. Η συλλογή αυτή αποτελεί ύμνο και θρήνο της «Γενέθλιας Γης». Η πρώτη ενότητα είναι ένα ενιαίο λυρικό τραγούδι χωρισμένο σε εικοσιεπτά θρηνητικά ελεγεία. Οι πρώτοι στίχοι των ελεγείων είναι χαρακτηριστικοί. Αναφέρονται ενδεικτικά μερικοί:

*«Χάθηκε, χάθηκε ο ήλιος,  
Εδώ πέρασε ο θάνατος,  
Έμειναν οι αιώνες πίσω μας,  
Οι στράτες γίνανε ποτάμια αίματα,*

Τώρα η πλάση πέλαγο ερημιάς.  
Στο δρόμο που οδηγεί στο αρχαίο κάστρο».

Στη δεύτερη ενότητα με τον τίτλο «Αφιέρωμα» υπάρχουν δέκα ποιήματα, χαρακτηριστικής υφής με ιστορικές και αρχαιολογικές αναγωγές με εικόνες από το διάχυτο ελληνισμό που συναντάς, σε κάθε σου βήμα στο νησί του Ευαγόρα. Οι Κύπριοι έφηβοι, παιδιά της γαλιανοφερμένης θάλασσας με το σπαθί ζωσμένο την ώρα της σιωπής, η θάλασσα της Λάμπουσας με τους τάφους στις ακτές, με τις σκαλιστές επιγραφές στις πέτρες και τις θολωτές ιστορημένες εκκλησιές, ο Πενταδάκτυλος, βράχος ιερός με την πληγή ανοικτή στα στήθια, το Κίτιο με το νικηφόρο πέραςμα του Κίμωνα, που και νεκρός ενίκα, η Παναγιά η Γλυκιώτισσα με τη στενή πόρτα και τους χαμηλούς της θόλους όπου χωράνε όλοι οι καϋμοί μαζί με την πίστη, η τρικυμία που σκέπασε την πόλη μας το άλλο πρωί, η τραμουντάνα που θέρισε τα λιόδεντρα εκείνο το χειμώνα, όλα τούτα συντροφεύουν τις αναμνήσεις των παιδικών χρόνων για το μεγάλο θαύμα, γι' αυτούς,

*που περπατάνε τα μεσάνυχτα  
και κατεβαίνουν στην πόλη  
αμίλητοι, σκυφτοί, χωρίς ελπίδα...*

κουβαλώντας το μήνυμα, πως, κατά την εισβολή

*Εκείνοι που μαζεύτηκαν για το μεγάλο σηκωμό,  
με τα αυτόματα και την ψυχή στο στόμα,  
χάθηκαν δεν υπάρχουν πια.  
Σμίξανε με το χώμα, με τη γης.  
Γινήκανε πατρίδα,  
Ελπίδα,  
χρέος ιερό, ανάταση  
για δικαιοσύνη και για λευτεριά.*

Στην τρίτη ενότητα, στα «Τρία Καλοκαίρια», ο πολιτικός λόγος εναλλάσσεται σε ερωτικό με διάχυτη όμως τη θλίψη της συμφοράς που ελέγχει τη συναισθηματική φόρτιση του ποιητή.

Με «ένα τόνο στωϊκισμού και ήρεμης αποδοχής της ανελέητης μοίρας», όπως γράφει ο Κώστας Προυσής.

Στην τέταρτη ενότητα στις «Μπαλάντες» μετά τα δεκαοκτώ ποιήματα ο ποιητής ξαναγυρνά στο γνώριμο ερωτικό κλίμα της πρώτης του ποιητικής συλλογής. Ωρμος με πλούσιες εμπειρίες μοιάζει να ξαναπάχνει και να αναπλάθει τις πρώτες του ποιητικές αναζητήσεις που υπηρετούσαν με μια ξεχωριστή τρυφερότητα τον έρωτα. Υπάρχει μια χάρη ανάλαφρη σ' αυτή τη συναισθηματική επιστροφή. Ο ποιητής φαίνεται να ξαναγυρίζει στην πηγή της ζωής, εικόνες ονειρικές, διάχυτες στιγμές εξαισίες, τοπία ειδυλλιακά και εμπειρίες γλυκόπικρες και διαπιστώσεις που καταλήγουν αποφθέγματα, γνωμικά.

*«Μες στην καρδιά μας οι θεοί γεννιούνται.  
Μες στην καρδιά μας οι θεοί πεθαίνουν».*

Στα επόμενα χρόνια ο Νίκος Κρασιδιώτης ασχολήθηκε συστηματικά με το πολιτικό δοκίμιο. Το 1985 κυκλοφόρησε σε δύο τόμους το έργο του «Ανοχύρωτη Πολι-

τεία» (Κύπρος 1960-1974) όπου καταθέτει την προσωπική του μαρτυρία για την πορεία του Κυπριακού από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι την εισβολή. Ουσιαστικά ήταν το δεύτερο μέρος της απομνημονευματογραφικής του τριλογίας που είχε αρχίσει με τα «Δύσκολα Χρόνια». Οι τρεις αυτοί τόμοι επιτρέπουν τη βάσιμη υπόθεση ότι αναμένεται και ένας τέταρτος τόμος για τα μετά την εισβολή.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1986, ο ποιητής μας έδωσε μια τέταρτη ποιητική συλλογή με τον τίτλο «Ο μικρός μας κόσμος». Τα τριανταπέντε ποιήματα της συλλογής είναι χωρισμένα σε τρεις ενότητες: «Ο μικρός μας κόσμος», «Ελεγεία», «Τα τραγούδια της ειρήνης και του πολέμου». Η πρώτη ενότητα με διάχυτο το ερωτικό στοιχείο, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της ποίησης του Κρανιδιώτη, μοιάζει να έχει αφετηρία τις «Σπουδές» μόνο που τώρα ο ποιητής αντιμετωπίζει πιο ψύχραμα και ώριμα τον έρωτα. «Βλέπει πάλι με δύναμη πολλή και μελαγχολία τις χάρες της ζωής και τις αντιφάσεις της, νοσταλγεί και ονειροπολεί, διδάσκει και γνωμοδοτεί» γράφει ο Κώστας Προυσής. Στα εννέα ελεγεία της δεύτερης ενότητας ο ποιητής ξαναγυρνά στην τραγωδία της πατρογονικής γης. Οι μνήμες επιστρέφουν άλλοτε εφιαλτικές και άλλοτε ως βάλαμο στην πολεμένη ψυχή. Ο θάνατος, άγγελος της συμφοράς, φαίνεται να ελλοχεύει άλλοτε μέσα

*«Στις πολεμίστρες του προδομένου κάστρου»*

και άλλοτε μέσα από τις αυλές

*της μικρής πολιτείας*

*που ακουμπημένη στη θάλασσα λαμποκοπούσε στον Ήλιο»*

Η Κερύνεια η μικρή πολιτεία είναι η κυρίαρχη ποιητική μορφή σ' αυτή την ενότητα. Η συλλογή κλείνει με «τα τραγούδια της ειρήνης και του πολέμου», τέταρτη ενότητα με τέσσερα ποιήματα. Ο ποιητής καταθέτει το φιλοσοφικό του στοχασμό γι' αυτά που έγιναν κι αυτά που αναμένει να γίνουν. Η αντιπαράθεση της ειρήνης με τον πόλεμο της χαμένης ελπίδας στα μαύρα χρόνια του πολέμου λειτουργεί ως αξονική έμπνευση και συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην Ειρήνη, την Αντίσταση, τη Δικαιοσύνη και την Πατρίδα όπου «λατρέψαμε το χώμα που μας γέννησε».

Επίσης το 1986 κυκλοφόρησε η πολιτική μελέτη του «Δύο κρίσιμες φάσεις του Κυπριακού» και το 1987 το σύντομο μελέτημα «Οι διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Χάρντιγκ» όπου καταθέτει την προσωπική του μαρτυρία για τα γεγονότα της ταραγμένης εκείνης περιόδου, ενισχύοντας τη βάσιμη για πολλούς άποψη ότι τότε πραγματικά χάθηκε μια ευκαιρία, η μόνη ουσιαστική από τις διατυμπανιζόμενες ως χαμένες ευκαιρίες του Κυπριακού.

Το 1988 με πρωτοβουλία του πολιτιστικού ιδρύματος της Τράπεζας Κύπρου κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ίκαρος ένας συνολικός τόμος με τίτλο «Ποίηση 1951-1986» στον οποίο περιλήφθηκαν και οι τέσσερις μέχρι τότε ποιητικές συλλογές του Νίκου Κρανιδιώτη. Τον τόμο προλόγισε ο Ανδρέας Χριστοφίδης, ενώ ένα κατατοπιστικό εισαγωγικό σημείωμα δεκατεσσάρων σελίδων με τίτλο «Η ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη» έγραψε ο φίλος και συνεργάτης του δόκιμος κριτικός της Κυπριακής λογοτεχνίας Κώστας Προυσής. Σ' αυτό το σημείωμα ο Προυσής σημειώνει με οξυδέρκεια ανάμεσα στα άλλα:

*«Είναι πάντα πολύ προσωπική η ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη. Όσο κι αν αναφέρεται συχνά στο ανθρώπινο περιβάλλον του, βασικά είναι από τη δική του σκοπιά*

που ομιλεί, είναι για την ανταπόκριση που έχει στις σκέψεις και στα συναισθήματά του ο εξωτερικός κόσμος που ομιλεί. Γι' αυτό και τον ενδιαφέρει ο τόπος του, η ελληνική παράδοσή του επί τρεις χιλιάδες χρόνια. Η εθνική οντότητα της Κύπρου σαν αποτέλεσμα της μακράς παράδοσης και της σύγχρονης πραγματικότητας, και ιδιαίτερα η σημερινή τραγωδία της, τον συγκινούν βαθύτατα και τον κινούν σε μερικά από τα καλύτερα ποιήματά του. Τα κυπριακά ποιήματά του συνδυάζουν την εθνική πραγματικότητα της Κύπρου με τον βαθιά ανθρωπινό πόνο για τη θλιβερή της μοίρα».

Προλογίζοντας την έκδοση αυτή ο Ανδρέας Χριστοφίδης οριοθετεί την πνευματική φυσιογνωμία του Νίκου Κρανιδιώτη επισημαίνοντας ότι «είναι ένας από τους καθοριστικούς δημιουργούς της πνευματικής γενιάς του '30 στην Κύπρο που θεμελίωσαν μια περίοδο πνευματικής ακμής για τον τόπο μας». Με την οξυδέρκεια και τη δύναμη του λόγου που τον χαρακτηρίζει ο Χριστοφίδης σημειογραφεί σε λίγες γραμμές σχεδόν μοναδικά το έργο του Κρανιδιώτη. Γράφει:

«Είναι σχεδόν αναπόφευκτο να ισοδυναμεί το λογοτεχνικό του έργο, ποιητικό και πεζογραφικό, με την κατάθεση της πνευματικής μαρτυρίας ενός ανθρώπου που έζησε συνειδητά και επόπτευσε από σημεία αναφοράς τη δραματική πορεία της πατρίδας μας προς την ελευθερία και τις περιπέτειες που συνοδεύουν αυτή την πορεία.

Αυτή η εποπτεία, καθώς συμβαίνει και σε πολλές αντίστοιχες λογοτεχνικές θητείες, ξεκινά από την επίγνωση και την αστόλιστη γνώση της πολιτικής και καταλήγει νομοτελειακά σε ποιητικά βιώματα και εκφράσεις δάκνουσας μνήμης και νόστου.

Τα βιώματα αυτά εξωτερικεύονται σε τραχεία έκφραση ποιήσεως, που συνδυάζει το επικό θέμα και πνεύμα με το γνήσιο λυρικό πάθος και ύφος, μέσα στα πλαίσια που προσδιορίζονται από τη γνώση και την κατανόηση της ιστορίας των καιρών».

Λίγους μήνες μετά την κυκλοφορία του CORPUS με την Ποίησή του ο Κρανιδιώτης, λες και αγωνίζεται να προλάβει τον χαμένο χρόνο, κυκλοφορεί μια ακόμη ποιητική συλλογή, την πέμπτη, με τίτλο «Γενέθλια Γη» χωρισμένη σε τέσσερεις ενότητες τη «Γενέθλια Πόλη», τα «Λυρικά Αφιερώματα», τους «Απογόνους του Προμηθέα» και το «Χώρο και το Χρόνο». Η συλλογή εκδόθηκε με χορηγία του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη. Χοές και σπονδές στους προγονικούς θεούς της πατρικής γης κομίζει η συλλογή και πάλι η αρχαιολατρεία, ο συμβολισμός και ο λυρισμός είναι στοιχεία διάχυτα σ' όλα τα ποιήματα. Και πάλι με συνέπεια υμνεί και θρηνωδεί την Κερύνεια, νοσταλγεί και πονά, θυμάται και κεντρίζει τις πληγές

Έζησα τη ζωή μου στα δάση της Κερύνειας,  
ακούοντας τους αυλούς του Σειληνού,  
φωνές δυναμικές, γενναίες.  
Κι είδα τα καράβια των Αχαιών να φτάνουν  
με τον Πράξανδρο και τον Κηφέα.

Μ' αυτούς τους στίχους της μυθικής αναγωγής αρχίζει την ποιητική αναφορά στη Γενέθλια πόλη για να γυρίσει, όπως και ο Σεφέρης, στο Αδειανό του Σπίτι με τη μνήμη της σκλαβωμένης πατρίδας κυριαρχική και με το βλέμμα στον ουρανό για να καταλήξει στους ακροτελευταίους στίχους:

Μικρό μου φεγγάρι,  
απόψε οι τρέλλες σου  
ξυπνούν και πάλι μέσα μου  
τον πιο μεγάλο πόθο της ζωής μου.

Το 1989 υπήρξε έτος τιμής για τον Νίκο Κρανιδιώτη, αφού μια σειρά διακρίσεις και επιτυχίες ήρθαν να επιστέψουν την μακρά λογοτεχνική του πορεία. Επιστέγασμα της μακρόχρονης θητείας του στα κυπριακά γράμματα ήταν η βράβευσή του με το κρατικό βραβείο συνολικής λογοτεχνικής προσφοράς. Την ίδια χρονιά η ποίησή του περιλήφθηκε στο πρόγραμμα διδασκαλίας του φροντιστηρίου για την Ελληνική Λογοτεχνία της Κύπρου του επίκουρου καθηγητή της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Φώτη Δημητράκοπουλου, ενώ τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου στο φιλολογικό σεμινάριο «Αναζητήσεις στην Κυπριακή Λογοτεχνία» στο Σπίτι της Κύπρου, οι φιλόλογοι Δέσποινα Δούκα και Μαριέττα Καλαμαρά παρουσίασαν σε ειδική εισήγηση τον ποιητή και το έργο του.

Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου κυκλοφόρησε η συλλογή «Η Μεγάλη Άνοιξη» που εκδόθηκε από το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη. Στη συλλογή προτάσσεται η μελέτη των Δ. Δούκα και Μ. Καλαμαρά για το έργο του ποιητή. Πρόκειται για την έκτη συλλογή του Νίκου Κρανιδιώτη που έχει έντονη τη σφραγίδα της ποιητικής δωρεάς. Πληρότητα νοημάτων, αρτιότητα τεχνικής, σμιλεμένο στίχο, αισθήματα και μηνύματα, στοιχεία του μύθου δομημένα με μαεστρία μαζί με τα επικαιρικά και τα σύγχρονα, μια περιρρέουσα θλίψη — καημός της πατρίδας και ένας διάχυτος λυρισμός συνθέτουν την ποιητική ατμόσφαιρα «Της Μεγάλης Άνοιξης».

Εμμανής της Κερύνειας, της νύφης του κιλικικού πελάγουσ γίνεται ταυτόχρονα υμνωδός και θρηνωδός της. Ψάλλει την ομορφιά, την ιστορία και τη θάλασσά της και κλαίει για τις συμφορές και τη σκλαβιά της. Η Κερύνεια είναι παρούσα διαχρονικά σ' όλη την ποιητική του δουλειά. Η φιλολογική κατάρτιση και η ευρυμάθειά του του επιτρέπουν να κινείται με μια αφηγηματική μαεστρία στο χώρο του μύθου και της ιστορίας. Ο ελληνικός λόγος αναβλύζει μέσα του, κραυγή πατρίδας και νόημα εθνικό. Η συλλογή είναι χωρισμένη σε τρεις ενότητες. Η πρώτη με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Μνήμη πατρίδος» οριοθετείται από ένα κατασταλαγμένο πόνο και τα ποιήματά της αποτελούν ελεγεία της μικρής πικρής πατρίδας.

*Τη μέρα τούτη  
έρχονται οι νεκροί να τραγουδήσουν*

μοιρολογεί στο ποίημα «20 Ιουλίου 1974». Η μνήμη των προγόνων διαμορφώνει τον αόρατο χορό των θρηνωδών,

*Πέρασε η στρατιά των προγόνων  
μέσ' απ' τα κοιμητήρια,  
μέσ' απ' τις τοιχογραφίες των ναών,  
κι έφυγε στα βάθη των καιρών,  
να αναζητήσει τις ρίζες του κακού,  
να ξαναβρεί τον ήλιο της δικαιοσύνης.*

(από το ποίημα «Στρατιά των προγόνων»)

Οι διάχυτες αναφορές στα αρχαία μνημεία και τα κατάλοιπα της ιστορίας διαμορφώνουν ένα Σεφερικό απόηχο με έντονους συμβολισμούς και συνειρμικές επισημάνσεις. Ο Σεφερικός τόνος είναι έντονος στα ποιήματα «Κωνσταντία» και «Μεγάλο κενό». Στο ποίημα «Μακριά απ' την πόλη που αγαπήσαμε» αναβλύζει πυρωμένη και άβεστη η μνήμη της γενέθλιας πόλης, ενώ στο ποίημα «Αλλαγή Φρουράς», υπάρχει ένας αξιωματικός ελληνοκεντρισμός και σηματοδοτείται η συνέχεια της κυπριακής ιστορίας μέσα από τις αντιφάσεις και τα προβλήματα της:

*Και ήταν συγκινητική η επίκληση  
του νεοπροσήλυτου Κουριέα  
να είναι ο Χριστός εξίσου βοηθός σ' αυτόν,  
όπως προηγουμένως ήταν ο Απόλλων.*

Η δεύτερη ενότητα με τον τίτλο «Ο μύθος της γνώσης» περιέχει 13 ποιήματα, απόρροια ώριμης σκέψης και κατασταλαγμένης εμπειρίας.

Η τρίτη ενότητα με τον τίτλο «Λυρικά ιντερμέδια» περιλαμβάνει 30 ποιήματα με έντονο λυρισμό. Αν η δεύτερη ενότητα οροθετεί την ώριμη γνώση, η τρίτη αποτελεί την ενότητα της τρυφερής ωριμότητας. Ένας αγγελικός ερωτισμός, ένα τραγούδι στον αιώνιο έρωτα περνάει μέσα από τους στίχους του Νίκου Κρανιδιώτη για να φέρει τη Μεγάλη Άνοιξη, που

*Αντιλαλεί το πάθος το μεγάλο έρωτα  
και γράφει ο στίχος το γενναίο μυστικό.*

Το Νοέμβριο του 1991 κυκλοφόρησε το έβδομο ποιητικό του βιβλίο με τίτλο «Πορεία στο Χρόνο». Στα ποιήματα της τελευταίας του ποιητικής συλλογής κυριαρχεί ο βαθύς φιλοσοφικός στοχασμός και όπως πάντα το γνήσιο λυρικό αίσθημα. «Οι ελεγειακοί τόνοι για την τραγωδία της Κύπρου, η λεπτή ευγένεια των αισθημάτων, η συγκρατημένη μεταφυσική αγωνία, η ενάργεια και ο πλούτος των εικόνων εκφράζουν τη ζώσα συνείδηση και το δράμα του σύγχρονου ανθρώπου. Ο Κρανιδιώτης είναι ο ποιητής της μοίρας της γενιάς του και του τόπου του. Με στίχους υποβλητικούς, γεμάτους αναδρομές στο μύθο, την ιστορία και τα σύγχρονα προβλήματα, ο ποιητής αναζητεί τη λύτρωση μέσα από τη γνήσια αισθητική συγκίνηση και την εμπέδωση των ηθικών και πνευματικών αξιών της ζωής», σημειώνεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου. Η συλλογή σύμφωνα με την τακτική του χωρισμού σε ενότητες που έχουμε σ' όλες τις συλλογές του Κρανιδιώτη είναι πάλι δομημένη σε τρία μέρη, ουσιαστικά τρεις αυτοτελείς συλλογές σ' ένα ποιητικό βιβλίο. Η πρώτη επιγράφεται «Νόστιμον Ήμαρ» και από τον τίτλο διαφαίνεται η άμεση και έμμεση αναφορά στη γενέθλια πόλη της Κερύνειας. Η Κερύνεια είναι πάντα κυριαρχικά παρούσα στην ποίηση του Κρανιδιώτη, είτε αναφέρεται επώνυμα, είτε υποδεικνύεται με σύμβολα, είτε αφήνεται στη συνειρμική υποδήλωσή της. Είναι για τον Κύπριο ποιητή πόλη σύμβολο, τροφός και τροφοδότης. Διαδραματίζει για τον Κρανιδιώτη τον ίδιο ρόλο που διαδραματίζει η Σμύρνη για το Σεφέρη και οι Σεφερικοί τόνοι είναι καθαροί στην ποίησή του χωρίς καμιά διάθεση ή διαπίστωση μίμησης. Όλα στον Κρανιδιώτη είναι καλά χωνεμένα και η σεφερική επίδραση είναι απλά γερό υποπόδιο. Και συνακόλουθα ο Καβάφης δεν χρειάζεται το μόττο της συλλογής για να διαπιστώσει κανείς την παρουσία του. Όμως οι λίγοι στίχοι του που παρατίθενται καθορίζουν την αξονική έμπνευση του πρώτου μέρους της συλλογής. Το όραμα Ελληνικών πόλεων και λιμένων μόνο που πια δεν μνημονεύουμε Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Σελεύκεια. Εκεί ο ελληνισμός δοκιμάστηκε και παρόλη τη μεγαλειώδη παρουσία του ηττήθηκε. Τώρα επιμένουμε σε Κερύνεια, Μόρφου, Αμμόχωστο ως το «εκείσε Ελληνικόν», όπως το μαρτυρεί κι ο Κύπριος Γρηγόριος, που στα γραπτά του ονόμασε την Κύπρο «το εκείσε Ελληνικόν».

Ο ερωτισμός ο διάχυτος στις αντίστοιχες ενότητες και των προηγούμενων συλλογών υποχωρεί μπροστά σ' ένα φιλοσοφημένο συναισθηματισμό. Το πάθος φαίνεται να καταλαγιάζει μπροστά στη συνειδητή ευτυχία του πνευματικού έρωτα. Κι ακόμα ο

ελληνισμός μέσα από την τραυματική Κυπριακή εμπειρία αναπολεί ευκαιρίες χαμένες στην πορεία της συρρίκνωσης. Οι Καβαφικοί ιστορικοί συνειρμοί είναι μια επιτυχημένη τεχνική όπως το διαπιστώνουμε στο εξαιρετο ποίημα «FILIOQUE»

*Ήταν αντίπαλος του Παλαμά ο Βαρολάμ,  
και μ' όλο που δεν έμεινε στην ιστορία  
ήταν σοφός κι είχε ιδέες καθαρές  
έξω από τις δεισιδαιμονίες της εποχής.  
«Οι διαφορές μας με τον Πάπα», έλεγε,  
«είναι χωρίς θεμέλιο,  
γιατί ανεξερεύνητες είναι οι κινήσεις του Θεού,  
και η θρησκεία της αγάπης δεν στηρίζεται  
στην από τον Πατέρα ή τον Υιόν  
εκπόρευση του Πνεύματος».*

*Όμως ο δεισιδαίμων Καντακουζηνός,  
απέπεμψε τον Βαρολάμ τον Καλαβρό  
κι έκανε το Γρηγόριο Παλαμά  
Αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης.*

Η συλλογή «Πορεία στο χρόνο» που εκδόθηκε και πάλι από το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, παρουσιάστηκε με μεγάλη επιτυχία στις 18 Νοεμβρίου 1991 στο Σπίτι της Κύπρου σ' ένα πυκνό ακροατήριο. Την εκδήλωση προλόγισε ο κ. Γιώργος Δαυΐδ του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη ενώ για το περιεχόμενο της συλλογής μίλησε ο πληρεξούσιος Υπουργός Χριστόδουλος Πασιαρδής που ανέφερε ανάμεσα σ' άλλα: «Η «Πορεία στο Χρόνο» είναι μια ταυτόχρονη, παράλληλη και επάλλληλη κίνηση στο χθες, στο σήμερα και στο αύριο. Στο χθες με νοσταλγία και μνήμες, στο σήμερα με στοχασμό και οδύνη, στο αύριο με όνειρο και αγωνία. Μέσα σ' αυτή την τρισυπόστατη και τρισδιάστατη πορεία, ο Νίκος Κρανιδιώτης εικονογραφεί με διαύγεια και ένταση τον αδιαίρετο χρόνο και μορφοποιεί ποιητικά εξαιρετικές συγκινήσεις, ιστορικές στιγμές, ψυχικά βιώματα και στοχαστικές καταδύσεις στο πέλαγος της περιρρέουσας ζωής του και ζωής μας. Και αναδύεται από τους στίχους του ο ίδιος σαν άνθρωπος και ο άνθρωπος σαν διαχρονική μονάδα, με την τυραννική αγωνία του χρόνου μέσα στην ψυχή του, με τα ινδάλματα μιας βασανιστικής μορφοφίας στη μνήμη του, με την έννοια της φθοράς και του θανάτου στη σκέψη του και με το αίσθημα της πλήξης και της μοναξιάς στην καρδιά του».

Η ποιητική πορεία του Νίκου Κρανιδιώτη, σίγουρα δεν τελείωσε. Η ποιητική του γραφή που συνοδοιπορεί με την πολιτική του παρουσία στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα είναι ακόμη γόνιμη και καρποφόρα. Ήδη ο Νίκος Κρανιδιώτης έχει καταθέσει σοβαρό και σημαντικό έργο. Η συμβολή του στα Κυπριακά γράμματα, πολλαπλή και καταξιωμένη, καλύπτει ευρύ φάσμα λογοτεχνικού ενδιαφέροντος. Έξι μελέτες για το θέατρο, την κυπριακή λογοτεχνία και τη σεφερική ποίηση, δέκα βιβλία ιστορικοπολιτικά και δύο συλλογές διηγημάτων αποτελούν το πέρα από την ποίηση έργο του. Ένα έργο στο οποίο πρέπει να προστεθεί η πρωτοστασία του στην έκδοση του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» και άλλων περιοδικών εκδόσεων. Την ποίηση υπηρετεί με πάθος ερωτικό και συνέπεια αφοσιωμένου τεχνίτη. Αυτό δεν είναι μόνο χάρισμα, είναι κατάκτηση.

## Η «ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΟΙΞΗ» ΤΗΣ «ΓΛΥΚΕΙΑΣ ΧΩΡΑΣ ΚΥΠΡΟΥ»

### I

Πέρασαν κοντά είκοσι χρόνια από τότε που κυκλοφόρησε και σε ανάτυπο της «Πνευματικής Κύπρου» το κριτικό μου μελέτημα για έναν αξιολογότατο ποιητή της «γλυκείας χώρας Κύπρου» και τέως πρέσβη της στην Ελλάδα, τον κ. Νίκο Κρανιδιώτη. Και θυμούμαι αυτή τη στιγμή όσα έγγραφα στις σελίδες 382 και 391 του «Συμπληρώματος» της «Σύντομης Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (1000-1930)» του Ηλία Π. Βουτιεριίδη (εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, 1976) για το Νίκο Νικολαΐδη, το Γλαύκο Αλιθέρη, τον Παύλο Κριναίο, το Νίκο Κρανιδιώτη, τον Κώστα Μόντη, τον Κύπρο Χρυσάνθη, το Μάνο Κράλη, την Αυγή Σιακαλλή, τον Άντη Περνάρη και τον Άνθο Λυκαύγη. «Ολοφάνερην ανανέωση, τόσο στη μορφή, όσο και στην ουσία της ποίησής τους έχουν πραγματοποιήσει», έγγραφα τότε (σελ. 382). Και στη σελίδα 39 έλεγα ότι «και στην πεζογραφία τους οι Κύπριοι Νίκος Νικολαΐδης, Νίκος Κρανιδιώτης, Κύπρος Χρυσάνθης, Πάνος Ιωαννίδης κ.ά. έδωσαν δίπλα στο άλλο τους έργο, και χαρακτηριστικά πεζογραφήματα, με ζωηρό αφηγηματικό παλμό και πολλήν αισθαντικότητα».

Δε θα πάρω, βέβαια, πίσω τους παλαιούς μου εκείνους χαρακτηρισμούς, τους τυπωμένους μάλιστα και στο «Συμπλήρωμα» του 1966. Ίσα ίσα που θα τους συμπληρώσω (ακριβώς λόγω ειδικεύσεώς μου σε «Συμπληρώματα»!) για να προσθέσω και τούτα, ειδικότερα για την πνευματική προσφορά του κ. Κρανιδιώτη. Πρώτα πρώτα ετούτο: πως ενώ οι συμπατριώτες του τον λένε ιστοριογράφο, — γιατί έχει γράψει και ιστορικές μελέτες, ογκώδη βιβλία για την Κύπρο, και πολλοί το ξέρουν ως διπλωμάτη, — αυτός «φιλοδοξεί να λέγεται ποιητής». Φιλοδοξία που κι εμείς την πιστεύουμε — και την έχουμε αποδείξει, — νομιμότατη! (βλ. όσα περί αυτού έχουμε ουχί άπαξ γράψει...).

Και δεύτερο: χωρίς ουσιαστικά να το θέλω, — ή έστω να το υποψιάζομαι, — διαβάζοντας τα 13 κυρίως ποιήματα της Α' ενότητας από τη «Μεγάλη Άνοιξη» του κ. Κρανιδιώτη, βρισκόμουν σε κάποιες ψυχολογικές επαφές με την περιλάλητη εκείνη «Κρόνακα», τουτέστιν Χρονικόν, του Λεόντιου Μαχαιρά. Ανάγεται στον ΙΕ' αιώνα και έχει τον τίτλο «Εξήγησις της γλυκείας χώρας Κύπρου»:

*«Και τούτη ήταν η τρίτη φορά οπού εκουρσεύσαν την Κύπρον, και πολλοί επεθάναν εις το μαρτύριον».*

Αυτά οι «Γενουβίσοι».

*«Οι Σαρακηνοί εκουρσεύσαν το νησίν και ανθρώπους και κτηνά και πράγματα. Και τα επήραν εις τα ξύλα». Δηλαδή τα πλοία. «Θαλάσσια ξύλα» δεν τα έλεγε και ο Κάλβος;*

«Τα κάτεργα τα ρηγάτικα εστράφηκαν εις την Κερυνίαν». «Και την Παρασκευήν εκατακουρσεύσαν τα σπίτια και τους ναούς του Θεού και μοναστηρία. Και επήραν πολύν βίον και τους χριστιανούς. Και εκουρσεύσαν τον Σταυρόν τον Μέγαν...». «Και την νύκτα επήραν τους χριστιανούς και βίος και επήγαν εις το ανάθεμαν...».

## II

Τι περισσότερο θα είχε να μας πει, 500 κοντά χρόνια αργότερα, με τη δική του τη γλώσσα, με τη δική του τη γλώσσα και με το δικό του εκφραστικό τρόπο, ο ποιητής της γλυκείας χώρας Κύπρου και της «Μεγάλης Άνοιξης» Νίκος Κρανιδιώτης;

Με τους στίχους της νέας του ποιητικής συλλογής, τους ύστατους ίσια ίσια του βιβλίου, και με το αρρητόρευτο, μα λυρικότατο «Γράμμα στη Μητέρα» του και στην ίδια του την πατρίδα, ο Κρανιδιώτης μάς τα λέει όλα:

«Τώρα ψάχνω την ευτυχία στα χελιδόνια που φύγανε»...

«Μητέρα, εκεί που είσαι, μη λυπάσαι. — Πλαταίνουμε τις ώρες με τη σκέψη σου, — αγγίζουμε στα λούλουδα του κήπου την αγάπη σου, — ατενίζουμε στα ψηλά κυπαρίσσια το παράστημά σου».

Και ο Κύπριος αυτός, που κληρονόμησε από τον παππού του, το Μωραΐτη ναυτικό, την ανησυχία του θαλασσινού, την αίσθηση του ονείρου, την αγάπη για την ιστορία και το μύθο, ο ποιητής των κυπριακών λουλουδιών και των χρωμάτων και των αρωμάτων, — γιατί όχι και της ερωτικής περιπέτυξης, αλλά και της γενναίας αίσθησης της Ζωής; — θα παρηγορηθεί και θα ελπίσει:

«Όμως, μητέρα, εσύ να μη λυπάσαι. — Θα 'ρθει γρήγορα ένα ποτάμι να ξεπλύνει το ρύπο, — κι ένας Αϊγιώργης θα σκοτώσει με το κοντάρι του το δράκοντα, — να σε ξυπνήσει απ' το μεγάλο όνειρο, — να σε φέρει ελεύθερη κοντά μας».

Θα 'ρθει λοιπόν το ποτάμι ετούτο για να ξεπλύνει το ρύπο, θα 'ρθει και ο Αϊγιώργης για να σκοτώσει το δράκοντα. «Θα 'ρτει τάχα ποτέ, καταπού αναρωπιόταν κι ο Σικελιανός στην «Ιερά Οδό» του, θε να 'ρτει η ώρα που η ψυχή της αρκούδας και του Γύφτου να γιορτάσουν μαζί; Ένα μούρμουρο απλώθη απάνωθέ μου, λέει ο Σικελιανός, και μαζί του κι ο Κρανιδιώτης:

«Ένα μούρμουρο απλώθη, κι έμοιας' έλεε:»

«Θα 'ρτει...».

## Ο ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ «ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ»\*

Δεν θυμάμαι ακριβώς πότε έγινε, θάταν, όμως, πριν εικοσιπέντε χρόνια περίπου, όταν, νεαρός τότε φοιτητής, ανέβηκα, με το φυσιολογικό «θράσος» που ενέβαλλε η εφηβεία και με το φυσικό δέος που υπέβαλλε ο δεδομένος χώρος, το βήμα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», για να μιλήσω, μπροστά σε μια κατάμεστη αίθουσα, για τον ποιητή Νίκο Κρανιδιώτη.

Απόψε, ύστερα από τόσα χρόνια, μιλώ και πάλι, με πολλή χαρά και συγκίνηση, για την ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη, από το βήμα του «Σπιτιού της Κύπρου», τη φορά αυτή, χωρίς, βέβαια, το «θράσος της νεότητας, αλλά με το ίδιο δέος όπως τότε, που τώρα, όμως, υποβάλλει πιότερο η συναίσθηση της αδυναμίας μου να μιλώ έγκυρα για τον ποιητικό λόγο γενικά, καθώς η αντιποιητική δουλειά του διπλωμάτη με απόμακρυνε ακούσια από τη συστηματική συνάφεια και συναναστροφή με τη στροφή και το στίχο.

Ίσως δεν έχει σημασία τι είπα τότε. Ίσως και να μην έχει σημασία τι λέγω σήμερα. Σημασία, στη συγκεκριμένη περίπτωση, έχει μονάχα η ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη, ο εύγλωττος στίχος του που μένει και διαρκεί σαν ζωντανή, ανανεωμένη φωνή λυρικού ονείρου, σαν εναγώνια κραυγή πάθους, παθών και στοχασμού, που με αφετηρία τη δική του λαλέουσα ψυχή, κατευθύνεται και τερματίζει, διαλυμένη σε μουσικούς ήχους, στη δική μας διψώσα καρδιά, μεταφέροντας όλη την ευγένεια των αισθημάτων και το απόσταγμα των βιωμάτων του οδοιπορούντος μέσα στο χρόνο ποιητή.

Αφορμή για την αποψινή εκδήλωση η νέα ποιητική συλλογή του Νίκου Κρανιδιώτη «Πορεία στο Χρόνο». Σκέφτομαι, πολλές φορές, αν το ποιητικό έργο γενικά, χρειάζεται εισαγωγικές εκδηλώσεις και αναλυτικούς προλόγους, που σίγουρα αντανακλούν περισσότερο την προσωπική άποψη και την υποκειμενική κρίση του επιχειρούντος την παρουσίαση ομιλητή. Πιστεύω ότι τα ποιητικά έργα, όπως όλα τα έργα τέχνης, ομιλούν εφ' εαυτών, χωρίς να έχουν χρεία μεσαζόντων ή διερμηνέων για να επικοινωνήσουν με τον καθένα μας ξεχωριστά και για να μεταδώσουν, — αν μπορούν πράγματι αυτούσια να μεταδώσουν —, τα συγκινησιακά βιώματα και τη βαθειά ουσία των διαλογισμών ενός ποιητή. Ο λόγος του ποιητή, σε σχέση με τους αποδέκτες του, είναι γραμμή οριζόντια ή κάθετη και ποτέ τεθλασμένη. Και η συνάντησή μας με την ποίηση και τον ποιητή γίνεται απροκάλυπτα και όχι κατόπιν συστάσεων, γίνεται άμεσα και όχι μέσω τρίτων.

Μιλώντας απόψε για τη νέα ποιητική συλλογή του Νίκου Κρανιδιώτη, ομολογώ την αδυναμία μου να αποδώσω ακέραιο το αίσθημα και το λογισμό του ποιητή και αναγκαστικά περιορίζομαι στη διατύπωση κάποιων προσωπικών συγκινήσεων και κρίσεων, που αυθόρμητα προκάλεσε η προσπάθειά μου να παρακολουθήσω κι αν ήταν δυνατό να συμμετάσχω εξ αποστάσεως στην «Πορεία στο Χρόνο». Περισσότερο, όμως, από την απλή παρουσίαση της συλλογής, θεωρώ την αποψινή εκδήλωση, σαν μια ακόμη ευκαιρία επανέκφρασης κι επαναβεβαίωσης της εκτίμησης και της αγάπης

\* Ομιλία του Χρ. Πασιαρδή, κατά την παρουσίαση του βιβλίου του Ν. Κρανιδιώτη «Πορεία στο Χρόνο», στις 18 Νοεμβρίου 1991, στο Σπίτι της Κύπρου, στην Αθήνα.

μας προς τον Νίκο Κρανιδιώτη, τον άνθρωπο, τον ποιητή, το διηγηματογράφο, το δοκιμογράφο, τον ιστορικό μελετητή, τον πολιτικό και διπλωμάτη, το βραβευμένο από την Ακαδημία Αθηνών κι από την Κύπρο που τον γέννησε. Αισθάνομαι ακόμα επιτακτική την ανάγκη να επανακαταθέσω απόψε την εκτίμηση και την ευγνωμοσύνη μας προς το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, που ανέλαβε την έκδοση της συλλογής του ποιητή, και ιδιαίτερα προς τον κύριο Γιώργο Δαυΐδ, τον άνθρωπο που από το λεξιλόγιο της αθόρυβης ζωής του και της πολυδιάστατης δράσης του διέγραψε το όχι, όταν καλείται να ενισχύσει πολιτιστικές πρωτοβουλίες και να προωθήσει τα γράμματα και τις τέχνες. Ξέρω πως ο ίδιος δεν αρέσκεται ν' ακούει ευγνώμονες ευχαριστίες και δημόσιους επαίνους. Αυτό, όμως, δεν εμποδίζει εμάς να τον στενοχωρούμε ευχαριστώντας τον.

Ιχνηλατώντας την ποιητική πορεία του Νίκου Κρανιδιώτη στο χρόνο, αναπόφευκτα και σχεδόν μηχανικά επιστρέφω στις «Σπουδές», την πρώτη ποιητική συλλογή του, και στέκομαι σε κάποιους λυρικούς στίχους που θαρρώ πως προδιέγραψαν τον ψυχολογικό βηματισμό και το συναισθηματικό ρυθμό της πορείας αυτής.

*Είν' εύκολο πολύ να γράφεις στίχους,  
τα έργα σου αν το βράδυ αναμετρήσεις  
με κάποιο πάθος βέβαια, κι αντικρύσεις  
στοχαστικά τριγύρω σου τους τοίχους.*

*Κι αν βρεις πως η ζωή σου είναι θλιμμένη,  
και πιο πολύ αν έχεις απαυδήσει  
γυρεύοντας ιδανικά, άλλη πια λύση  
από του να γίνεις ποιητής, ίσως δεν μένει.*

Αυτοί οι απλοί μουσικοί στίχοι γράφτηκαν πριν σαράντα περίπου χρόνια, προσδιορίζοντας συνοπτικά τη μέθοδο και τα στοιχεία της ποιητικής λυτρωτικής λύσης, που τη συνθέτουν το πάθος, ο στοχασμός, η ενδοσκόπηση, ο αυτοέλεγχος, η θλίψη, η αγωνία και η συνεχής οδυνηρή αναζήτηση του περιπλανώμενου εν εαυτώ και εν τω κόσμω ποιητή.

Μέσα στα σταθερά οριακά πλαίσια της λύσης αυτής κινείται ανανεούμενος και δημιουργεί εκδαπανώμενος ο Νίκος Κρανιδιώτης και στην «Επιστροφή» και στο «Ταξίδι στο Νησί του Νότου» και στο «Μικρό μας κόσμο» και στη Γενέθλια Γη» και στη «Μεγάλη Άνοιξη».

Οι ίδιες αυτές ερεθιστικές αφετηρίες της έμπνευσης και της σύνθεσης του ποιητικού λόγου του Νίκου Κρανιδιώτη οικοδομούν και το υπόβαθρο της «Πορείας στο Χρόνο», μέσα στην οποία ο περιπατών εν θλίψει και αγωνία ποιητής αναλύεται σε ήχους και σε στίχους γιομάτους νοσταλγία και θύμησες, περίσκεψη και προβληματισμούς, διαυγείς και ζώσες εικόνες του μύθου και της ιστορίας, συναισθηματικές εκρήξεις και λυρικές τομογραφίες της ευαίσθητης και ευάλωτης καρδιάς του.

Η «Πορεία στο Χρόνο» είναι μια ταυτόχρονη, παράλληλη και επάλληλη κίνηση στο χθες, στο σήμερα και στο αύριο. Στο χθες με νοσταλγία και μνήμες, στο σήμερα με στοχασμό και οδύνη, στο αύριο με όνειρο και αγωνία. Μέσα σ' αυτή την τρισυπόστατη και τριδιάστατη πορεία, ο Νίκος Κρανιδιώτης εικονογραφεί με διαύγεια και ένταση τον αδιαίρετο χρόνο και μορφοποιεί ποιητικά εξαιρετικές συγκινήσεις, ιστορικές στιγμές, ψυχικά βιώματα και στοχαστικές καταδύσεις στο πέλαγος της περιρρέουσας

ζωής του και ζωής μας. Και αναδύεται από τους στίχους του ο ίδιος σαν άνθρωπος και ο άνθρωπος σαν διαχρονική μονάδα, με την τυραννική αγωνία του χρόνου μέσα στην ψυχή του, με τα ινδάλματα μιας βασιανιστικής ομορφιάς στη μνήμη του, με την έννοια της φθοράς και του θανάτου στη σκέψη του και με το αίσθημα της πλήξης και της μοναξιάς στην καρδιά του.

*Σταχυολογώ αποσπασματικά ενδεικτικούς στίχους:*

— Όταν μιλάς για τα περασμένα  
χώνεις ένα καυτό μαχαίρι στην καρδιά μου.

— Τούτες οι μνήμες με πληγώνουν.  
Κι όμως, ποτέ δεν θέλω να μ' αφήσουν.

— Ιερουργεί μέσ' στην καρδιά μας  
ο θάνατος κι η νύχτα.

— Δόστε, θεοί, να κλείσει ο κύκλος της φθοράς  
και νάρθει η κάθαρση χωρίς τον πόνο.

— Ο σπαραγμός του ανέμου δεν αφήνει  
την πληγωμένη θύμηση ν' αναπαυθεί.

— Η ζωή μας είναι παλίμνηστο  
με αλλεπάλληλες απανωτές μορφές,  
που αγωνιούν στο δέος του θανάτου.

— Κίτρινα φύλλα οι αναμνήσεις  
φυλλοροούν στη θλίψη του πικρού καιρού.

— Κι εγώ στη μοναξιά μου, κάνω σχέδια  
να εναρμονίσω τα μεγάλα όνειρα  
με τα ψηλά πετάγματα της σκέψης,  
να εκφράσω αυτά,  
που δεν μπορούν με λόγια να ειπωθούν.

Αυτά που δεν μπορούν με λόγια να ειπωθούν, ο Νίκος Κρανιδιώτης τα εκφράζει με ρυθμική μουσική και υποβλητικά χρώματα, μελοποιώντας τα βιώματα και τα αισθήματά του και ζωγραφίζοντας τους στοχασμούς και τις αγωνίες του για τον άνθρωπο και τον κόσμο του παρόντος και του μέλλοντος. Και αυτόματα οι μελωδίες και οι εικόνες που αποκτούν φωνή, και μας μιλούν με μια συμπυκνωμένη αμεσότητα και μια απλότητα που συγκινεί με την αλήθεια και την ενάργεια της. Κάθε ποίημα της «Πορείας στο Χρόνο» δεν είναι μια ροή κι ένα άθροισμα ασύνδετων λέξεων, αλλά μια αρμονικά συντεταγμένη μονάδα, με συμμετρία στην ανάπτυξη της ιδέας, με απόρριψη του περιττού, με γοητεία στο ύφος και στην έκφραση. Ο Νίκος Κρανιδιώτης φορτίζει τις πεζές λέξεις με αίσθημα και νόημα και τις συντάσσει με χάρη και ομορφιά τέτοια, που να αποδίδουν με πληρότητα και διαύγεια ακόμη και την πιο σκυθρωπή ιδέα που πένθημα αργοσταλάζει στην ψυχή του.

— Λησμονημένοι ποιητές! Ο πόνος σας πλανιέται  
 μια πένθιμη ομίχλη στον ορίζοντα,  
 ένα παρατημένο γκρίζο σύννεφο,  
 που παρασύρει ο άνεμος αδέσποτα  
 και πλημμυρίζει με εφιάλτες την εσπέρα.

— Μα όλα έχουν ένα τέλος  
 και όσο πιο βραχύβια η ευτυχία γίνεται  
 τόσο πιο συγκλονιστική και έντονη είναι.

— Ακατανόητες δυνάμεις μυστικές  
 μοναχικών άγνωστων κόσμων,  
 φωνές απύθμενες  
 αστέρων που πεθαίνουν  
 μοιάζουνε τώρα οι μάταιες προσευχές μας.

Ακολουθώντας τον ποιητή στην «Πορεία στο Χρόνο» και παρακολουθώντας την έντεχνη κατάθεση των διαλογισμών και αισθημάτων του, ακούμε, σαν απόκρυφες ομόηχες φωνές, μέσα από τους στίχους του το λυγμό του Έλλιουτ, την οδύνη του Σεφέρη, τη θλίψη του Καβάφη, αλλά και το γαλάζιο φως του Ελύτη. Δεν είναι θέμα επίδρασης, δεν είναι θέμα σύγκρισης, αλλά θέμα συνάφειας. Συνάφειας ψυχικής όμοια ευαίσθητων ποιητών, που οδοιπορώντας σε μια διαφορετική πορεία ο καθένας τους, συναντώνται κάπου σ' ένα κοινό σημείο, χωρίς να ταυτίζονται, χωρίς να συμπλέκονται, χωρίς να συγχέονται.

Ένας συγκεκριμένος χώρος, που υπερβαίνει τα γεωγραφικά όριά του και που τελικά μετατίθεται σαν χαίνουσα πληγή στην καρδιά των ποιητών, σφραγίζει αποφασιστικά τη ζωή τους και την ποίησή τους. Το Σεφέρη θα περιορέουν πάντα τα ματωμένα νερά του λιμανιού της Σμύρνης, τον Ελύτη θα λικνίζει ο γαλάζιος ρυθμός και το φως του Αιγαίου, τον Καβάφη θα διαπερνά το ηδονικό μυστήριο και η ιστορική αντανάκλαση της Αλεξάνδρειας, τον Έλλιουτ θα συνθλίβει η απελπισμένη αυχμηρότητα της Έρημης Χώρας. Τον Νίκο Κρασιδιώτη θα συγκλονίζει η μαγευτική και γλυκύτατη θάλασσα της Κερύνειας. Αυτή η θάλασσα κι αυτή η πόλη θα κυκλοφορούν πάντοτε στις φλέβες του ποιητή, άλλοτε σαν αθάνατος έρωτας που υγροποιείται σε ζωογόνο αίμα και τώρα σαν απέραντος πόνος που ρευστοποιείται σε ζεστά δάκρυα.

Όπου και να ταξιδέψει ο Νίκος Κρασιδιώτης, η Κερύνεια και η θάλασσά της τον ακολουθούν, τον εμπνέουν, τον πληγώνουν. «Καινούργιους τόπους δεν θα βρεις», Νίκο Κρασιδιώτη, «δεν θάβρεις άλλες θάλασσες. Η πόλη θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς τους ίδιους. Και στες γειτονιές τις ίδιες θα γερνάς· και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις. Πάντα στην πόλη αυτή θα φθάνεις. Για αλλού — μη ελπίζεις — δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό».

Με τους στίχους του για πλοίο και οδό, ο Νίκος Κρασιδιώτης επιστρέφει νοερά στην Κερύνεια, σαν αμετανόητος εραστής στην αγαπημένη του, και σεργιανά με νοσταλγία και πίκρα στους μικρούς δρόμους της, στο γραφικό λιμάνι της, στην απέραντη σήμερα οδύνη της.

Επιστρέφει ο ποιητής εκεί που ξεκίνησε, στα μέρη που νανούρισαν τα πρώτα όνειρά του, στα μέρη που τα πρώτα όνειρά του κατάντησαν τώρα εφιάλτες.

Απλώνει η πανσέληλος τ' ασήμι της στη θάλασσα.  
 Στέλλει μαργαριτάρια στους γυμνούς ώμους  
 και λάμψη αθάνατη  
 στα μάτια της μικρής αγαπημένης.

.....  
 Ο αέρας σελαγίζει το τρόπαιο της νύχτας,  
 κι η νοτισμένη σιωπή σκορπά το μύρο της  
 στους κοιμισμένους κήπους.

Τούτες οι μνήμες με πληγώνουν.  
 Κι όμως, ποτέ δεν θέλω να μ' αφήσουν.

Κάπου εκεί,  
 πίσω απ' το σκλαβωμένο Πενταδάχτυλο  
 είναι δεμένο,  
 κόμπος αξεδιάλυτος,  
 το νήμα της ζωής μου.

Πίσω από το σκλαβωμένο Πενταδάχτυλο και μπροστά του και δεξιά κι αριστερά του είναι μια θάλασσα οδύνης, είναι η ανοιχτή πληγή στο βασανισμένο σώμα του νησιού μας, είναι η κουρσεμένη από τον Ατίλλα γη της ιστορίας μας, είναι τα κατεχόμενα χωριά και οι πόλεις μας. Κι ο ποιητής κι όλοι εμείς, οι προδομένοι και αδικημένοι Έλληνες της Κύπρου, οι «καθήμενοι εν σκότει και σκιά θανάτου» και προσδοκώντας το μέγα φως, σταματάμε έξω από τις πύλες των τειχών που χωρίζουν τη ματωμένη γη μας, εμποδιζόμενοι να ψηλαφήσουμε τα τουρκοπατημένα χρώματα της πικραμένης πατριδας μας.

— Προφτάσαμε, όμως, κι είδαμε τους κήπους μας,  
 τις λεμονιές και το ψηλό κυπαρίσσι μας,  
 τα λευκά περιστέρια, που γράφανε κύκλους  
 πάνω από το πατρικό σπίτι μας.

— Δεν είναι δυνατό να μιλάμε για ευτυχία,  
 όταν οι ξένοι λεηλατούν τα σπίτια μας,  
 όταν ο ήλιος της αυγής  
 δεν φωτίζει πια την πόλη μας  
 κι η θάλασσα της Κερύνειας  
 είναι γεμάτη μαύρα ναυάγια.

— Τώρα περιμένουμε να φύγουν οι βάρβαροι,  
 να ξανακυλήσει το ρέμα στο ποτάμι,  
 να γεμίσουν οι θάλασσες γαλάζια τρεχαντήρια  
 κι ο κάμπος να λουλουδίσει λευτεριά και Άνοιξη.

Η μικρή πατρίδα με τον απέραντο καημό της, ο μεγάλος κόσμος με την τυραννική αγωνία του και ο αιώνιος άνθρωπος με τα αιώνια πάθη και τις ατελεύτητες αναζητήσεις του, με τις δραματικές συγκρούσεις και τις συγκλονιστικές συγκινήσεις του, συμβαδίζουν στην «Πορεία στο Χρόνο», εναρμονισμένα στο ρυθμό και στα μέτρα του

μεστού λυρικού λόγου του Νίκου Κρασιδιώτη. Ο στίχος του Νίκου Κρασιδιώτη ρέει αθόρυβα, αλλά μουσικά και υποβλητικά, σαν το κελαριστό νερό μιας κρύας βύσης του βουνού, που αν δεν ποτίζει απέραντες πεδιάδες, σίγουρα βρέχει διψασμένα χείλη μέσα στον καύσωνα της πυρέσσουσας ζωής μας. Ο Νίκος Κρασιδιώτης δεν χάνεται στα σύννεφα ώστε να μη βλέπεται, ούτε κατέρχεται σε βάθη αμέτρητα ώστε να μην ακούεται. Ανεβαίνει τόσο ψηλά και κατεβαίνει τόσο χαμηλά, ώστε ο ίδιος να μένει καθαρά ορατός κι η φωνή του ν' ακούεται δυνατή και ζώσα. Από το καλά υπολογισμένο αυτό ύψος και βάθος, ο ποιητής θεάται απερίσπαστος τον άνω και τον κάτω κόσμο του, την εντός και εκτός του ζωή, και επικοινωνεί άμεσα και με τον εαυτό του και με το συνάνθρωπό του, ζώντας την έξαρση της αρετής, του έρωτα, της γνώσης. Ο στίχος του δεν είναι η απελπισμένη εκκωφαντική βροχή της χεμωνιάτικης καταιγίδας. Είναι το πένθιμο τραγούδι της φθινοπωρινής βροχής, είναι η μελαγχολία των φυλλοβόλων δέντρων προτού παραδοθούν στο ανελέητο κτύπημα του παγερού αγέρα, είναι η θλίψη των μαραμένων κήπων στην ύστατη ανάσα του Μαγιού. Ο Νίκος Κρασιδιώτης δεν εφορμά με την ποίησή του κατευθείαν στην καρδιά μας για να την κατακτήσει και να τη σπαράξει. Ο Νίκος Κρασιδιώτης θωπεύει με ευγένεια και λεπτότητα την ψυχή μας προτού την κυριεύσει και τη δονήσει με το στίχο του.

Η «Πορεία στο Χρόνο» θα μένει και θα διαρκεί στο χρόνο σαν ποίηση πηγαία και αληθινή, που θα δικαιώνει τον Νίκο Κρασιδιώτη σαν ποιητή και που θα εκφράζει τον ποιητή σαν άνθρωπο έξω και πέρα από το χρόνο και το χώρο.

Μέσα στους δύσκολους πεζούς καιρούς μας, που οι αισθήσεις μας όλες βομβαρδίζονται και βασανίζονται από βαβυλωνιακές φωνές κι από σμήνη ταπεινών προκλήσεων, η ποίηση εξακολουθεί να προσφέρει τον πιο βαθύ υποστασιακό λόγο του ανθρώπου και θα συνεχίσει να υπάρχει σαν την αναπνοή. Και ο τελευταίος στίχος θα ακουστεί με τον ύστατο βιοπαλμό του ανθρώπου.

*Είν' εύκολο πολύ να γράφεις στίχους.  
Έτσι θα λες μετρώντας τον καημό σου,  
και το αινιγματικό χαμόγελό σου,  
στερνό σου ποίημα θα γράφει στους άσπρους τοίχους.*

Επιστροφή εκεί που αρχίσαμε. Και αρχή εδώ που τελειώνουμε. Η πορεία στο χρόνο συνεχίζεται. Και το αινιγματικό χαμόγελο του ποιητή Νίκου Κρασιδιώτη θα διαρκεί σαν υπόσχεση στίχου στο μέλλον, σαν αφιέρωση στίχου στο αύριο.

Ο ίδιος ο ποιητής «ανοίγοντας ένα παλιό βιβλίο του, γνώρισε αμέσως τη γραφή της: «Στον ποιητή μου, με συνολική εκτίμηση».

Αν μπορούσες, Νίκο Κρασιδιώτη, ν' ανοίξεις το βιβλίο της καρδιάς όλων εμάς που σε τιμούμε απόψε, εδώ στο «Σπίτι της Κύπρου», θα γνώριζες αμέσως τη γραφή μας: Στον ποιητή μας, με συνολική εκτίμηση.

ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ

## ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ ΑΠΟΗΧΟΙ

Επειδή υπάρχει μια τάση συσκότισης του ρόλου της Κερύνειας, ως αρνητικού, στα πνευματικά και εθνικά πράγματα του τόπου ή και απλής υποβάθμισης του, ως συντηρητικού, θα δοκιμάσω εδώ μια μικρή αναδρομή. Κυρίως σε ό,τι αφορά την παιδευτική της προσπάθεια και την εθνική προσφορά της — όσο, τουλάχιστο, μπορεί να πάει προς τα πίσω η προσωπική μνήμη και αναφορά.

Η είσοδος στη δεκαετία του '20, βρήκε τη μικρή πόλη στα πρώτα ουσιαστικά της σκιρτήματα, μ' επικεφαλής έναν παθιασμένο ιεράρχη, το Μακάριο Μυριανθέα (κατοπινό αρχιεπίσκοπο, ως Μακάριο Β'), που υπηρετούσε την Ορθοδοξία ως μοναδικό τρόπο ζωής και κήρυττε την αξίωση της ελευθερίας ως αιτία και σκοπό του βίου του κάθε άξιου Κυπρίου, ταυτίζοντας την ιδέα της Ελλάδας με το ιερότερο χρέος. Αν η Κύπρος, πίστευε, δεν ενστερνιζόταν, συνειδητά και μαχητικά, τις αλήθειες αυτές, δε θά 'χε — λόγω των ιδιαίτερων δύσκολων περιστάσεών της — ουσιαστικά περιθώρια επιβίωσης.

Έτσι, ο Μακάριος στράφηκε προς δυο κυρίως κατευθύνσεις: στη συστηματική ιεραποστολή για στήριξη των αξιών της Ορθοδοξίας και για επίμονη σφυρηλάτηση της εθνικής συνείδησης και στην προσπάθεια πνευματικής αφύπνισης με τη δύναμη της παιδείας. Η κάθε εμφάνισή του, που δεν ήταν μονάχα ο άμβωνας ή το όποιο επίσημο βήμα, αλλ' ακόμη και το σπίτι του καθένα (ως κι η πιο ταπεινή καλύβα...) αποτελούσε γεγονός που ακτινοβολούσε, μα και οικοδομούσε συγχρόνως. Ο λόγος του ήταν φλογερός και κοφτός κι ασάβινη η αντοχή του. Κι η μεγαλοπρέπεια της βυζαντινής λειτουργικής του παρουσίας είχε μια επιβολή κι υποβολή που άπλωνε γύρω σαν μια μοναδική μαγεία, που κέρδιζε τους πάντες.

Από την άλλη, ήταν το πάθος του για την εκπαίδευση, που την ήθελε να βγάξει ανθρώπους ζωντανούς, οι οποίοι να μοιράζουν την ανθρωπιστική αντίληψη ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη. Είχε τα σχολεία της περιφέρειάς του κάτω από το άγρυπνο μάτι του κι έκανε αγώνα για την ύπαρξη κι επιβίωση των σχολείων μέσης, που χαροπάλαιαν οικονομικά, κάτω από την κυβερνητική αναλγησία του καιρού.

Τέτοιος ένας δεσπότης ήταν φυσικό να δημιουργήσει ένα ιδιαίτερο — και έντονο — κλίμα και να επηρεάζει, με τρόπο άμεσο, διαμορφώνοντας μαζί και μια παράδοση, που εξακολουθεί να δουλεύει ακόμη μέσα στην τραυματισμένη ψυχή της περιφέρειάς του. Κι αυτό, γιατί όταν τον άρπαξε η αποικιακή τανάλια, το '31, και τον ξερίζωσε εξόριστο από τη γη του, το πνεύμα που κατέλιπε συνέχισαν να το υπηρετούν οι συνεργάτες του, πλείστοι από τους οποίους ρίχτηκαν, ωστόσο, τότε, στις φυλακές κι ένας, ο Σάββας Λοΐζίδης, τον ακολούθησε στην εξορία.

Ο Μακάριος είχε κύκλο επίλεκτων συνεργατών και στα τρία κέντρα της περιφέρειάς του (Κερύνεια, Μόρφου, Λάπηθος), καθώς και σε μερικά από τα σημαντικότερα χωριά. Εδώ ο λόγος, όμως, για την περίπτωση της κατ' εξοχήν έδρας του, με προσωπικότητες όπως οι Χ. Δημητριάδης, Ζ. Χρίστης, Σ. Λοΐζίδης, Γ. Καραγιάννης, Λ. Καραγιάννης, Ε. Ανθούλης, Δ. Καρολίδης, Θ. Σοφοκλέους, Γ. Ζαμπάς, Μιχ. Κωνσταντινίδης, ο ακούραστος ανθρωπιστής γιατρός Σπ. Χαραλαμπίδης κ.ά. Το έργο του κύκλου αυτού συνέχισε, αργότερα και υπό το μητροπολίτη Κυπριανό, μια προέκτασή του, με επίκεντρο ένα μοναδικό μαχητή, το δημοσιογράφο Πολύκαρπο Ιωαννίδη, και

με ανθρώπους παγκύπριου κύρους, όπως, και πάλι ο Χ. Δημητριάδης, ψυχή της πόλης για χρόνια, ως δήμαρχος, ο εξαιρετος διανοούμενος και σοφός Σ. Χρίστης, ο Σπ. Χαραλαμπίδης, κι ακόμη ο Κ. Κωνσταντινίδης με το λαμπερό μυαλό, ο πολύ ανθρωπινος γυμνασιάρχης Κλ. Γεωργιάδης, ο αλησμόνητος Ξ. Κουμπαρίδης με τον Π. Χριστοδουλιά κ.ά. Όσο για τους διευθυντές των σχολείων, αραδιάζω, από τους παλαιότερους, μερικούς που θυμάμαι, όπως ο Γιώργος Καραγιάννης στο «Σεβέρειο» δημοτικό σχολείο (κτίσμα του Δημ. Σεβέρη), η Κυριακή Θεοδώρου στο δημοτικό θηλέων και στο γυμνάσιο οι Χ. Σαμαράς, Γ. Παπαχαραλάμπους, Θ. Σοφοκλέους, Ν. Κρανιδιώτης, Κλ. Γεωργιάδης κ.ά. (πλάι στους τελευταίους, δίδαξαν και καθηγητές όπως οι Χρ. Χριστοφορίδης, Γ. Ζαμπάς, Κυρ. Χατζηϊωάννου, Κ. Προυσής, Π. Ξιούτας, Σ. Καπετανόπουλος, Ν. Δημητριάδη, Αφρ. Βράχα κλπ.).

Σκόπιμα ανέφερα ονόματα, γιατί, πράγματι, οι περισσότεροι αντιπροσωπεύουν πνευματικές προσωπικότητες, που ούτε για αρνητικότητα ούτε και για οπισθοδρομικότητα μπορούν να χαρακτηριστούν. Αντίθετα ήταν άνθρωποι, που μαζί με άλλους, σωματειακούς και λοιπούς παράγοντες, έδωσαν ώθηση στην ποιότητα της πνευματικής Κερύνειας.

Αλλά για να 'ρθούμε στο λεγόμενο «πνεύμα Κερύνειας», σχετικά με το εθνικό θέμα, το οποίο και συνήθως σχολιάζεται, τονίζω πως τούτο ήταν φιλοσοφία ζωής και όχι πολιτική ή διπλωματία. Επρόκειτο, δηλαδή, για παιδεία, με την ευρύτερη σημασία του όρου (προσήλωση στα πάτρια, σφυρηλάτηση της εθνικής ταυτότητας κι αξιοπρέπειας, διεκδίκηση των δικαίων του λαού), που βοήθησε στην αναβάθμιση του εθνικού φρονήματος και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της εκφοινικιστικής αποικιακής πολιτικής, που είχε φτάσει, σε μια περίοδο, σε ιδιαίτερη έξαρση.

Αλλά, δυνατό να ισχυριστούν μερικοί, εδώ ακριβώς βρίσκεται η κύρια ευθύνη της Κερύνειας: Στην προαγωγή του αδιάλλακτου εθνικού φρονήματος. Ερωτάται, όμως: Αν έλειπε η αντίσταση έναντι της εκφοινικιστικής προσπάθειας, πού θα οδηγούνταν η Κύπρος; Απλά, με τον καιρό θα μεταβαλλόταν σ' ένα σταυροδρόμι, όπου θα ευημερούσαν το εμπόριο κι ο φιλισταϊσμός και θα δυσπραγούσαν το πνεύμα και η επιταγή της ευθύνης.

Όχι, δεν είναι το ελληνικό φρόνημα που οδήγησε στη μεγάλη αναποδιά — αντίθετα, τούτο υπήρξε η σχεδία επιβίωσης του νησιού. Γι αυτό κι η Κερύνεια — για την όποια μικρή ή μεγάλη προσφορά της — δεν μπορεί να είναι υπόλογος. Υπόλογος μπορεί να είναι η ολιγοπιστία και η αμφισβήτηση αλλ' όχι η πίστη, μια κρίσιμη πολιτική απόφαση αλλ' όχι η παιδεία, ο ένας ή ο άλλος χειρισμός αλλ' όχι η ιδέα, οι περιστάσεις κι οι συμπαρομαρτούσες συνθήκες αλλ' όχι οι οραματισμοί.

Την πίστη, την παιδεία, την ιδέα και τους οραματισμούς χρειαζόμαστε και σήμερα αν πρόκειται να επιβιώσουμε και, διατηρώντας την ταυτότητά μας, να συνεχίσουμε τη σκληρή αλλά δημιουργική πορεία μας. Γι αυτό, όμως, και το «πνεύμα Κερύνειας» είναι πάντα χρήσιμο.

ΦΡΙΞΟΣ Π. ΒΡΑΧΑΣ

# Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

## ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

### Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΕΙΑ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΩΝ

Συμβαίνει πολλές φορές ο ρυθμός της σύγχρονης ζωής, η ταχύτητα με την οποία το ένα γεγονός διαδέχεται το άλλο να περιθωριοποιούν τη μνήμη ή να τη βυθίζουν στη λήθη με αποτέλεσμα, σημαντικό έργο πνευματικών ανθρώπων να εξαφανίζεται. Έτσι αρκετά λογοτεχνικά έντυπα προσπαθούν να σταθούν εμπόδιο στον καταλύτη χρόνο, και να προφυλάσσουν την προσφορά του πνεύματος, υπερνικούν την αφηρημένη ενότητα του μαθηματικού χρόνου και διατηρούν το νήμα της ενότητας του χτες και του σήμερα με ειδικά αφιερωματικά τεύχη για συγκεκριμένα άτομα ή γεγονότα που σφράγισαν ανεξίτηλα τη μνήμη.

Τα ειδικά αφιερώματα έχουν πολλαπλή σημασία.

Μετρούν την ψυχική διάρκεια ενός πνευματικού ή ιστορικού προσώπου, καθορίζουν την προσφορά και σύνθεσή του, αποκαλύπτουν την ανταπόκρισή του στο κοινωνικό σύνολο.

Είναι τα αφιερώματα η άμυνα ενάντια στη λήθη. Είναι η αναδρομική επιδοκιμασία για τα άτομα εκείνα που υπηρέτησαν την αλήθεια, νοιάστηκαν για το κοινωνικό σύνολο.

Ένα αφιερωματικό τεύχος ενός περιοδικού δεν είναι τίποτε άλλο από το σπινθήρα που θα δώσει στη μνήμη την ευκαιρία να φωτιστούν τα σκοτάδια του παρελθόντος και να φέρει τις ξεχασμένες εικόνες, ως αξίες πια, στο παρόν.

Αυτή η επικοινωνία δεν είναι λιγότερο ή περισσότερο από την αναγνώριση και εκτίμηση της προσφοράς των ανθρώπων που σμίλεψαν το χρόνο και ανάπλασαν τις καταστάσεις της συνείδησης, καθιστώντας έτσι προσιτή την πολλαπλότητα της ψυχικής αρετής.

Με τα αφιερώματα η μνήμη ανασυνθέτει το περίγραμμα του χώρου όπου κινήθηκαν και έδρασαν οι πνευματικοί μας άνθρωποι ταξινομώντας ιδέες, ρεύματα, αξίες και εμπειρίες για ν' αποτελέσουν όλα τούτα υφάδια στη σύνθεση του κόσμου μας.

Με τον τρόπο αυτό ο χρόνος καταργείται, η σκέψη διαθλάται, η μνήμη επαναλειτουργεί και η νόηση ευαισθητοποιείται.

Είναι ίσως η καλύτερη αναφορά ή σε απελθόντα το καλύτερο μνημόσυνο γι' αυτούς που συνέβαλαν στην ψυχική και πνευματική μας διάρκεια, αλλά και ένα αντίδωρο για όσα μας κληροδότησαν.

Σύμπραξη λοιπόν μνήμης, προσφοράς και αναζήτησης εξυπηρετούν τη σωστή εκτίμηση του παρελθόντος μας και προδιαγράφει το μέλλον.

Σ' ένα αφιέρωμα μπορεί ο καθένας μας να εντρυφήσει και να πάρει το απόσταγμα της σοφίας ή της αρετής που διέπλασαν τον άνθρωπο.

Ένα πλούσιο αφιέρωμα αντικατοπτρίζει τον άνθρωπο που τιμάται, σκηνογραφεί την εποχή του, εκφράζει τις ιδέες και τις απόψεις του.

Μέσα σ' αυτό ο μελετητής, ο αναγνώστης και ο κάθε λογής ερευνητής, θα βρει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα και ένα μωσαϊκό ανθρωπίνων δραστηριοτήτων που επικολλούνται στο σώμα του χρόνου κτίζοντας το οικοδόμημα του αύριο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

## ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Αριστείδη Κουδουνάρη: *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*

Κυκλοφόρησε πρόσφατα η δεύτερη έκδοση του «Βιογραφικού Λεξικού Κυπρίων 1800-1920» του ιστοριοδίφη Αριστείδη Α. Κουδουνάρη.

Εμπλουτισμένη η καινούργια έκδοση βιογραφεί 782 Κύπριους οι οποίοι γεννήθηκαν κατά την περίοδο μεταξύ 1800-1920 και διακρίθηκαν στον πολιτικό, πνευματικό και εκπαιδευτικό τομέα.

Το έργο του Αριστείδη Κουδουνάρη υπήρξε πολύμοχο και πολύχρονο. Έργο υποδομής και πορεία στο παρελθόν για να καταγραφεί η εσωτερική αρχιτεκτονική του κυπριακού κοινωνικού και πνευματικού οικοδομήματος. Άκρως αποκαλυπτική διαδρομή. Εμπειριστατωμένη, τεκμηριωμένη. Ποσοτική, μα πάνω απ' όλα ποιοτική. Το πνεύμα κινητοποιεί το μηχανισμό της αναγνώρισης, της ανακάλυψης και της καταγραφής.

Το παρελθόν συνυφαίνεται με το παρόν. Το άρωμα μιας παρωχημένης εποχής φτάνει ως τις μέρες μας. Χάριν του βιογραφικού αυτού λεξικού η ταυτότητα της κυπριακής κοινωνίας είναι ευδιάκριτη, διάφανη και περισσότερο ανάγλυφη.

Αναδιφώντας στο «Βιογραφικό Λεξικό Κυπρίων 1800-1920» του Αριστείδη Κουδουνάρη, η μνήμη κοντοστέκεται σ' αυτούς που ξόδεψαν νόηση, αίσθημα, γνώση για να υπάρξει συνέχεια κάθε ελληνικού και χριστιανικού στοιχείου που χαρακτηρίζει τον τόπο μας.

Σε μια εποχή μάλιστα, που το χρωματισμένο σύστημα αντιμετώπισης του πνεύματος κερδίζει συνεχώς έδαφος, το έργο του Αριστείδη Κουδουνάρη αποτελεί την πρόσοψη του πολιτισμού μας, την προθήκη του ιδεολογικού κλίματος που προηγήθηκε της εποχής μας.

Οι άνθρωποι του παρελθόντος, που τόσα πολλά πρόσφεραν, άφησαν σε μας τους νεότερους το στίγμα τους. Μας παρέδωσαν μια δεξαμενή πλούτου από την οποία εμείς αρδεύουμε χωρίς να την αναπληρώνουμε.

Οι άνθρωποι του παρελθόντος οριοθετούν πνεύμα και πράξη.

Ο συγγραφέας με υπομονή, σύνεση και μεθοδικότητα ζωντανεύει αναμνήσεις, αφυπνίζει συνειδήσεις, ανασυντάσσει την προοπτική της ζωής και τη φυσιογνωμία του τόπου μας. Προπάντων όμως σέβεται την εύθραστη διάρκεια του χρόνου και την οργανώνει άψογα γύρω από τον άξονα της διάρκειας χωρίς υπερβολή, χωρίς παραλείψεις ή προκατάληψη.

Το ουσιαστικότερο που πέτυχε ο Αριστείδης Κουδουνάρης είναι η βαθιά εκτίμηση που τρέφει προς την απροσμέτρητη προσφορά των ανθρώπων που σφράγισαν με το έργο τους, το παρελθόν μας. Αυτή η διάθεσή του δεν εξαντλείται εδώ. Πλαταίνει. Νέα στοιχεία έρχονται να υπογραμμίσουν ακόμη πιο έντονα την επίγνωση της ευθύνης που ανέλαβε.

Η φυγή του χρόνου καθιστά το έργο του σημαντικό και απαραίτητο σε κάθε πνευματικό άνθρωπο που από τη μνήμη αντλεί έρωτα για δημιουργία και προσφορά.

Η όραση, η ακοή και ο νους του συγγραφέα, ασταμάτητα, εποπτεύουν και παρακολουθούν κάθε στοιχείο παρωχημένης εποχής για να το καταγράψει και να το προσθέσει στην τράπεζα της μνήμης που είναι τοποθετημένη μέσα στο έργο του «Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920».

Ο Κουδουνάρης παρόλο που ασχολείται με το παρελθόν, δημιουργεί «μέλλον», με ωριμότητα, συγκροτημένη σκέψη και υποδειγματική μέθοδο διαλογής.

Για την πληρέστερη παρουσίαση του χρήσιμου αυτού λεξικού, πολύτιμη ήταν και η προσφορά των Δημητράκη Πιερίδη, Γιάννη Τουμαζή και Νίκου Παναγιώτου, που ο καθένας συνέβαλε με τον τρόπο του.

Ευχόμαστε συνέχεια στο έργο του συγγραφέα.

Αν τα βιογραφικά σημειώματα συνοδεύονταν και από φωτογραφίες, θα είχαμε ακόμη καλύτερο αποτέλεσμα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

Γιώργου Ξ. Ματζουράνη: *Τά παιδιά του Νότου*, μαρτυρίες

Ο κ. Γιώργος Ματζουράνης, ύστερα από πεντάχρονη παραμονή στις χώρες της Κεντρικής Άφρικής, παρουσιάστηκε στα Γράμματα τὸ 1964 με διηγήματα τιτλοφορούμενα «Σημείον έπαφής», εμπνευσμένα από τους αγώνες τῶν Ἀφρικανῶν γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τους. Τὰ διηγήματα ἐπαινέθηκαν ἀπὸ τὴν κριτικὴ γιὰ τὴν ἀψεγάδιαστη μορφή, τὸ ἐνδιαφέρον περιεχόμενο, τὴν ὄριμη γραφή. Γνώρισαν, μάλιστα, καὶ ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία. Κυκλοφόρησαν σὲ πέντε ἐκδόσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἔξωτερικό. Τὴν ἴδια θεματολογία ἔχουν καὶ τὰ διηγήματα τῆς ἐπόμενης συλλογῆς του (1974) με τίτλο «Αἴψα - Ἐλευθερία». Ὁ κ. Ματζουράνης, ἀνήσυχος καὶ δημιουργικός, συνδυάζοντας τίς ιδιότητες τοῦ λογοτέχνη, τοῦ ἐπιστήμονα καὶ τοῦ δημοσιογράφου παρέμεινε ἐπίσης, πολλὰ χρόνια στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ὡς εἰδικὸς σὲ ζητήματα μετανάστευσης. Ἡ διατριβὴ του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου εἶχε ὡς θέμα τὴ μετανάστευση Ἑλλήνων στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Κρίσιμα στοιχεία ἀπὸ αὐτὴν τὴ μελέτη - ἔρευνα ἀποτελέσαν τὸν πυρήνα δύο γνωστῶν βιβλίων του γιὰ τοὺς Ἑλληνες ἐργάτες στὴ Γερμανία, ποὺ κυκλοφόρησαν ἐδῶ καὶ μεταφράστηκαν στὸ ἔξωτερικό.

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Ματζουράνη ἀνήκει στὴ μεταναστευτικὴ πεζογραφία, μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὄρου. Μιὰ ἀναγκαία διάκριση: Οἱ δύο συλλογές στεγάζουν διηγήματα καθιερωμένης μορφῆς ποὺ διαφοροποιοῦνται, ἴσως, ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη πεζογραφία μόνον ὡς πρὸς τὸ θεματολόγιο. Τὰ κείμενα περιέχουν ἀποκαλυπτικὲς μαρτυρίες. Τοῦτο δηλώνεται εὐθέως ἀπὸ τὸ συγγραφέα ποὺ ὑποτιτλοφορεῖ τὰ πεζὰ του «μαρτυρίες». Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ βάρος πέφτει στὸ χαρακτῆρα των ὡς διηγημάτων κλασικοῦ τύπου. Ἀντίθετα, «Τὰ παιδιὰ τοῦ Νότου» περιλαμβάνουν, σχεδὸν ἀποκλειστικά, ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, πραγματικὰ περιστατικὰ αὐτοῦσια, χωρὶς ἐπεξεργασία, συγκλονιστικὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια τους, συνδεόμενα μεταξὺ τους μὲ τὴ λογοτεχνικὴ γραφὴ τοῦ πεζογράφου. Τὸ προσωπικὸ δρᾶμα τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν δίνεται ἀπὸ τὸ συγγραφέα ἀφτιασίδωτο. Μοιάζει, χωρὶς νὰ εἶναι, μυθιστόρημα. Τὸ βιβλίο, χαρακτηριστικὸς ὁ ὑπότιτλος: «Μᾶς λένε Γκασταρμπάιτερ ...Καὶ στὴν πατρίδα «Γερμανούς», ἀποτελεῖται, κυρίως, ἀπὸ συνεντεύξεις ποὺ δόθηκαν στὸν κ. Ματζουράνη ὡς δημοσιογράφου, καὶ ἀπὸ ἐπιστολὲς Ἑλλήνων ἐργαζομένων, γιὰ τοὺς ὁποίους διαβάζουμε: «Στὴ Γερμανία ἦταν μετανάστες· ποτὲ δὲν ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ τὴν κοινωνία ποὺ ἔζησαν. Στὴν Ἑλλάδα ξαναένιωσαν μετανάστες· ποτὲ δὲ μπόρεσαν νὰ ξαναζήσουν 'ἐλληνικά'. Μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία ξαναμεταναστεύουν. Μέσα σὲ μιὰ τριακονταετία τρεῖς ἐπάλληλοι κύκλοι τῆς μετακίνησης τῶν Ἑλλήνων: μετανάστευση, παλιννόστηση, ἐπαναμετανάστευση. Ἡ ἐπικὴ περιπέτεια τοῦ σύγχρονου Ἑλληνισμοῦ στὶς εὐρωπαϊκὲς χώρες ποὺ μόνον ἢ χυμώδης καὶ ἀνεπιτήδευτη μαρτυρία τῶν ἰδίων μεταναστῶν μπορεῖ νὰ διαγράψει σὲ ὅλες τὶς διαστάσεις της. Μιὰ πλατιά μυθιστορηματικὴ τοιχογραφία μὲ τὴν ἀθθενικότητα ποὺ ἐξασφαλίζουν οἱ συγκλονιστικὲς καταθέσεις τῶν δημιουργῶν της».

«Τὰ παιδιὰ τοῦ Νότου», ποὺ τιμήθηκαν μὲ διάκριση ἀπὸ τὴν Ἑνωσιὴ ἐκδοτῶν Γερμανίας ὡς ἡ πλέον ἀξιόπιστη καὶ ὀλοκληρωμένη ξένη μαρτυρία, εἶναι βιβλίο ἀξιόλογο. Πλήθος τὰ ντοκουμέντα καὶ πλήρως τεκμηριωμένα τὰ ἐπικαλούμενα στοιχεῖα. Ὑποδειγματικὸ ἀπὸ τὴν ἀποψη οὐσίας καὶ γλώσσας. Γλῶσσα λιτὴ ἀλλὰ περιεκτικὴ καὶ δραστηκὴ. Παρενθετικά, νὰ ἐκφράσω ἱκανοποίηση, διότι τὸ βιβλίο ἀκολουθεῖ τὸ πολυτονικὸ. Στὶς σελίδες του προέχει ἡ ἀνθρωπιστικὴ πλευρὰ τοῦ πολύπλοκου προβλήματος, χωρὶς νὰ παραγνωρίζονται οἱ λοιπὲς παράμετροι. Ὁ συγγραφέας ἀναφερόμενος στὶς δυσχέρειες τῶν Ἑλλήνων ἐργαζομένων στὴ Γερμανία καὶ στὶς δυσκολίες ἐπαναπροσαρμογῆς τους στὴν πατρίδα, γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα ἐπιγραμματικά: «Ἐζησαν κάτω ἀπὸ σκληρὲς συνθήκες, ἀντιμετώπισαν τοὺς σκληροὺς νόμους καὶ συχνὰ τὴν ἀφιλόξενη συμπεριφορὰ τῶν νέων συμπολιτῶν τους, ἀντιπαραθέτοντας μόνον τὸ πείσμα τους καὶ τὴν ὑπερήφανη ἀπελπισία τους (...) Τὸ γλυκὸ ὄνειρο τοῦ νόστου γίνεται πικρὴ γεύση τῆς πραγματικότητας». Τὴν ἴδια πικρὴ γεύση δοκιμάζει ὁ ἀναγνώστης κλείνοντας τὸ βιβλίο.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ

Michele Iannelli: *Ἡ πικρὴ ἱστορία ενός ἐγκλωβισμένου καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμιλος Κύπρου, Λευκωσία 1990, σσ 65*

Δεν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ καλὸς φίλος καὶ παλιὸς μαθητῆς μου — παρὰ τὴν ἡλικία του, αφοῦ τὸ πάθος του γιὰ τα νεοελληνικὰ γράμματα — παράλληλα μ' ἐκεῖνο γιὰ τα κλασσικά — τον ὠθήσε νὰ πάρει πτυχιό Νεοελληνικῆς Γλώσσας καὶ

Φιλολογίας όταν ήδη ήταν Λυκειαρχης από χρόνια σε Κλασσικό Λύκειο — μας δίνει ωραία δείγματα της κλίσης του στα νεοελληνικά γράμματα και για ό,τι ελληνικό. Την αγάπη του αυτή για τα ελληνικά, την οφείλει — καθώς ο ίδιος εξομολογείται — στον καθηγητή του των Ελληνικών Carmine Coppola, στο Κλασσικό Λύκειο «Torquato Tasso» του Salerno, όπου φοιτούσε.

Τα διηγήματα αυτά με τίτλο «Η πικρή ιστορία ενός εγκλωβισμένου και άλλα διηγήματα» που είναι και τίτλος του πρώτου διηγήματος, είναι εμπνευσμένα από την αγάπη του αυτή για τα Ελληνικά Γράμματα, την Ελλάδα και τους Έλληνες. Όλα τα διηγήματα είναι οκτώ, το ένα καλύτερο από τ' άλλο. Τα θέματά τους αναφέρονται σε περιστατικά, φανταστικά ή πραγματικά, που διαδραματίζονται σε διάφορους χώρους ελληνικούς, με πρωταγωνιστές Έλληνες και συμπρωταγωνιστές Ιταλούς και Τούρκους και αναφέρονται σε γεγονότα της σύγχρονης ιστορίας μας.

Όλα τα διηγήματα του Ianelli είναι συγκινητικά. Παρουσιάζονται σαν αληθινές ιστορίες απλών ανθρώπων που με την τιμιότητά τους, την εσωτερική τους γαλήνη, την ειλικρίνειά τους και την πίστη τους στα ιδανικά της αδελφοσύνης, της αγάπης, του σεβασμού του ωραίου και του δικαίου, μας περιγράφουν τον κοινό Έλληνα στις ευτυχισμένες και στις δύσκολες στιγμές της ιστορίας μας.

Ο Ianellia με την ευαισθησία του, την ανθρωπιά του, τα ιδανικά του, τη μόρφωσή του, αλλά και με το ταλέντο του να μας μεταφέρει υποβλητικά στους κόσμους της εμπνευσής του, μας προσφέρει θαυμάσια δείγματα της ικανότητάς του να εκφράζεται και να τραβάει τον αναγνώστη και να τον πλημμυρίζει με αισθήματα περηφάνειας και αγαλλίασης.

Και το λεξιλόγιό του είναι αρκετά πλούσιο. Μόνο που ο Ianelli αφέθηκε και παρασύρθηκε σε ορισμένες διαλεκτικές λέξεις και φράσεις, όπως π.χ. σπιθιά, ξωπόρτιν, γαουρίν, γρόνθιζε, όξινοους καρπούς, μούστο του βέρικου, βούρκα στον νόμο, σαγιά με πλουμιστή... σφαγάρι, πάω να σου μιλήσω, περίπου δυο δεκαριές, καθόταν πάνω στο κιγκλίδωμα του μπαλκονιού, έπιανε να χάνεται, είχε πιάσει νάχει ζαλάδες, ξανάπιασε να προσεύχεται, έπιασαν να τραγουδάνε, ύστερα ξαναφέρθηκε στο ιταλικό μας χειρουργείο.

Γενικώς τα ελληνικά διηγήματα του Ianelli συγκινούν και διαβάζονται με ευχαρίστηση.

Τον συγχαίρουμε και ευχόμαστε γρήγορα να μας δώσει κι άλλα δείγματα αγάπης για την Ελλάδα και τη γλώσσα μας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΙΚΑΣ

Νίκου Κρανιδιώτη: «Η μεγάλη άνοιξη», Αθήνα 1989.

Το 1989 μπορεί άβιαστα να χαρακτηριστεί έτος Νίκου Κρανιδιώτη, αφού μια σειρά διακρίσεις και επιτυχίες ήρθαν να επιστέψουν τη μακρά λογοτεχνική του πορεία. Επιστέγασμα της μακρόχρονης θητείας του στα κυπριακά γράμματα ήταν η βράβευσή του με το κρατικό βραβείο συνολικής λογοτεχνικής προσφοράς, του 1989. Την ίδια χρονιά είχε την τιμή η ποίησή του να περιληφθεί στο πρόγραμμα διδασκαλίας του φροντιστηρίου για την Κυπριακή Λογοτεχνία, του επίκουρου καθηγητή της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Φώτη Δημητρακόπουλου, ενώ τον

Απρίλιο του ίδιου χρόνου στο φιλολογικό σεμινάριο «Αναζητήσεις στην Κυπριακή Λογοτεχνία» στο Σπίτι της Κύπρου, οι φιλόλογοι Δέσποινα Δούκα και Μαριέττα Καλαμαρά παρουσίασαν σε ειδική εισήγηση τον ποιητή και το έργο του.

Τελευταία ποιητική δουλειά του Νίκου Κρανιδιώτη που κυκλοφόρησε το Νοέμβριο του 1989 είναι η συλλογή «Η Μεγάλη Άνοιξη» που εκδόθηκε από το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη. Στη συλλογή προτάσσεται η μελέτη των Δ. Δούκα και Μ. Καλαμαρά για το έργο του ποιητή.

Η έκτη συλλογή του Νίκου Κρανιδιώτη έχει τη σφραγίδα της ποιητικής δωρεάς. Πληρότητα νοημάτων, αρτιότητα τεχνικής, σμιλεμένος στίχος, αισθήματα και μηνύματα, στοιχεία του μύθου δομημένα με μαεστρία μαζί με τα επικαιρικά και τα σύγχρονα, μια περιρρέουσα θλίψη - καημός της πατρίδας και ένας διάχυτος λυρισμός συνθέτουν την ποιητική ατμόσφαιρα «Της Μεγάλης Άνοιξης».

Γεννημένος στην Κερύνεια, τη νύφη του κιλικικού πελάγους έγινε ταυτόχρονα υμνωδός και θρηνωδός της. Ψάλλει την ομορφιά, την ιστορία και τη θάλασσά της και κλαίει για τις συμφορές και τη σκλαβιά της. Η Κερύνεια είναι παρούσα διαχρονικά σ' όλη την ποιητική του δουλειά. Η φιλολογική κατάρτιση και η ευρυμάθειά του, του επιτρέπουν να κινείται με μια αφηγηματική μαεστρία στο χώρο του μύθου και της ιστορίας. Ο ελληνικός λόγος αναβλύζει μέσα του, κραυγή πατρίδας και νόμα εθνικό.

Είναι μια ποιητική γραφή που συνοδοιπορεί με την αγωνιστική παρουσία του στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα. Η συμβολή του στα κυπριακά γράμματα, πολλαπλή και καταξιωμένη, καλύπτει ευρύ φάσμα λογοτεχνικών ενδιαφερόντων. Έξι μελέτες για το θέατρο, την κυπριακή λογοτεχνία και τη σεφερική ποίηση, 10 βιβλία ιστορικοπολιτικά και 2 συλλογές διηγημάτων αποτελούν το πέρα από την ποίηση έργο του. Ένα έργο στο οποίο πρέπει να προστεθεί η πρωτοστασία του στην έκδοση του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» και άλλων περιοδικών εκδόσεων. Την ποίηση υπηρετεί με πάθος ερωτικό και συνέπεια αφοσιωμένου τεχνίτη.

Η πρώτη συλλογή του με τον τίτλο «Σπουδές» τον ενέταξε στους πρωτοπόρους του κυπριακού συμβολισμού. Οι στίχοι του πολύ αγαπήθηκαν όχι μόνο από τους λόγιους και τους κριτικούς αλλά και από το ευρύτερο κοινό. Ακολούθησε μια σιωπή εκδοτική 23 περίπου χρόνων για να επανέλθει το '74 με τη βραβευμένη Επιστροφή, το '83 με το «Ταξίδι στο νησί του νότου», το '86 με τον «Μικρό μας Κόσμο» και το '88 με τη «Γενέθλια Γη». Όπως φαίνεται μετά την απαγκίστρωσή του από τις επαγγελματικές του διπλωματικές ενασχολήσεις, έγινε πιστότερος θεράπων της ποίησης.

Η νέα ποιητική του συλλογή είναι χωρισμένη σε τρεις ενότητες. Η πρώτη με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Μνήμη πατρίδος» οριοθετείται από ένα κατασταλαγμένο πόνο και τα ποιήματά της αποτελούν ελεγεία της μικρής πικρής πατρίδας.

*Τημέρα τούτη*

*έρχονται οι νεκροί να τραγουδήσουν*

μοιρολογεί στο ποίημα «20 Ιουλίου 1974». Η μνήμη των προγόνων διαμορφώνει τον άορατο χορό των θρηνωδών

*Πέρασε η στρατιά των προγόνων*

*μέσ' απ' τα κοιμητήρια,*

*μέσ' απ' τις τοιχογραφίες των ναών,*

*κι έφυγε στα βάθη των καιρών,*

*να αναζητήσει τις ρίζες του κακού,  
να ξαναβρει τον ήλιο της δικαιοσύνης.*

(Από το ποίημα «Στρατιά των προγόνων»)

Οι διάχυτες αναφορές στα αρχαία μνημεία και τα κατάλοιπα της ιστορίας διαμορφώνουν ένα σφαιρικό απόηχο με έντονους συμβολισμούς και συνειρμικές επισημάνσεις. Ο σφαιρικός τόνος είναι έντονος στα ποιήματα «Κωνσταντία» και «Μεγάλο κενό». Στο ποίημα «Μακριά απ' την πόλη που αγαπήσαμε», αναβλύζει πυρωμένη και άσβεστη η μνήμη της γενέθλιας πόλης ενώ στο ποίημα «Αλλαγή Φρουράς» υπάρχει ένας αξονικός ελληνοκεντρισμός και σηματοδοτείται η συνέχεια της κυπριακής ιστορίας μέσα από τις αντιφάσεις και τα προβλήματά της.

*Και ήταν συγκινητική η επίκληση  
του νεοπροσήλυτου Κουριέα  
να είναι ο Χριστός εξίσου βοηθός σ' αυτόν,  
όπως προηγουμένως ήταν ο Απόλλων.*

Η δεύτερη ενότητα με τον τίτλο «Ο μύθος της γνώσης» περιέχει 13 ποιήματα, απόρροια ώριμης σκέψης και κατασταλαγμένης εμπειρίας.

Η τρίτη ενότητα με τον τίτλο «Λυρικά ιντερμέδια» περιλαμβάνει 30 ποιήματα με έντονο λυρισμό. Αν η δεύτερη ενότητα οριοθετεί την ώριμη γνώση, η τρίτη αποτελεί την ενότητα της τρυφερής ωριμότητας. Ένας αγγελικός ερωτισμός, ένα τραγούδι στον αιώνιο έρωτα περνάει μέσα από τους στίχους του Νίκου Κρανιδιώτη για να φέρει τη Μεγάλη Άνοιξη που

*Αντιλαλεί το πάθος το μεγάλο έρωτα  
και γράφει ο στίχος το γενναίο μυστικό.*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΗΣ



Ροα *Allegretto*

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ

Ν. Κρανδιδάκης  
Σ. Μιχαηλίδης

Τὰ μάτια σου τὰ

κα-τα-νά σου μά-τια  
γι-ο-ταν τὴν ἡ-χιμαμί τὴ γὰ-γα τους  
τὸν υἱὸν τοῦ ὁ-λο, τοῦ-ρα-τοῦ τὰ

πλά-τεια  
Τὰ μά-τια σου ὁ-ταν γε-λοῦν  
γε-λοῦν ὁ-λο

ρι-πὸς τοῦ λαοῦ δι-α-βό-λου, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ὁ-λο, τοῦ-ρα-τοῦ τὰ

τάμα-τα σου β-παντα-ει- και-ει ο μα-αβς θι-δς και υλανε υλαμοι με-α μου

μιθ-λα ε-να πένθηρι φι-γυ-ρη και ποστει-νε ειθ-ταν να υλα-ταμε σου η ταμ

μου μη-χουν ω εω-ταθη τρα-σο-δι της υυ-χης σου κοι-μοι γεν-νησται γυ-ρω και γυρε- μουν μιθ-νοι-χουν

κα-υλα-δια ταυ no-ρα- δι- σου .

ΚΕΡΗΝΕΙΑ ΜΟΥ

Μουσική: Σ. Μιχαηλίδης  
 Ζητήσι: Κ. Χρυσόθεος

*Allegro*

Κα-μό- των ὁ ἦ- λιος

The first system of the musical score features a vocal line in the upper staff and a piano accompaniment in the lower staves. The vocal line begins with a whole note rest, followed by the lyrics 'Κα-μό- των ὁ ἦ- λιος'. The piano accompaniment consists of a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand and a bass line in the left hand.

μί-στα μα-ετι- γά-μα-τα — τῶν ἁγγέλων καὶ τῆς θη- μου εὐ-τυ-χι-στέ- νος ἡμι-μο-δο- τῶν — σε γα-λα-γού- και-

The second system continues the vocal and piano parts. The vocal line has dynamic markings of *mf* and *mf*. The piano accompaniment includes a *p* marking. The lyrics continue with 'μί-στα μα-ετι- γά-μα-τα — τῶν ἁγγέλων καὶ τῆς θη- μου εὐ-τυ-χι-στέ- νος ἡμι-μο-δο- τῶν — σε γα-λα-γού- και-

- ρους, μικ- ρά μου μέ- τω- πο- κέ- ρι- νια .

*Espressivo*

Τά-ρα- λυ- πῆ- ται

The third system features a vocal line with a *pp* marking and a piano accompaniment with a *p* marking. The lyrics are '- ρους, μικ- ρά μου μέ- τω- πο- κέ- ρι- νια . Τά-ρα- λυ- πῆ- ται

τά- χα- μέ- να ἐπι- τία — τά ἡδέ- κια τῶν πα- λίων και- ρῶν καὶ τῆ μι- κρῆ πού πε- ρα- τῶ- ἀέ- λαι- θα, εὐ- τὴν πά- το- τι Παι- χα- λη- γῆ- σῶν

The fourth system concludes the piece with a vocal line and piano accompaniment. The vocal line has a *sf* marking. The piano accompaniment features a *pp* marking. The lyrics are 'τά- χα- μέ- να ἐπι- τία — τά ἡδέ- κια τῶν πα- λίων και- ρῶν καὶ τῆ μι- κρῆ πού πε- ρα- τῶ- ἀέ- λαι- θα, εὐ- τὴν πά- το- τι Παι- χα- λη- γῆ- σῶν

*st* *διό πατρι ελπιου*

-νιη, μι-ρό μου μι-τω-νο κι-ρή-νια *Μι-ρό μου μι-τω-νο, μι-ρό μου μι-τω-*

*mp* *mf* *f* *ff*

-νο, μι-ρό μου μι-τω-νο, κι-ρή-νια -, κι-ρή-νια, κι-ρή-νια

NINA RICCI

PARIS



edifrance - Photo Giovanni Gastel

*Ricci-Club*

EAU DE TOILETTE POUR HOMME



# ΜΙΝΕΡΒΑ

**ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΤΩ**

Τόσο μεγάλη  
και τόσο υπεύθυνα  
που μπορείτε  
να βασισθείτε  
σ' αυτήν για όλα

- ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ -

ΠΥΡΟΣ - ΖΩΗΣ - ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ

- ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ -

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΤΗΛ: 445134, FAX: 455528, TELEX: 2608, Τ.Κ. 3554  
ΛΕΜΕΣΟΣ: ΤΗΛ: 73300, FAX: 55545, TELEX: 3518, Τ.Κ. 4182  
ΛΑΡΝΑΚΑ: ΤΗΛ: 59191, FAX: 3738, TELEX: 52375, Τ.Κ. 235  
ΠΑΦΟΣ: ΤΗΛ: 37074 - 32414, Τ.Κ. 124

**ΣΤΗ ΜΙΝΕΡΒΑ... η ασφάλιση είναι επιστήμη και κοινωνικό λειτουργήμα.**

## ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΩΣΤΑ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

- |  |      |
|--|------|
| 1. Κυπριακή Θύελλα 1955-59 (Σπύρου Παπαγεωργίου)                         | 1977 |
| 2. Διά χειρός Ηρώων (Σπύρου Παπαγεωργίου)                                | 1979 |
| 3. Πεθαίνοντας στην Κύπρο (Σπύρου Παπαγεωργίου)                          | 1984 |
| 4. Αρχείο Παρανόμων Εγγράφων 1955-59, Β' έκδοση (Σπύρου Παπαγεωργίου)    | 1984 |
| 5. Ευαγόρας Παλληκαρίδης (Γ. Χ" Κωστή)                                   | 1984 |
| 6. Ταξίδια στην Κύπρο Νο 1, Β' έκδοση (Γιώργου και Μάχης Καρούζη)        | 1985 |
| 7. Επιχείρηση Κορφίνου (Σπύρου Παπαγεωργίου)                             | 1987 |
| 8. Ζήδρος Β' έκδοση (Σπύρου Παπαγεωργίου)                                | 1987 |
| 9. TOURISM DEUTSCH (Ι. Πατσαλίδη)  | 1986 |
| 10. DEUTSCH FUR KELLNER (Ι. Πατσαλίδη)                                   | 1988 |
| 11. Εισβολή, Α' τόμος, Β' έκδοση (Π. Παπαδημήτρη)                        |      |
| 12. Άπαντα Λιπέρτη, Β' έκδοση  | 1988 |
| 13. Φώτης Πίττας, Β' έκδοση (Πάνου Μυρτιώτη)                             | 1989 |
| 14. Η Μάνα του αγνοουμένου και άλλα διηγήματα (Αγγελική Σμυρλή)          | 1989 |
| 15. Τα Μουσεία της Κύπρου (Βάσου Καραγιώργη) (Αγγλική έκδοση)            | 1989 |
| 16. Κύπρια Περιβαλλοντικά (Κώστα Παπασταύρου)                            | 1989 |
| 17. Μνημεία της Κύπρου (Βάσου Καραγιώργη) (Αγγλική έκδοση)               | 1989 |
| 18. Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ (Γεώργιου Ασιώτη)                                  | 1990 |
| 19. Στην Αγκαλιά της Μανούλας (Ευγενίας Π. Πετρώνα)                      | 1991 |
| 20. Ταξίδι στην Παραμυθοχώρα (Ευγενίας Π. Πετρώνα)                       | 1991 |
| 21. Το Κίτρινο Χρυσάνθεμο (Κύπρου Χρυσάνθη)                              | 1991 |
| 22. Ξανθούλλα η Βασιλοπούλλα της Πάφου (Κύπρου Χρυσάνθη)                 | 1991 |
| 23. Η Δημόνασσα (Κύπρου Χρυσάνθη)  | 1991 |
| 24. Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου, 16 Τόμοι (Παναγιώτη Παπαδημήτρη) | 1991 |
| 25. Ταξίδι στην Παραμυθοχώρα (Ευγ. Πετρώνα)                              | 1991 |
| 26. Ο Σπυρτούλης και η Ζυμαρίτσα (Τούλας Κακουλλή)                       | 1991 |

### ΚΩΣΤΑΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

#### Εκδόσεις - Αντιπροσωπεία ΛΤΔ

Λεωφ. Αρχ. Μακαρίου Γ', Ακίνητα Μιτσή Αρ. 2,

1ος όροφος, αρ. γρ. 4, 6, 13

Τ.Κ. 2451, Λευκωσία,

Τηλ.: 02-442873, 462863, 449058

ΝΕΟ  
® **Baygon**  
spray

Καταριδοκτόνο  
με μεγάλη διάρκεια δράσης



Είναι πολύ  
αποτελεσματικό  
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:  
Καταριδες,  
μυρμήγκια, ψαράκια,  
κοριοις, σκόρους,  
τσιμπούρια, αράχνες,  
κ.λ.π.

**Bayer** 

Με την εγγύηση της Bayer.

**Δεν καταστρέφει το OZON**

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

**Κώστας Χριστοδούλου & Σία**

Θ. Θεοδότου 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

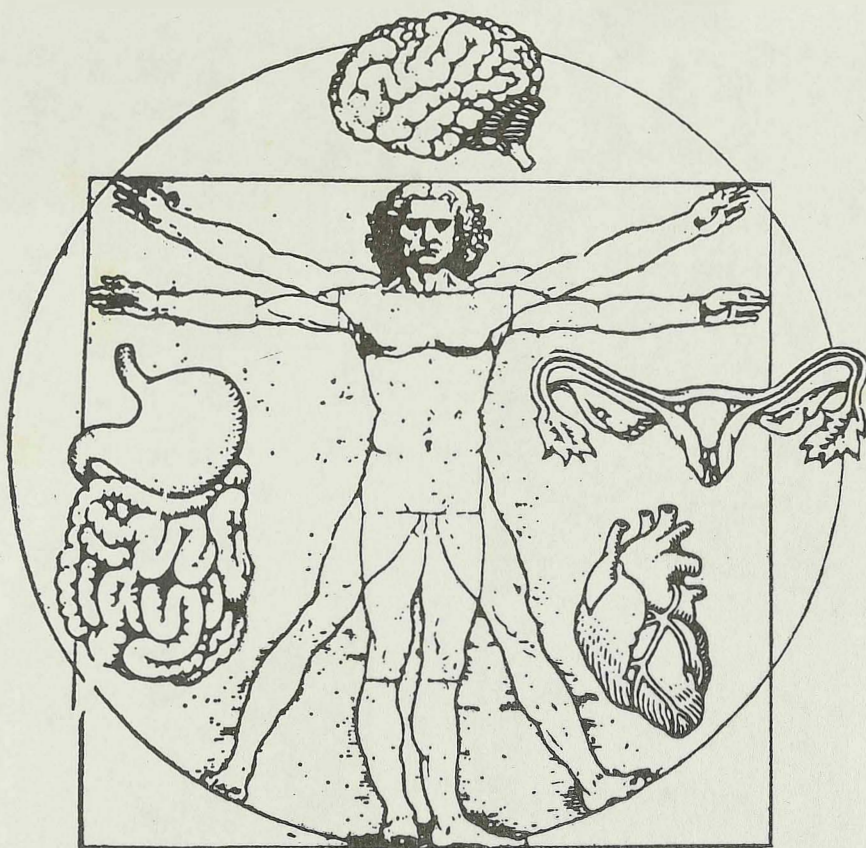


For the many dimensions of anxiety

**ATIVAN**\*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic



**provides deeper, more selective anxiolytic relief**

**in both functional and organic disorders  
with low-dosage safety  
compatible with standard treatment regimens**

**Wyeth**  
Wyeth International Limited  
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

\*trademark

# ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

η μπύρα σας... ΚΕΟ

